

Diktatorens dilemma: Informasjonskontroll i ikke-demokratiske regimer

Hvordan Kina, Russland og Tyrkia bruker kontrollmekanismer for å tilpasse seg økt internettilkobling i perioden 2010-2018.

Therese Dolva

Masteroppgave ved Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2019

Antall ord: 36359

Diktatorens dilemma: Informasjonskontroll i ikke-demokratiske regimer

*Hvordan Kina, Russland og Tyrkia bruker kontrollmekanismer for å tilpasse seg økt
internettilkobling i perioden 2010-2018.*

© Therese Dolva

2019

Diktatorens dilemma: Informasjonskontroll i ikke-demokratiske regimer. *Hvordan Kina, Russland og Tyrkia bruker kontrollmekanismer for å tilpasse seg økt internettilkobling i perioden 2010-2018.*

Therese Dolva

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Målet med denne oppgaven er å undersøke hvordan tre ikke-demokratiske regimer forholder seg til en potensielt regimekritisk opinion som mobiliserer motstand mot regimet på sosiale medier. Dette undersøkes ved å måle Kina, Russland og Tyrkias toleranse for internettaktivisme. Jeg anvender en kvalitativ, komparativ casestudie for å besvare problemstillingen. Relasjonen mellom opinionens internettaktivisme og myndighetenes imøtekommelse av denne aktivismen diskuteres i lys av begreper innenfor Larry Diamond og Marc F. Platters frihetsteknologi. Samtidig bygger det teoretiske rammeverket på Shanto Iyengar og Donald R. Kinders begreper grunning og tolkningsramming.

Problemstillingen som besvares er:

I hvilken grad tolererer Kina, Russland og Tyrkia at en uavhengig og potensielt regimekritisk opinion organiserer seg og gir uttrykk for motstand mot regimet ved bruk av sosiale medier i perioden 2010-2018?

Oppgavens tema tar utgangspunkt i «diktatorens dilemma». Dilemmaet illustrerer hvordan ikke-demokratiske stater må balansere mellom å utvide internettilkoblingen i landet for å ta del i økonomisk globalisering, og å kontrollere informasjonsflyten på internett for å forhindre regimeomveltning.

Kina, Russland og Tyrkia motstrider forutsetningene i diktatorens dilemma. Statene øker internettilkoblingen, men får sterkere grep om makten. Er dette et resultat av strengere internettregulering og implementering av tiltak som ikke er synlig? Eller skyldes det mer toleranse fra makteliten for ytringsfrihet på internett enn i tradisjonelle medier, som vanligvis er underlagt sterk kontroll?

Den komparative analysen tar sikte på å finne om det finnes en enhetlig strategi for informasjonskontroll i ikke-demokratiske regimer. Dette vurderes opp mot hvordan Kina, Russland og Tyrkia prioriterer mellom tekniske, normative og kognitive virkemidler. Tekniske virkemidler innebærer sentraliserte, nasjonale systemer for internettfiltrering. Normative virkemidler handler om å skape et juridiske rammeverk som legitimerer informasjonskontroll. Kognitive virkemidler bruker propaganda og fysiske sanksjoner for å manipulere opinionen.

Jeg finner at landene har lav grad av toleranse for en uavhengig og potensielt regimekritisk opinion, ettersom myndighetene bruker kontrollmekanismer for informasjonskontroll i utstrakt grad. Samtidig finner jeg at forholdsdynamikken mellom staten og opinionen er dynamisk. Aktørene tilpasser og adapterer hverandres atferd, der regimene legitimerer informasjonskontroll i lys av kontekstuelle forutsetninger.

På bakgrunn av disse funnene konkluderer jeg med at myndighetene til dels prioriterer ulikt mellom hvilke virkemidler som implementeres. Jeg avdekker imidlertid at de tre statenes strategiske hensyn er forankret i landenes verditradisjoner og historiske erfaringer. Funnet danner grunnlag for å anta at den instrumentelle verdien til informasjonskontroll betinger av statenes evne til å etablere virkemidler som bruker kontekstuelle forhold med hensikt å grunne befolkningen for å ramme inn regimets foretrukne budskap.

Forord

Omsider er min tid som student over for denne gang. Prosessen med masteroppgaven gjenspeiler årene jeg har tilbragt på Blindern – lærerik, utfordrende, til tider frustrerende – men først og fremst en erfaring jeg verdsetter og aldri ville vært foruten.

Takk til min veileder Målfrid Braut-Hegghammer for å lytte til mine ideer, og for å lede meg inn på rett spor da jeg selv ikke klarte å samle tankene. Dine tilbakemeldinger underveis har vært verdifulle. En takk må også rettes til medveileder Audun Jøsang på Institutt for informatikk. Takk for at du introduserte meg til personer fra ulike fagtradisjoner, men som deler samme interesse for skjæringspunktet mellom teknologi og politikk.

Videre vil jeg takke Marie for å finne språklige feil jeg selv har sett meg blind på. Takk for utallige kaffeslabberas og skriveverksteder, de har vært en glede i hverdagen. Jeg setter også pris på metodiske og faglige innspill fra Henriette.

Min familie har vært en bauta gjennom hele studietiden. Takk mamma og pappa for at dere har lært meg å aldri gi opp. Jeg er evig takknemlig for støtten fra Kristine, du gjør livet herlig.

Therese Dolva

Oslo, 15. november 2019

Innholdsfortegnelse

1	INTRODUKSJON	1
1.1	BEGRUNNELSE FOR PROBLEMSTILLING	1
1.1.1	<i>Økt internettilgang – mindre frihet</i>	2
1.2	TEMA OG FORMÅL	3
1.2.1	<i>Diktatorens dilemma</i>	4
1.2.2	<i>Oppgavens formål</i>	4
1.2.3	<i>Oppgavens relevans</i>	5
1.3	AVGRENSNING	6
1.3.1	<i>Avgrensning av land</i>	6
1.3.2	<i>Tidsrom: 2010-2018</i>	9
1.3.3	<i>Aktører: statlige og offentlig opinion</i>	9
1.4	OPPGAVENS Plassering i litteraturen	10
1.5	OPPGAVENS STRUKTUR	11
2	BAKGRUNN	12
2.1	BEGREPSAVKLARING: SOSIALE MEDIER	12
2.1.1	<i>Den digitale nettverksstrukturen</i>	12
2.2	FIRE FASER FOR UTVIKLINGEN AV STATLIG INTERNETTREGULERING	13
2.2.1	<i>The Open Commons (1960 – 2000)</i>	14
2.2.2	<i>Access Denied (2000 – 2005)</i>	15
2.2.3	<i>Access Controlled (2005 – 2010)</i>	15
2.2.4	<i>Access Contested (2010 –)</i>	16
2.3	DIGITAL DOMINEFFEKT? – SOSIALE MEDIER I DEN ARABISKE VÅREN	17
3	TEORETISK RAMMEVERK	19
3.1	BEGRUNNELSE FOR VALG AV TEORI	19
3.2	KONSEPTUALISERING AV INTERNETTAKTIVISME	20
3.2.1	<i>Internettaktivismens virkemidler og mål</i>	22
3.3	FRIHETSTEKNOLOGI	25
3.3.1	<i>Instrumentell diskrepans</i>	26
3.3.2	<i>Undertrykkingsteknologi</i>	28
3.4	STATLIGE MEKANISMER FOR INFORMASJONSKONTROLL	30
3.4.1	<i>Første generasjon – tekniske virkemidler</i>	30
3.4.2	<i>Andre generasjon – normative virkemidler</i>	31
3.4.3	<i>Tredje generasjon – kognitive virkemidler</i>	32
3.5	TEORETISKE FORVENTNINGER TIL ANALYSEN	34
4	FORSKNINGSDESIGN OG METODE	35
4.1	VALG AV DESIGN: KOMPARATIV CASESTUDIE	35
4.1.1	<i>Casestudie</i>	36
4.1.1	<i>Valg av case og analyseenheter</i>	37
4.1.1	<i>Avgrensning av studien</i>	39
4.2	METODE FOR STRUKTURERT OG FOKUSERT SAMMENLIGNING	40
4.2.1	<i>Datainnsamling</i>	41
4.3	OPERASJONALISERING: Å MÅLE TOLERANSE	42
4.3.1	<i>Mekanismer og indikatorer</i>	42
4.3.1	<i>Oversikt</i>	44
4.3.2	<i>Sett av strukturerte spørsmål</i>	44

4.4	KRITISK VURDERING AV STUDIENS KVALITET	45
4.4.1	<i>Ytre validitet</i>	46
4.4.2	<i>Indre validitet</i>	46
4.4.3	<i>Ekvivalens</i>	47
4.4.4	<i>Reliabilitet</i>	48
5	ANALYSE: MYNDIGHETENES RESPONS PÅ INTERNETTAKTIVISME	50
5.1	KINA.....	50
5.1.1	<i>Sosial aktivisme</i>	51
5.1.2	<i>Politisk aktivisme</i>	53
5.1.3	<i>Kulturell aktivisme</i>	56
5.2	RUSSLAND.....	59
5.2.1	<i>Sosial aktivisme</i>	60
5.2.2	<i>Politisk aktivisme</i>	61
5.2.3	<i>Kulturell aktivisme</i>	64
5.3	TYRKIA.....	66
5.3.1	<i>Sosial aktivisme</i>	67
5.3.2	<i>Politisk aktivisme</i>	68
5.3.3	<i>Kulturell aktivisme</i>	73
6	ANALYSE: MYNDIGHETENES ORGANISERING AV INFORMASJONSKONTROLL.....	76
6.1	PRIORITERING AV TEKNISKE KONTROLLMEKANISMER	76
6.1.1	<i>Kina</i>	76
6.1.2	<i>Russland</i>	78
6.1.3	<i>Tyrkia</i>	79
6.2	PRIORITERING AV NORMATIVE KONTROLLMEKANISMER.....	79
6.2.1	<i>Kina</i>	80
6.2.2	<i>Russland</i>	82
6.2.3	<i>Tyrkia</i>	84
6.3	PRIORITERING AV KOGNITIVE KONTROLLMEKANISMER.....	87
6.3.1	<i>Kina</i>	87
6.3.2	<i>Russland</i>	89
6.3.3	<i>Tyrkia</i>	92
7	DISKUSJON: EN ENHETLIG STRATEGI?	95
8	KONKLUSJON.....	101
	LITTERATURLISTE	102

Tabell 1. Oversikt over andel av innbyggerne som bruker internett	3
Figur 1. Oversikt over de fire idealtypene for regimer	8
Tabell 2. Oversikt over mekanismene, indikatorene og strategisk funksjon	44
Tabell 3. Spørsmål for strukturert og fokusert sammenligning av steg to i casene.	45
Tabell 4. Spørsmål for strukturert og fokusert sammenligning av overgangen mellom steg to og tre i casene.	45

1 Introduksjon

I ikke-demokratiske regimer er internett en arena som potensielt kan utfordre en etablert makt. Ved å tilby utbredt internettilgang risikerer ikke-demokratiske regimer at en kritisk opinion kan utfordre statens monopol på det ideologiske narrativ. Hvis myndighetene ikke utvider internettforbindingen isolerer de landet fra den globale informasjonsøkonomien, der konsekvensen er økonomisk nedgang (Saleh 2012: 476). Denne problematikken representerer det som omtales som *diktatorens dilemma* (Kedzie 1997). Begrepet baserer seg på at utvikling av digital informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) kan gjøre opinionen mer eksponert for politisk informasjon. Dette setter ikke-demokratiske regimer i en usikker posisjon, fordi eksponeringen kan gjøre individer mer politisk orientert. Usikkerheten medfører at den styrende eliten anser det som nødvendig å iverksette tiltak for å forhindre motstand (Denisova 2016: 978). Dilemmaet problematiserer derfor prioriteringer regimer må gjøre for å oppnå økonomiske fordeler som internettilgang gir og fremdeles bevare regimestabilitet som trues av internettbasert kommunikasjon (Saleh 2012: 446).

Digital infrastruktur og IKT gjør det vanskeligere for statlige aktører å kontrollere informasjonsflyten fordi opinionen kan bruke internett og sosiale medier til å mobilisere for demokratiske prinsipper som frihet og ansvarlighet. På den andre siden kan disse teknologiene styrke ikke-demokratiske regimers evne til å overvåke innbyggerne ytterligere, og derav effektivt motvirke sosiale bevegelser og regimekritikere som kjemper for demokratisering. Dermed kan digital IKT potensielt produsere en konflikt mellom makteliten og opinionen i ikke-demokratiske regimer (Diamond 2012a: 4).

Helt presist avgrenses denne masteroppgaven til å besvare følgende problemstilling:

I hvilken grad tolererer Kina, Russland og Tyrkia at en uavhengig og potensielt regimekritisk opinion organiserer seg og gir uttrykk for motstand mot regimet ved bruk av sosiale medier i perioden 2010-2018?

1.1 Begrunnelse for problemstilling

Den arabiske våren illustrerer hvordan ikke-demokratiske stater strevde med å opprettholde balansegangen i diktatorens dilemma (Tkacheva m. fl 2013: 43-72). Samtidig viser opprørene i 2011 statsledernes utfordring med å forstå innvirkningen internett og sosiale medier har på

samfunnet. Flere arabiske, autoritære stater møtte stor motstand fra opinionen som organiserte og mobiliserte opprør med hjelp av sosiale medier (Howard og Hussain 2011: 35). En antakelse er at andre autoritære og hybride regimer har lært hvordan sosiale medier var et sentralt virkemiddel for å muliggjøre politisk omveltning i de arabiske statene (Tkacheva m. fl 2013: 43-72; Guriev og Treismann 2015: 2; Howard og Hussain 2011: 35). Denne lærdommen kan ha lagt føringer for strengere internettregulering i ikke-demokratiske regimer. Et spørsmål makteliten står overfor er hvordan de bør opptre og utforme sin politikk for å utnytte fordelene og samtidig unngå ulempene til digital teknologi. Det som imidlertid er uklart er om regimene reagerer og håndterer utfordringene på lik måte.

Siden internettilkobling er utbredt globalt impliserer dilemmaet at ikke-demokratiske stater (først og fremst diktaturer) er forutbestemt til å falle, der dette baner vei for demokratisering (Saleh 2012: 476). I Kina, Russland og Tyrkia er imidlertid ikke dette tilfellet. De tre landene representerer ulike typer ikke-demokratiske regimer. De har autoritære trekk, men er ikke totalitære regimer. Det betyr at de påvirkes av komplekse avveininger mellom å ha en autoritær innstilling og å innfri kapitalistiske interesser. I motsetning til totalitære regimer som er isolert fra det internasjonale samfunnet, er disse tre statene dypt involvert i sosial og økonomisk globalisering (Eriksson og Lagerkvist 2016: 84). Derfor er de avhengig av utstrakt internettilkobling for å delta fullstendig i globaliseringsprosessen.

1.1.1 Økt internettilgang – mindre frihet

De siste to tiårene har de tre statene gradvis utvidet internettilkoblingen, og prosentandelen av innbyggere som bruker internett øker (International Telecommunications Union 2018). Samtidig opprettholder regimene en autoritær maktkonsentrasjon. Freedom House viser til en trend der verden generelt beveger seg i en autoritære retning, inkludert Russland, Tyrkia og Kina (Abramowitz 2018: 1, 7). Landene motstrider derfor forutsetningene presentert i diktatorens dilemma. Statene øker internettilkoblingen, men ser ut til å få sterkere grep om makten. Er dette et resultat av strengere internettregulering og implementering av tiltak som ikke er synlig eller som befolkningen ikke motsetter seg? Eller skyldes det mer toleranse fra makteliten for ytringsfrihet på internett enn i tradisjonelle medier, som vanligvis er underlagt sterk kontroll? Har de tre regimene funnet grensen for hvor mye undertrykkelse befolkningen aksepterer før det forårsaker misnøye og provokasjon? Like fullt – er det et resultat av streng internettregulering, samtidig som toleransen for mindre politisk sensitive temaer har blitt

større? Disse spørsmålene danner grunnlaget for avgrensingen av denne oppgavens problemstilling. Ved å bruke «frihetsteknologi»¹ (Diamond og Plattner 2012) som teoretisk rammeverk vil jeg undersøke hvordan de tre ikke-demokratiske statene Kina, Russland og Tyrkia imøtekommer diktatorens dilemma. Studien gjennomføres ved å måle landenes bruk av tre ulike kategorier av mekanismer for internettkontroll, og deretter sammenligne hvordan de tre regimene prioriterer mellom ulike mottiltak for å respondere på opinionens internettaktivisme. Dermed vil jeg være i stand til å undersøke hvordan de tre landene reagerer på internettaktivisme, og videre avdekke om implementeringen av mekanismene konvergerer mellom regimene. Finnes det én tydelig strategi for informasjonskontroll i ikke-demokratiske regimer, eller kan kontrollen oppnås på flere måter?

1.2 Tema og formål

Som vist til innledningsvis ønsker jeg i denne oppgaven å undersøke hvordan ikke-demokratiske regimer forholder seg til et dilemma som potensielt truer statens makt. Kina, Russland og Tyrkia kan bli utsatt for politisk omveltning dersom dilemmaet ikke håndteres, ettersom de tre landene gradvis øker internettilkoblingen til befolkningen:

Prosentandel av individer som bruker internett

ÅR	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kina	1,78	34,30	38,30	42,30	45,80	47,90	50,30	53,20	54,30
Russland	1,98	43,00	49,00	63,80	67,97	70,52	73,41	73,09	76,01
Tyrkia	3,76	39,82	43,07	45,13	46,25	51,04	53,74	58,35	64,68

Tabell 1. Oversikt over andel av innbyggerne som bruker internett²

Tabellen viser at Kina, Russland og Tyrkia ikke har håndtert lærdommen fra den arabiske våren med å kutte internettforbindelsen i landet, snarere tvert imot. Oversikten gir antakelse om at alle de tre statene prioriterer å utvide internett for økonomisk vekst, og for å ta del i globaliseringsprosessen og det internasjonale samfunnet. Freedom House viser imidlertid en tendens mot mindre internettfrihet i de tre statene (Abramowitz 2018: 5). Dette impliserer at Kina, Russland og Tyrkia fører streng kontroll over kommunikasjon på internett.

¹ Min oversettelse av «liberation technology».

² Tall hentet fra International Telecommunications Union, www.itu.int (Tall for 2018 er ikke tilgjengelig.)

1.2.1 Diktatorens dilemma

I følge Nivien Saleh (2012: 477) forgår diktatorens dilemma i tre sekvensielle steg:

Steg 1: Makteliten (diktatoren) omfavner internett for økonomisk vekst.

Steg 2: Aktivister utnytter internett (sosiale medier) for å etablere motstand mot regimet.

Steg 3: Makteliten (diktatoren) faller fra makten.

Dilemmaet representerer derfor avveiningen en stat må ta for å balansere økonomiske fordeler internett gir, med trusselen om svekkelse av regimestabiliteten fordi sosiale medier kan brukes som verktøy til å fremme demokratiske prinsipper (Diamond 2012a: 4). Dilemmaet kan også representere et spørsmål om hvor mye undertrykkelse som er tilstrekkelig for et regime å gjennomføre for å forhindre protest, uten å forårsake misnøye som vil fremprovosere mobilisering (Shirky 2011: 37).

Ettersom verken Kina, Russland eller Tyrkia har opplevd regimeomvelting til tross for utvidelse av internett, kan det antas at statene har iverksatt tiltak som har forhindret forekomsten av steg tre. Ronald Deibert og Rafal Rohozinski (2010: 20-28) presenterer tre generasjoner av mekanismer for internettkontroll. De tre generasjonene omfatter forskjellige tiltak som har ulike strategiske mål. Generasjonene inkluderer både tekniske og sosiopolitiske mekanismer som kan bidra til å håndtere balansen diktatorens dilemma illustrerer, samtidig som mekanismene kan legge til rette for undertrykkelse og lav toleranse for internettaktivisme uten at dette skaper misnøye og provokasjon.

1.2.2 Oppgavens formål

Som nevnt vil jeg i denne oppgaven besvare følgende problemstilling: *i hvilken grad tolererer Russland, Kina og Tyrkia at en uavhengig og potensielt regimekritisk opinion organiserer seg og gir uttrykk for motstand mot regimet ved bruk av sosiale medier i perioden 2010-2018?*

Formålet er å analysere hvilke generasjoner av mekanismer for internettkontroll regimene bruker, og hvordan de anvender og prioriterer mellom mekanismene for å motvirke diktatorens dilemma. Et mål er å forklare samspillet mellom regimet og opinionen. Med utgangspunkt i den teoretiske tilnærmingen frihetsteknologi vil jeg diskutere hvordan bruk av mekanismene bevarer eller styrker regimets kontroll over opinionen. Jeg vil også forsøke å fortolke utvalgte hendelser som måler regimenenes bruk av kontrollmekanismene fra de tre

generasjonene. Dette kan gjøre meg i stand til å vurdere hvorvidt regimene tolerer aktivisme på sosiale medier. Videre ønsker jeg å diskutere hvilke implikasjoner anvendelsen av kontrollmekanismene har for relasjonen mellom regimet og opinionen. Den komparative tilnærmingen gjør meg i stand til å undersøke hvordan ikke-demokratiske regimer prioriterer mellom kontrollmekanismene. Samtidig kan sammenligningen av Kina, Russland og Tyrkia avdekke ulike kontekstuelle forhold eller motiver som kan forklare hvorfor regimene velger å anvende spesifikke mekanismer til å mobilisere mottiltak. På bakgrunn av de tre generasjonenes strategiske innhold vil jeg avslutningsvis være i stand til å utlede klassifiseringer for internettkontroll i ikke-demokratiske regimer. Problemstillingen representerer disse målene for oppgaven, og jeg vil besvare den ved å gjennomføre en komparativ casestudie av de tre statene. Studien bruker rapporter om brudd i internettfrihet som datamateriale. Empirien systematiseres ved å bruke metode for strukturert og fokusert sammenligning (George og Bennett 2005: 67).

1.2.3 Oppgavens relevans

Freedom House sine rapporter Freedom in the World (2010-2018) og Freedom on the Net (2010-2018) viser at både frihet og internettfrihet synker på et globalt nivå. I tillegg vises det til en tydelig trend mot færre demokratier i verden, og en tendens mot flere autoritære styres det siste tiåret (Barratt-Due og Nahem 2018). Nyhetsbildet omkring valg i flere europeiske land i 2017 og det amerikanske presidentvalget i 2016 gjenspeiler hvor omfattende innvirkning sosiale medier og nettverksbasert informasjon har på samfunnet, både nasjonalt og internasjonalt. I tillegg viste den arabiske våren hvordan sosiale medier kan benyttes som et mektig verktøy for politisk omveltning (Tkacheva m. fl 2013: 43-72).

Trendene presentert her illustrerer et viktig aspekt ved IKT og sosiale medier: stater er sentrale aktører når det gjelder bruk av disse verktøyene. Dette perspektivet utfordrer en etablert tilnærming til digitale verktøy, nemlig oppfatningen om at disse først og fremst brukes av den sivile befolkningen (Diamond 2012a: 4). Denne oppgaven er et bidrag til videre forskning som kan utfordre oppfatningen av IKT og sosiale medier som frigjørende og demokratisk frembringende. Mitt motargumentet til den frigjørende dimensjonen av IKT og sosiale medier tar utgangspunkt i følgende resonnementet: dersom den sivile befolkningen og opinionen kan bruke sosiale medier til å fremme sine interesser og mål – i den mest ekstreme grad oppnå en demokratiseringsprosess og avskaffelse av sittende regime, kan man anta at også statlige aktører og undertrykkende maktelite kan bruke samme digitale verktøy til å

fremme sine politiske mål og interesser. Oppgaven har derfor relevans for diskusjonen om sosiale mediers instrumentelle verdi og potensielt undertrykkende funksjon.

Denne masteroppgaven vil bli et lite bidrag til den teoretiske debatten om digital teknologi som et demokratiserende eller undertrykkende virkemiddel. Samtidig vil oppgaven være et bidrag til videre forskning for å utlede statsvitenskapelige modeller for statlig internettkontroll. Internett studeres ofte fra et teknisk perspektiv. Et slikt perspektiv er viktig for å forstå hvordan den tekniske infrastrukturen legger til rette for bruk av teknologien i samfunnet. Denne oppgaven kan imidlertid anses som et bidrag for å belyse hvilke implikasjoner det får når teknisk infrastruktur inkorporeres i politiske forhold. På den måten vil oppgaven være et bidrag for dypere forståelse for skjæringspunktet mellom digital teknologi og politikk, og følgene dette samspillet har for det sivile samfunnet og politisk maktkonsentrasjon.

1.3 Avgrensning

Den digitale teknologiske utviklingen og bruk av sosiale medier er utbredt over hele verden. Fordi denne oppgaven er interessert i å undersøke tiltak ikke-demokratiske regimer iverksetter for å opprettholde maktmonopol, må denne oppgavens caser avgrenses for å sikre gjennomførbarhet og en nøyaktig analyse. En fylligere forklaring av avgrensning vil bli redegjort for i oppgavens metodekapittel. En innledende avgrensning for å gi oversikt følger imidlertid her.

1.3.1 Avgrensning av land

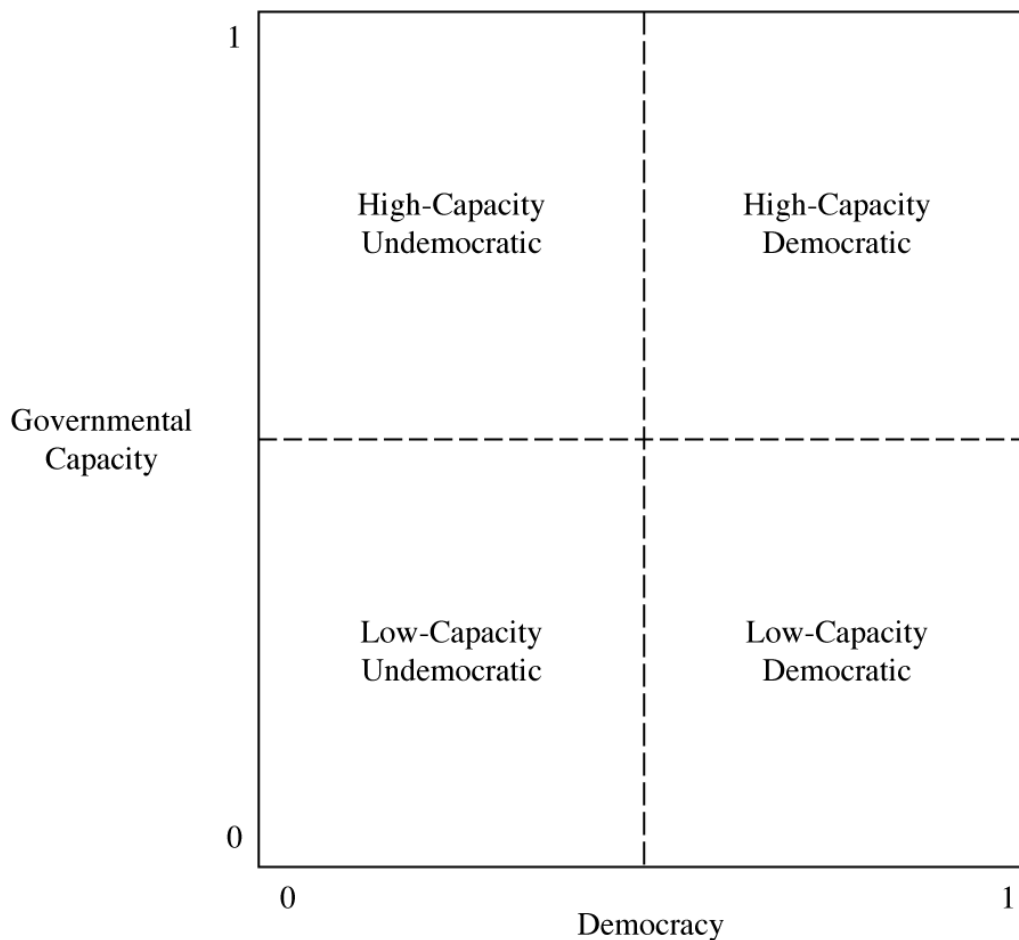
Denne oppgaven avgrenses til å studere de statlige myndighetenes imøtekommelse av diktatorens dilemma i landene Kina, Russland og Tyrkia. Valget beror på at disse tre casene representerer ulike former for ikke-demokratiske regimer. Derfor oppfyller de egenskapen til å vise variasjoner i strukturelle forhold som kan bidra til å utlede ulike forklaringer på staters anvendelse av kontrollmekanismer for internettkontroll. Kina kan kategoriseres som en lukket autoritær stat (Siaroff 2013: 90-93). Tyrkia kan kategoriseres som et «styrt demokrati»³ (Siaroff 2013: 90-93). Russland kan plasseres mellom Kina og Tyrkia som en semi-liberal autoritær stat (Siaroff 2013: 90-93). På den andre siden tilbyr casene til en viss

³ Min oversettelse av «Electoral democracy»

grad likheter ved at alle tenderer mot autoritære styreformer. De søker maktmonopol, men ønsker samtidig sosial og økonomisk globalisering (Eriksson og Lagerkvist 2016: 84).

Høy-kapasitet ikke-demokratiske regimer

Charles Tilly og Sidney Tarrow (2015: 57) presenterer to forhold som er avgjørende for hvordan opprør og sosiale bevegelser utformes i politiske systemer: regjeringens kapasitet og grad (eller mangel) av demokrati. Kapasitet betyr i hvilken grad statlige tiltak påvirker egenskaper hos befolkningen og deres aktivitet, samt fordelingen av ressurser innenfor statens eget territorium (Tilly og Tarrow 2015: 57). Demokrati betyr ifølge Tilly og Tarrow (2015: 57) at befolkningen i landet har omfattende og likestilte politiske rettigheter, samtidig som befolkningen kan utøve høy grad av påvirkning på politiske prosesser og aktører (eksempelvis gjennom valg med reell konkurranse). I tillegg må politi og rettsvesen gi befolkningen trygghet og beskyttelse. Dersom det foreligger fravær av disse forholdene er et regime ikke-demokratisk. Ut i fra disse to kategoriene utleder Tilly og Tarrow (2015: 57-58) fire idealtyper for regimer: høy-kapasitet demokratier, lav-kapasitet demokratier, høy-kapasitet ikke-demokratier og lav-kapasitet ikke-demokratier. Idealtypene illustreres i figur 1 (Tilly og Tarrow 2015: 58):

Figur 1. Oversikt over de fire idealtypene for regimer

Ut i fra denne typologiseringen av regimetyper kategoriserer jeg oppgavens tre landenheter Kina, Tyrkia og Russland som høy-kapasitet ikke-demokratiske regimer. De tre statene kan møte utfordringer som er særegne for landet, samtidig som disse utfordringene kontekstualiseres innenfor samme regimetype. Dette legger til rette for å presentere former for internettkontroll i ikke-demokratiske regimer som tar hensyn til strukturelle og sosiopolitiske forhold. Videre gir det mulighet til å utlede dypere og mer nøyaktige forklaringer av internettkontroll enn kun én som ser ikke-demokratiske regimer under ett. Samtidig vil avgrensningen bidra til et nyansert bilde av hvordan internettkontroll utføres i regimer som må balansere autoritære prinsipper med kapitalistiske omstendigheter fordi statene er involvert i sosial og økonomisk globalisering (Eriksson og Lagerkvist 2016: 84).

1.3.2 Tidsrom: 2010-2018

Tidsrommet for analysen er januar 2010 til juni 2018. Året 2010 er valgt fordi den siste fasen for utviklingen av internettregulering periodiseres fra dette året (se kapittel 2). Samtidig kan en analyse over dette tidsrommet finne om store begivenheter som Den arabiske våren har hatt påvirkning på hvordan sosiale mediers maktpotensial oppfattes i de tre statene. Den arabiske våren fant sted i 2011 (Tkacheva m. fl 2013: 43-72), og jeg anser det som vesentlig at oppgavens analyse belyser forhold før dette året dersom den skal avdekke endringer som følge av påvirkning.

Året 2018 er valgt fordi det er av interesse å undersøke hvordan informasjonskontrollen over en lengre periode. I tillegg ble det arrangert presidentvalg i de tre respektive landene i 2018. Både Kina og Russland avholdt valg i mars. Tyrkia avholdt valget i juni. Oppgavens tidsrom avsluttes derfor etter valget i Tyrkia, slik at oppgaven inkluderer alle de tre landene sine valg og opptakten til disse. Tidsrommet som studeres er interessant fordi det belyser sosiale mediers rolle sett i lys av globale begivenheter, samtidig som oppgaven kan studere en utviklingsprosess innad i tre land med hensyn til internettregulering.

1.3.3 Aktører: statlige og offentlig opinion

På bakgrunn av demokratiseringen av IKT og sosiale medier er flere aktører involvert i internettregulering og utformingen av internettpolitikk. En avgrensning er derfor hensiktsmessig.

Fordi oppgaven tar utgangspunkt i å studere hvordan stater mobiliserer mottiltak for å håndtere diktatorens dilemma avgrensner jeg oppgavens enheter til statlige aktører og den offentlige opinion. Private selskaper og ikke-statlige organisasjoner (NGO) er viktige aktører for internettorganisering. Disse vil imidlertid kun nevnes eller inkluderes når de må ses i sammenheng med problemstillingen og oppgavens to enheter: staten og opinionen. Private selskaper og NGOer kan være nødvendig å inkludere for å forstå bakenforliggende forhold til kontrollmekanismene. Utenom dette vil ikke disse aktørene bli studert. Begrunnelsen for dette valget må samtidig ses i lys av oppgavens primære mål om å analysere hvordan de tre ikke-demokratiske regimene anvender kontrollmekanismene på opinionen som utøver internettaktivisme på sosiale medier.

1.4 Oppgavens plassering i litteraturen

Denne oppgaven vil bygge videre på foreliggende akademisk litteratur om internettregulering og internettaktivisme i både demokratiske og ikke-demokratiske stater.

(1) Digital IKT sin påvirkning på regimeendring

I artikkelen *Empowering Activists or Autocrats? The Internet in Authoritarian Regimes* diskuterer Espen Geelmuyden Rød og Nils B. Weidman (2015) den frigjørende og undertrykkende dimensjonen ved digital teknologi. De tar utgangspunkt i oppfatningen om hvordan Den arabiske våren har bidratt til en ny optimisme av digital IKT og sosiale mediers potensial til å organisere anti-autoritære opprør. De presenterer et motargument til denne optimismen om at IKT er et verktøy for undertrykkelse i hendene til autoritære ledere som kan ilegge ytterligere begrensninger på sosiale og politiske friheter. Rød og Weidmann undersøker hvilke av de to dimensjonene som best forklarer empiriske observerte mønstre. Gjennom en large-N analyse studerer de effekten av internett på regimeendring. Rød og Weidman konkluderer derfor med en svak støtte til digital teknologi som et undertrykkende verktøy, da analysen ikke finner at internett har bidratt til et globalt skifte mot demokrati.

(2) Politisk deltakelse i ikke-demokratiske regimer

Lance Bennet og Alexandra Segerberg (2012) presenterer i artikkelen *The Logic of Connective action* begrepet «connective action». De mener begrepet kan gi bedre forståelse av offentlig engasjement og politisk deltakelse i en digital tidsalder. Bennet og Segerberg understreker at begrepet ikke er en erstatning av Mancur Olsens (1965) *The logic of Collective action*, men et komplementerende bidrag som viser at engasjement og protest kan være organisert på internett av løst sammensatte individer uten en tydelig valgt og definert leder. Connective action baserer seg på personifisert informasjonsdeling på nettverksbaserte medieplattformer. Begrepet ble utviklet etter observasjoner av Den arabiske våren, Indignados i Spania og Occupy Wall Street i USA. Bennet og Segerberg fant at en modell som kun analyserte hendelsene ut i fra klassiske egenskaper fra collective action ga problemer med å forstå sentrale variabler og drivkrefter i hvordan opinionen uttrykte motstand og organiserte seg i nyere tid preget av digitale verktøy.

Bernard Enjolras m.fl (2013: 173) undersøker demokratiske samfunn i *Samfunnsengasjement, deltakelse og offentlighet i en Facebook-tid*. De finner at det å delta i politiske eller samfunnsrettende grupper på Facebook øker sannsynligheten betydelig for å delta i demonstrasjoner utenom internett. De antar at Facebook tilbyr alternative nettverk for

mobilisering, på siden av det etablerte sivile organisasjonssamfunnet. Dette samsvarer med konseptet til Bennet og Segerberg (2012).

1.5 Oppgavens struktur

Kapittel 2 presenterer en periodisering av internett sin utvikling for å kontekstualisere det teoretiske rammeverket som benyttes. I tillegg definerer kapitlet sosiale medier og peker på deres rolle i den arabiske våren. Kapittel 3 introduserer og utformer det teoretiske rammeverket som oppgaven struktureres etter. I kapittel 4 redegjøres det for forskningsdesign og metode og jeg begrunner valg og hensyn som er tatt ved utformingen av oppgaven. I kapittel 5 og 6 analyseres de empiriske funnene i Kina, Russland og Tyrkia. Først studeres myndighetenes imøtekommelse av opinionens internettaktivisme. Deretter analyserer jeg hvordan statene prioriterer mellom de ulike generasjonene for informasjonskontroll. I kapittel 7 oppsummerer og diskuterer jeg funnene fra de to foregående kapitlene. Kapittel 8 presenterer oppgavens konklusjon og peker på implikasjoner for videre forskning.

2 Bakgrunn

Dette kapittelet vil belyse to aspekter som er relevante for å forstå og besvare oppgavens problemstilling. Disse er: (1) fire faser for utviklingen av statlig internettregulering. Fasene viser hvilke aktører som i løpet av årene har deltatt på internett og sosiale medieplattformer. Periodiseringen bidrar til å forstå maktforholdene som er etablert på bakgrunn av strukturelle forutsetninger. (2) Sosiale mediers rolle i Den arabiske våren, med fokus på opprørene i Egypt, for å vise hvordan andre stater kan ilegge sosiale medier politisk verdi. Før jeg presenterer aspektene vil jeg gjøre en begrepsavklaring av sosiale medier.

2.1 Begrepsavklaring: sosiale medier

Sosiale mediers struktur består av digitale medier som lyd, tekst og video, og informasjonsteknologi som telefon, internett og datamaskin (Enjolras m. fl 2013: 171). Danah M. Boyd og Nicole B. Ellison (2007: 211) omtaler sosiale medier som sosiale nettverkssider (SNS), og definerer det som:

...web-based services that allow individuals to (1) construct a public or semi-public profile within a bounded system, (2) articulate a list of other users with whom they share a connection, and (3) view and traverse their list of connections and those made by others within the system (Boyd og Ellison 2007: 211).

Målet med å være på SNS er å opprette kontakt med mennesker man deler latente bånd med. Slike bånd representerer en felles forbindelse mennesker har utenfor internett (Boyd og Ellison 2007: 211). Det betyr at flertallet av personer som er på SNS ikke ønsker å bli kjent med nye mennesker. De ønsker interaksjon med mennesker som allerede er innenfor deres sosiale nettverk og som de har noe til felles med. Poenget er derfor ikke å møte fremmede, men snarere å vise frem det sosiale nettverket man har (Boyd og Ellison 2007: 211).

2.1.1 Den digitale nettverksstrukturen

Sosiale medier kjennetegnes av tre egenskaper for handlingsmuligheter: profiler, vennelister og kommunikasjonsverktøy (Boyd og Ellison 2007: 211-213). Profiler er for brukeren selv og fungerer som en presentasjon av personen. På profilen oppgir brukeren informasjon om alder,

bosted og interesser. I tillegg har profilen en egen seksjon der brukeren skriver en kort tekst som gir andre inntrykk av hvem man er (Boyd og Ellison 2007: 213). Vennelister er en vesentlig egenskap ved sosiale medier fordi de tilbyr lenker til andre personer sine profiler. Dette gjør det mulig for besøkende som er inne på en persons profil å navigere seg videre til andre profiler og krysse nettverkslinjer. Det samme gjelder for sosiale medier som viser nettverket gjennom «følgere» (som på eksempelvis Twitter og Instagram). Et mål med å vise vennelister og følgere er at brukere kan navigere seg frem til personer som deler samme interesser. På den måten oppstår en forbindelse og mulighet til utveksling av informasjon og ideer (Boyd og Ellison 2007: 211-213). Kommunikasjonsverktøy innebærer mekanismer på sosiale medier som legger til rette for at brukerne kan legge igjen meldinger på de andre brukernes profiler. Dette kan eksempelvis gjøres ved å poste en «kommentar» på innhold som en annen bruker har publisert (Boyd og Ellison 2007: 213). Disse egenskapene er konstruert ut fra det Bernard Enjolras m.fl (2013: 171) omtaler som «den digitale nettverksstrukturen».

På den ene siden åpner nettverksstrukturen for at flere får mulighet til å ytre seg i offentligheten fordi de kan nå mange gjennom sine profiler. Samtidig legger strukturen til rette for å mobilisere store menneskemengder raskt uten hjelp fra omfattende kommunikasjonsressurser (Enjolras m.fl 2013: 171). Det er på bakgrunn av disse egenskapene som strukturen gir at oppfatningen om en demokratisering av sivil og politisk deltakelse på nett har blitt utbredt, og i stor grad akseptert (Enjolras m. fl 2013: 171). Den digitale nettverksstrukturen gjør at flere deltar, i tillegg til at det politiske systemet påvirkes nedenfra på nye måter. Denne oppgaven vektlegger imidlertid et viktig skille mellom demokratisering av politisk deltakelse på internett og demokratisering av regime som følge av deltakelse på internett. Disse to er ikke gjensidig avhengig av hverandre. Innledningsvis i oppgaven ble det nettopp vist til at Kina, Russland og Tyrkia gradvis får mer deltakelse⁴ på internett. En endring mot mer demokratiske prinsipper har imidlertid uteblitt.

2.2 Fire faser for utviklingen av statlig internettregulering

Open Net Initiativ argumenterer for at det finnes fire faser for regulering av det digitale rom (Deibert m. fl 2012b: 6). Fasene er: *The Open Commons*, som spenner fra internetts

⁴ Deltakelse er her brukt med betydningen all form for deltakelse og tilstedeværelse på internett. I setningen viser begrepet derfor ikke til kun politisk deltakelse.

opprinnelse frem til tusenårsskifte. *Access Denied*, fra omkring 2000 til 2005. *Access Controlled*, som varte fra 2005 til 2010. *Access Contested* er fasen vi befinner oss i nå (Deibert m. fl 2012b: 6-18).

Fasene kan antas å utgjøre grunnlaget for diskursen om internett sitt politiske potensial fordi de viser til ulike maktforhold basert på hvordan systemet har vært strukturelt utformet. Det er derfor viktig å presentere fasene i denne oppgaven fordi de bidrar til forståelsen av staters politikktutforming når det gjelder internettregulering. I tillegg bidrar periodisering til å forstå internettregulering i en bredere kontekst. Fasene gjenspeiler en utvikling av hvilke aktører som bruker og utnytter internett til å fremme sine interesser. Først var internett privatpersoners domene. Deretter tok staten kontroll og tok tilbake definisjonsmakten. Etter tusenårsskifte har internett blitt «alles» domene, og viser seg som en innfløkt arena for meningsutveksling og påvirkning (Deibert m. fl 2012b: 6-18).

2.2.1 The Open Commons (1960 – 2000)

Den første fasen startet i 1960, noen år etter USA hadde ferdigutviklet ARPANET⁵ (Deibert m. fl 2012b: 6). Fasen er omtalt som «the open commons» med den hensikt å formidle deskriptiv, prediktiv og normativ betydning av fasen som et fritt og åpent rom (Deibert m. fl 2012b: 6). Den rådende diskursen for regulering, selv om svært få i det hele tatt antok at internett var noe som måtte reguleres, var at internett var et avgrenset og separat område som ikke hadde sammenkobling til den virkelige verden. «Cyberspace» ble oppfattet som isolert fra resten av samfunnet. Som en konsekvens av denne diskursen ignorerte de fleste statlige aktører internettaktivitet, eller regulerte den i svært liten grad (Deibert m. fl 2012b: 6). Fasens normative oppfatning om internett som et «fritt rom» er videreført og er fremdeles grunnleggende for utforming av staters internettpolitikk i dag⁶. Likevel er det viktig å understreke at fasens prediksjon om internett som et eget domene, isolert fra samfunnet, har vist seg å være feil. Ingenting ved teknologi er irrelevant for menneskelig oppførsel og atferd. Dersom et problem oppstår «offline», tar det kun noen få sekunder før hendelsene kan leses om på internett (Deibert m. fl 2012b: 7). Makten i denne fasen ble definert ut i fra fravær av regulering, der brukerne hadde mest kontrollen.

⁵ Advanced Research Project Agency Network (ARPANET) ble utviklet av USAs forsvarsdepartement på 1950-tallet som en del av strategien i den kalde krigen og våpenkappløpet med Sovjetunionen (Chadwick 2006: 38-40).

⁶ Se eksempelvis Norges første internasjonale cyberstrategi som ble publisert i 2017. Et av hovedmålene som presenteres i denne er opprettholdelse av det digitale rom som et fritt domene (Utenriksdepartementet 2017).

2.2.2 Access Denied (2000 – 2005)

Den andre fasen for internettutvikling omtales som «Access Denied» og viser til at stater startet å filtrere og blokkere internettaktivitet (Deibert m.fl 2012b: 8). Statlige aktørers Laissez-faire-holdning til internett, som de hadde i den forrige fasen, ble byttet ut med en offensiv tilnærming for å forhindre befolkningen i å få tilgang til bestemt informasjon (Deibert m.fl 2012b: 8). For å oppnå dette implementerte stater filtrerings- og blokkeringsmekanismer. Som en følge av statlig regulering og opprettelse av tekniske parametere som kan blokkere tilgang til informasjon, ble diskursen om grenser i det digitale rom utviklet i denne fasen. Normativt har dette gitt spørsmål om suverenitetsprinsippet også er gjeldende for det digitale domene (Deibert m.fl 2012b: 9-10). Overordnet illustrerer fasen statlige aktørers tiltak for å ta tilbake definisjonsmakten i det digitale rom ved å nekte tilgang til bestemt informasjon (Deibert m.fl 2012b: 10).

2.2.3 Access Controlled (2005 – 2010)

Den tredje fasen kjennetegnes av at statlige aktører inntok en aktiv og offensiv rolle der det ikke lenger kun handlet om å blokkere tilgang til informasjon, men også å forme ervervelsen av informasjonen (Deibert m. fl 2012b: 10-11). Dette følger av en utvikling av flere mekanismer som stater begynte å implementere i sin politikktutforming, både tekniske og ikke-tekniske (Deibert m. fl 2012b: 11-13). Mekanismene gjenspeiler en utvikling i staters forståelse av hvordan de kan kontrollere og regulere internett. Særlig gjelder dette hvordan stater tok i bruk juridiske tiltak for å endre befolkningens oppfatning av normer på internett (Deibert og Rohozinski 2010b: 24). Oppfatningen om suverenitetsprinsippet som ble formet i den forrige fasen ble rettlede for staters proklamasjon av internett som deres anliggende. Som en følge av dette tok stater jurisdiksjon over internettaktivitet innad i sine land (Deibert og Rohozinski 2010b: 24; Deibert m. fl 2012b: 11-13). Maktforholdet ble derfor definert av normer og juridiske rammeverk. Som en konsekvens av dette fikk stater en dynamisk tilnærming til internett og innbyggernes aktivitet.

Utviklingen av mekanismer hadde i denne fasen blitt så omfattende at stater ikke hadde kapasitet til å håndtere organiseringen alene. Ettersom internett i utgangspunktet også var privateid, ble stater nødt til å samarbeide med private aktører, eksempelvis Internet Service Providers (IPS) eller private, kommersielle selskaper som Microsoft, Google og Facebook (Deibert m. fl 2012b: 12).

2.2.4 Access Contested (2010 –)

Denne fasen illustrerer internett som et «konglomerat» av aktører på internett som utøver makt, der dette resulterer i økt konkurranse mellom dem. Den hybride sammensetningen gir et flytende strukturelt maktforhold (Deibert m. fl 2012b: 14-15). I den første fasen var det individer og privatpersoner som dominerte internett. Den andre fasen viser til staters forsøk på å overta kontrollen. Den tredje fasen viser at statlige og private aktører begynte å dominere det digitale rom. Den siste fasen, derimot, viser at det ikke er én bestemt dominerende aktør. Fasen representerer en kamp mellom ulike aktører der alle i mer eller mindre utstrakt grad har definisjonsmakt (Deibert m.fl 2012b: 15). Fundamentalt for denne fasen er at det digitale rom ikke lenger var et isolert område, men en del av de individers hverdagsliv. Skillet mellom det digitale rom og den faktiske virkeligheten er visket ut og dette former kampen om tilgang til informasjon (Deibert m.fl 2012b: 15). Fasen viser at maktforholdet er flytende og hierarkiet er borte. Fra den første fasen har staters oppfatning av internett endret seg fra spørsmålet om internett *kan* bli regulert til hvordan det *bør* reguleres og hvordan det kan reguleres mest effektivt (Deibert m.fl 2012b: 17). Fasen legger grunnlaget for en diskurs der ingen ønsker at det digitale rom formes av noen andre, der de er villig til å bruke alle nødvendige virkemidler for å unngå dette.

Informasjonsrevolusjon

Det hybride, kaotiske miljøet med mange ulike aktører på internett er et resultat av det Joseph Nye (2011: 113-114) omtaler som «informasjonsrevolusjonen», eller «den tredje industrielle revolusjon». Denne revolusjonen mener Nye har medført en maktspredningsprosess⁷ (Nye 2011: 114.). Som følge av en global informasjonstidsalder har makt spredt seg både vertikalt og horisontalt (Nye 2011: 113). Langt flere personer enn tidligere har på grunn av denne revolusjonen tilgang til makten informasjon gir, både innad i land og mellom landegrenser (Nye 2011: 114). Nye peker på at den viktigste årsaken til denne maktspredningen er den reduserte økonomiske kostnaden av å sende informasjon, ikke økningen i informasjonshastighet (Nye 2011: 115). Samtidig som kostnaden på å sende informasjon synker, synker også kostnaden på å utvikle og produsere ny teknologi. Dette akselererer en spredning av makt, hvilket gjør internett til en arena for konkurranse mellom mange ulike aktører (Deibert m. fl 2012b: 14).

⁷ Min oversettelse av «power diffusion».

2.3 Digital dominoeffekt? – Sosiale medier i Den arabiske våren

I første kapittel ble det henvist til den arabiske våren i forbindelse med hvordan ikke-demokratiske regimer må forholde seg til diktatorens dilemma. Egypt illustrer hvordan makteliten ønsket å ta del i globaliseringen, ettersom landet gradvis økte internettforbindelsen i tiden frem mot opprørene som startet 25. januar 2011 (Tkacheva m. fl 2013: 43). Samtidig er det vist i ettertid at opinionen brukte digital teknologi som virkemiddel for å fasilitere sosial og politisk endring (Tkacheva m. fl 2013: 44-45; Howard og Hussain 2011: 35).

Kort tid etter opprørene mellom opinionen og Det muslimske Brorskap og Hosni Mubaraks styre brøt ut, omtalte media hendelsen for «The Facebook Revolution» (Tkacheva m. fl 2013: 43; Clarke og Koçak 2019). I Egypt var ikke internett kontrollert før revolusjonen, og regimet hadde ikke utviklet tekniske mekanismer for målrettet blokkering og filtrering av nettsider (Tkacheva m. fl 2013: 43). Det var først mot slutten av opprørene at myndighetene kuttet internettforbindelsen fullstendig. Den akademiske debatten som fulgte opprørene formet seg i to poler: en positiv med hensyn til de sosiale mediens virkningskraft, og en kritisk til den sentrale rollen sosiale medier ble tilegnet i tiden etter.

«Cyberentusiastene» mener internett hadde vært en plattform for aktivister for å omgå statlig undertrykkelse, i tillegg til å informere andre likesinnede om regimets handlinger, der dette ga individer tillit til hverandre for å kjempe kollektivt mot regimet (Tkacheva m. fl 2013: 43). De hevder sosiale medier var helt nødvendig for å mobilisere og samle individer til et fellesskap som sammen kunne uttrykke misnøye og tilslutt velte regimet. Kritikerne, på den andre siden, setter spørsmålsteget ved sosiale mediers sentrale rolle for opinionens suksess. Særlig trekker de frem argumentet om at det er mennesker som skaper revolusjon, ikke verktøy (Tkacheva m. fl 2013: 44). Sosiale medier er et verktøy som ikke i seg selv kan skape samfunnsendring, og sosiale medier er heller ikke årsaken til at opprørene i Egypt oppsto. Årsaken, mener kritikerne, var misnøyen i opinionen (Tkacheva m. fl 2013: 44). Kritikerne understreker også viktigheten av Det muslimske brorskapets deltakelse i opprørene, ettersom brorskapet var den største og mest organiserte opposisjonsgruppen (Tkacheva m. fl 2013: 45). De mest kritiske hevdet sosiale medier la til rette for at myndighetene kunne overvåke aktivistene, samt at Facebook bidro til at individer kunne få følelsen av å delta i opprørene uten å ta konsekvensene av sivil ulydighet, slik menneskene som deltok i mobilisering og protest utenfor den virtuelle verden gjorde (Tkacheva m. fl

2013: 44). Kritikerne mener derfor sosiale medier medførte at færre protesterte i gatene enn hvis disse mediene ikke hadde skapt en falsk deltakerfølelse.

Til tross for at Det muslimske brorskapet var den største og mest organiserte gruppen, var de ikke villig til å mobilisere masseprotest mot regimet, på lik linje med de andre sekulære partiene (Tkacheva m. fl 2013: 45). Derfor var sosiale medier en nøkkelfunksjon for revolusjon i Egypt, fordi det var de unges arena, og disse mediene var avgjørende for å mobilisere til den unge, sekulære befolkningen. Denne gruppen var også den eneste som kjempet for en vidstrakt og omfattende protest (Tkacheva m. fl 2013: 45). Der Det muslimske brorskapet mobiliserte mennesker gjennom organiseringen i moskeer, manglet den unge, sekulære befolkningen en møteplass for meningsutveksling. Sosiale medier utspilte seg derfor som de unges møteplass, der rekkevidden for hvem som kunne inkluderes ikke hadde grenser. I ettertid er det vist at den opprinnelige oppfordringen til å protestere ble postet på Facebook og at de ulike gruppene som deltok i opprørene brukte sosiale medier til å kommunisere med hverandre (Tkacheva m. fl 2013: 52).

Debatten om sosiale mediers instrumentelle verdi bærer ofte preg av en enten-eller tematikk. Eksempelvis mener kritikerne at det er mennesker som skaper revolusjon, ikke verktøy. Argumentet er bygget på en falsk dikotomi, ettersom sosiale medier ikke handler uavhengig av mennesker (Tkacheva m. fl 2013: 50). Som vist tidligere i kapitlet er sosiale medier arenaer for interaksjon mellom mennesker (Boyd og Ellison 2007: 211). Dersom brukerne av sosiale medier ikke hadde interagert med hverandre eller sluttet å bruke disse plattformene, hadde medienes eksistens opphørt. Sosiale medier tilbyr handlingsmuligheter som brukerne *aktivt* må utføre. Sosiale medier baserer seg på en interaktiv tilnærming for at det skal oppstå forbindelse mellom mennesker (Boyd og Ellison 2007: 211-213; Enjolras m. fl 2013: 171). Kontrollmekanismene som blir presentert i neste kapittel retter seg mot kontroll av aktiviteten befolkningen utfører på internett, ikke nødvendigvis mot sosiale medier som sådan. Denne oppgaven har derfor en tilnærming som balanserer argumentene de to motpolene representerer.

3 Teoretisk rammeverk

Dette kapittelet vil redegjøre for det teoretiske utgangspunktet. Jeg vil anvende tilnærmingen frihetsteknologi (Diamond og Platter 2012) som teoretisk rammeverk for å besvare oppgavens problemstilling. Jeg komplementerer frihetsteknologi med begreper fra overvåkingsteori og teori om politisk kommunikasjon, henholdsvis Michel Foucaults (1995) begrep «panopticon», og Shanto Iyengar og Donald R. Kinders (2010) begreper «grunning» og «tolkningsramme». Disse inkluderes for å danne en dypere forståelse av strategiske hensyn. Guobin Yang (2009b) sine fire kategorier for internettaktivisme brukes for å konseptualisere konseptet internettaktivisme, og til å avgrense opinionens stridsspørsmål. Kategoriene utgjør grunnlaget for datainnsamlingen, som indikatorene fra statens kontrollmekanismer skal måle.

Kapittelet gir først en begrunnelse for valget av teori. Deretter konseptualiserer jeg begrepet internettaktivisme og bruker eksisterende litteratur til å redegjøre for hvilke handlinger opinionen bruker til å uttrykke motstand. Videre beskriver jeg frihetsteknologi, der jeg presenterer en teoretisk diskusjon om tilnærmingens undertrykkende eller frigjørende potensial. Med utgangspunkt i tilnærmingen som vektlegger et undertrykkende perspektiv, definerer jeg kontrollmekanismene staten bruker. Kapittelet avsluttes med en oppsummering og presentasjon av hva jeg forventer å finne i analysen på grunnlag av teorien som er presentert.

3.1 Begrunnelse for valg av teori

Oppgaven tar utgangspunkt i problematikken representert i diktatorens dilemma (Saleh 2012: 477). Innledningsvis ble det argumentert for at steg tre i dilemmaet ikke har inntruffet i Kina, Russland og Tyrkia (se kapittel 1.1.1). Hensikten er derfor å finne i hvilken grad disse tre statene tolererer en uavhengig og regimekritisk opinion, for å undersøke om grad av toleranse kan forklare fravær av steg tre, nemlig at regimet faller. Mer konkret ønsker jeg å analysere forholdsdynamikken mellom myndighetene i de tre ikke-demokratiske regimene og den uavhengige og potensielt regimekritiske opinionen. Analysen vil forsøke å avdekke hvordan denne tiltak-mottiltak-dynamikken påvirkes og formes av digital IKT. For å fange opp avgjørende drivkrefter ved dette forholdet ser jeg det som nødvendig å kombinere den

teoretiske tilnærmingen til teknologi med teori om overvåking (Foucault 1995) og politisk kommunikasjon (Iyengar og Kinder 2010). Frihetsteknologi legger til rette for å studere hvilke virkemidler staten tar i bruk og hvordan disse viser seg som kontrollmekanismer. Overvåkingsteori bidrar til å belyse maktdimensjonen i relasjonen mellom stat og opinion. Begreper fra politisk kommunikasjon vil ytterligere bidra til forståelse av hvilke strategiske drivkrefter som ligger bak tiltakene staten iverksetter. Til sammen utgjør et teoretisk rammeverk basert på disse tre teoretiske retningene et mer fullstendig grunnlag for å trekke slutninger om informasjonskontroll i ikke-demokratiske regimer. Således mener jeg teoriene representerer kjernen i kritikken og problemstillingen diktatorens dilemma fremmer, nemlig hvilket maktpotensial sosiale medier har.

Det teoretiske rammeverket vil deles inn i tre generasjoner for informasjonskontroll (Deibert og Rohozinski 2010b: 21-30). De tre generasjonene er formet ut i fra de fire fasene for utviklingen av internettregulering (Deibert m. fl 2012b: 6-18) som ble presentert i foregående kapittel. Generasjonene operasjonaliseres ved å bruke kontrollmekanismer som presenteres i frihetsteknologi (Diamond 2012a: 3-17; Morozov 2012: 47-59; MacKinnon 2012: 78-92).

3.2 Konseptualisering av internettaktivisme

For å forstå statene sine strategiske avveininger og drivkreftene bak kontrollmekanismene vil jeg forklare opinionen sine handlinger og hva de ønsker å oppnå ved disse. Dette kan danne grunnlag for å forstå statenes trusselvurdering av internettaktivisme og hvorfor de iverksetter de ulike mottiltakene. Jeg søker å besvare i hvilken grad analyseenhetene tolererer en offentlig og potensielt regimekritisk opinion til å uttrykke motstand og til å organisere seg på sosiale medier. Variablene forstås i denne oppgaven som aktivisme som utføres ved hjelp av digital IKT.

Det må presiseres at flertallet av dem som bruker digital IKT for politiske og samfunnsmessige formål ikke er politiske aktivister (Diamond 2012a: 5; 14-15). Rollene for informasjonsutveksling har blitt utvasket på internett, og de fleste brukerne på sosiale medier fokuserer først og fremst på familie, venner, kultur, forbruk og andre personlige anliggender (Diamond 2012a: 5). Internett har derfor også visket ut tydelige skillelinjer for stridsspørsmål, og hva som oppfattes som politiske budskap kan være vanskelig å definere

(Diamond 2012a: 5; Yang 2009b: 35). Derfor kan det være utfordrende å måle staters toleranse av regimekritikk.

Guobin Yang (2009a: 3) definerer internettaktivisme som «any form of internet-based collective action that promotes, contests, or resist change». Mer spesifikt refererer internettaktivisme til aktiviteter under paraplybegrepet «contentious politics»⁸, som utspiller seg mer eller mindre ved hjelp av internett eller annen digital IKT. Charles Tilly og Sidney Tarrow (2015: 7) definerer contentious politics som «interactions in which actors make claims bearing on other actor's interests, leading to coordinated efforts on behalf of shared interests or programs, in which governments are involved as targets, initiators of claims, or third parties». I tillegg mener Yang (2009b) det er fire typer for internettaktivisme: sosial, kulturell, nasjonalistisk og politisk.

Sosial internettaktivisme fokuserer på problemer som korrupsjon, miljøvern og klima, og rettigheter til minoriteter og vanskeligstilte (Yang 2009b: 33). Kulturell aktivisme omhandler bekymringer over verdsspørsmål, moral, livsstil og individers identitet (Yang 2009b: 33). Politisk internettaktivisme uttrykker direkte opposisjonell motstand til det regjerende regimet, fordi politisk internettaktivisme fokuserer på politisk reform, menneskerettigheter og stridsspørsmål som retter seg direkte mot hvordan staten styres (Yang 2009b: 33-34). Selv om både sosial og kulturell internettaktivisme også kan være truende mot regimet, skiller politisk aktivisme seg fra de to andre ved at denne typen er direkte regimekritisk i sine stridsspørsmål, og derfor i sin natur. Nasjonalistisk internettaktivisme oppstår oftest når et land er i konflikt med et annet land (Tai 2015: 124) og tar utgangspunkt i prinsipper innenfor nasjonalisme (Yang 2009b: 34). Kategoriene er ikke gjensidig utelukkende. I tråd med Yang (2009a: 3) forstår jeg internettaktivisme som «contentious politics», men der dette først og fremst foregår i det digitale rom. Slik politisk deltakelse har til felles at den ikke utføres gjennom konvensjonelle og institusjonelle politiske kanaler som eksempelvis valg. Målet er oppmerksomhet mot politiske, kulturelle, sosiale eller nasjonalistiske stridsspørsmål. Fordi denne oppgaven analyserer forholdet mellom opinion og myndighetene innad i staten, vil nasjonalistisk internettaktivisme ikke inkluderes som variabel. Det er kun politisk, sosial og kulturell internettaktivisme som inngår i analysen.

Videre argumenterer Yang (2009a: 18) for at internettaktivisme gjenspeiler utformingen av nye sosiale trender. I dette henseende kan internettaktivisme brukes som en

⁸ Begrepet contentious politics samler forskning om ulike former for ukonvensjonell politisk deltakelse under en bredere flerdimensjonal forskningstradisjon. Jeg bruker det engelske begrepet i mangel på en fruktbar norsk oversettelse.

lense for å studere utvikling i samfunnet, nettopp fordi analyse av forholdsdynamikken mellom opinionens kritikk og statens mottiltak kan fortelle noe om hvilke holdninger og verdier som anses som viktige. På den andre siden kan det være utfordrende å avdekke hvilke problemer opinionen adresserer gjennom de ulike formene for aktivisme. Eksempelvis skriver Yang(2009b: 35):

To a certain extent, the four types of online activism reflect netizens' strategic responses to the political opportunities for pursuing different issues. If the cultural, social, and nationalist varieties of activism online are more widespread than political activism, that is partly because the former types enjoy more political legitimacy. As in street protests, cyberprotests directly challenging the state are much more constrained than those that can be based either on existing laws or else on claims about justice and morality that do not touch directly on questions of state authority (Yang 2009b: 35).

Fordi politisk internettaktivisme kan møte mer motstand fra myndighetene, kan opinionen publisere motstand mot regimet gjennom mildere former for aktivisme som ikke truer den statlige makten direkte, selv om aktivismen på sikt kan bidra til å svekke statens makt. Samtidig vil mottiltakene til staten gi innsikt i de statlige aktørene sine strategiske hensyn. På den måten er ikke denne oppgaven bare en studie av digital informasjonskontroll og internettaktivisme som sådan. Den kan gi informasjon om trender i de tre landene som analyseres. Disse trendene og holdningene til opinionen vil avdekkes ved bruk av Yangs (2009b) kategorisering av internettaktivisme. Jeg velger å bruke kategoriseringen fordi årsakene til misnøye og kritikk blant opinionen er strukturelle og institusjonelle, snarere enn teknologiske, selv om digital IKT fungerer som et tannhjul for internettaktivisme (Yang 2014: 110-111). Ved å konseptualisere internettaktivisme på denne måten blir jeg i stand til å analysere statenes toleranse sett i sammenheng med kontekstuelle faktorer.

3.2.1 Internettaktivismens virkemidler og mål

I foregående avsnitt ble det vist at internettaktivisme handler om bruk av digital IKT for å fremme ulike stridsspørsmål. Dette avsnittet vil redegjøre for de ulike virkemidlene opinionen bruker og hva den vil oppnå. Inndelingen er ikke gjensidig utelukkende og virkemidlene og målene kan flyte over i hverandre. Variablene under er hentet fra frihetsteknologi (Diamond 2012a: 3-17).

Mobilisering og protest

Yannis Theocharis (2015: 5) definerer «mobilisering» som bevisst aktivisering av sosiale nettverk for å spre politisk informasjon og å påvirke andres meninger. Theocharis' definisjon kombinerer Steven J. Rosenstone og John Mark Hansens (1993) klassiske definisjon av mobilisering med elementer fra politisk deltakelse. Yang (2014: 111) argumenterer for at mobilisering skjer når et stort antall mennesker publiserer og responderer på et sosialt problem på ulike arenaer på internett som blogger, mikroblogger og forumer. Innholdet er ofte følelsesladet, der massemedia og internasjonale medier kan dekke noen av hendelsene ved å vise til folks reaksjoner på sosiale medier. Dette vil styrke protestenes påvirkningskraft (Yang 2014: 111-112). Bennet og Segerberg (2012) presenterer i sin artikkel «The logic of connective action» en idé om at mobiliseringstilnærmingen har skiftet fra *kollektiv* til *tilkoblet* handling. Med dette mener de at politisk mobilisering og protest ikke krever etablerte ledere og organisering fordi innbyggerne selv-organiserer seg via digitale plattformer (Karatzogianni, Miazhevich og Denisova 2017: 107). Dette følger av nettverksbasert politisk deltakelse som et nytt alternativ til politisk engasjement, der kollektive metoder viker til fordel for individualistiske uttrykksmåter som kan ha like stort gjennomslag på internett, som en gateprotest utført av en stor folkemengde (Karatzogianni, Miazhevich og Denisova 2017: 107). Tekstmeldinger er et viktig verktøy for mobilisering og organisering av protester, da man kan lage uoffisielle medlemslister, spre nyheter om fengslinger, oppfordre til valgdeltakelse, planlegge møter og demonstrasjoner og utvikle nye kampanjer, alt utenfor lupen til statlig sensurerte nyhetssider, tv-stasjoner og nettsider (Diamond 2012a: 12-13).

Utvide den offentlige sfæren for å skape en mer pluralistisk og fri plattform av nyheter på internett

Jürgen Habermas (1989) definerer en offentlig sfære som det sosiale rommet som skapes når individer utveksler meninger. Den liberalistiske tilnærmingen til digital IKT tar utgangspunkt i Habermas. Den mener nettverksbaserte kommunikasjonsplattformer har potensiale til å danne en offentlig sfære, fordi IKT gir alle mennesker i samfunnet mulighet til å ytre seg fritt, samtidig som de har tilgang til informasjon og fri flyt av ideer, selv i autoritære regimer (Denisova 2016: 984).

Larry Diamond (2012: 4-5) skriver at internett sin desentraliserende karakter og evne til å nå ut til mange mennesker i rask hastighet, særlig på mikrobloggerplattformer som Twitter

og Facebook, er godt egnet til grasrotorganisering. Fordi sosiale medier er konstruert som en flerkommunikasjonsform er ikke brukere av slike medier bare passive mottakere av nyheter og informasjon, men enhver kan opptre som innholdsprodusent (Diamond 2012a: 5). På den måten kan alle bidra til å skape et mangfold av sosiale plattformer som andre kan oppsøke. Samt at en mer pluralistisk og fri plattform av nyheter vil gi nyhetsoppdateringer fra ulike sosiale, politiske og økonomiske perspektiver.

Kommentering

Gjennom blogger, forum, og sosiale medier øker informasjonsflyten og muligheten til å kommentere og debattere slik at det oppstår meningsforskjeller (Diamond 2012a: 4). Dette kan gi opphav til en kritisk opinion, fordi tilgang til flere ulike synspunkter gir grobunn for kritisk refleksjon (Diamond 2012a: 4, 7). Politiske kommentatorer på internett kan ramme inn budskap med et bevisst språkbruk for å tiltrekke personer som i utgangspunktet er passive og uengasjerte (Karatzogianni, Miazhevich og Denisova 2017: 105). Begrepet «politisk sosialisering» blir brukt av Jeroen Van Laer (2007: 8, 14) for å beskrive prosessen der individer blir politisk engasjert etter å ha klikket seg tilfeldig inn på nettsider med politiske diskusjoner (Karatzogianni, Miazhevich og Denisova 2017: 105). Ethan Zuckerman (2015: 132) har utformet et lignende konsept som han kaller «latent capacity». Dette baserer seg på at de som vanligvis verken er interessert eller involvert i politikk kan motta og eksponeres for politisk informasjon og ideer når de leser og blar seg gjennom nyhetsoppdateringer som er publisert av venner i nettverkene deres (Zuckerman 2015: 132-133; Karatzogianni, Miazhevich og Denisova 2017: 106).

Stadig sterkere kontroll og overvåking fra staten gjør at opinionen må være mer kreativ i hvordan de kritiserer regimet. Dette gir blant annet opphav til nye former for språk for å omgå sensurering. Karnevalisme brukes for å henvise til protest, misnøye og oppgjør som uttrykkes gjennom ulike kunstformer (Denisova 2016: 979). Karnivalisme har utviklet seg til internett, der slike kunstformer omtales som «memes». «Memes» fungerer som verbale og visuelle uttrykksformer av opinionens synspunkter og holdninger. Disse har vist seg effektive for å omgå sensurering, og ulike varianter av «memes» og satire publisert på sosiale medier retter seg mot lesernes oppmerksomhet og evne til tolkning av en bredere sosiopolitisk kontekst (Karatzogianni, Miazhevich og Denisova 2017: 109).

Gjennomsiktighet og ansvarliggjøring av regimet

Thomas Mathiesen (1997) presenterer konseptet «synopticon» for å beskrive moderne overvåkingsprosesser. Konseptet viser til internett sitt sammenkoblede system, og hvordan dette gir horisontal informasjonsflyt. Det betyr at overvåking ikke trenger å basere seg på et hierarki, slik Michel Foucault (1995) argumenterte for i «Overvåking og Straff». Snarere viser synopticon at «mange kan observere de få» (Lyon 2006: 37). Selv ikke de mest mektige kan flykte fra overvåkende blikk (Chadwick 2006: 263). Sosiale medier gir nye muligheter til dem som mangler formell politisk makt til å spore og overvåke politiske og økonomiske eliter. Målet med synopticon i denne sammenhengen er å skape gjennomsiktighet og ansvarliggjøring av regimet der opinionen kan varsle og skrive om brudd på demokratiske prinsipper og menneskerettigheter (Diamond 2012a: 10-12). Lett tilgjengelighet av kamera på mobiltelefonen og tilgang til plattformer der man kan publisere bilder og filmer gjør det enkelt for opinionen å vise brudd som den politiske ledelsen begår. Larry Diamond (2012: 10) mener derfor at frihetsteknologi også kan omtales som «ansvarsteknologi»⁹ fordi digital IKT kan være et effektivt og mektig verktøy for overvåking og ansvarliggjøring av regimet. Gjennomsiktighet og ansvarliggjøring baserer seg dermed på horisontal informasjonsflyt i sosiale medier der opinionen varsler og publiserer brudd på demokratiske prinsipper begått av den politiske ledelsen.

3.3 Frihetsteknologi

I forrige avsnitt ble det vist hvordan opinionen kan bruke teknologi som et verktøy for å fremme demokratiske prinsipper. Virkemidlene som er gjort rede for faller inn under begrepet Larry Diamond og Marc F. Plattner (2012) omtaler som frihetsteknologi. Begrepet blir brukt i faglitteraturen om enhver type digital IKT som kan spre politisk, sosial og økonomisk frihet (Diamond 2012b: xi). Begrepet favner derfor bredt. Ettersom begrepet er definert som frigjørende, argumenterer kritikere for at det gir grobunn for analytisk skjevhet, fordi det antar at digital IKT er iboende frigjørende (Diamond 2012b: xi). Evgeny Morozov (2012: 47), Rebecca MacKinnon (2012: 78), og Ronald Deibert og Rafal Rohozinski (2012: 18) argumenterer for at teknologi, som i utgangspunktet blir definert som frigjørende, omdannes til undertrykkende teknologier ved at stater videreutvikler ressurser for å

⁹ Min oversettelse av «accountability technology».

kontrollere digital IKT. Innenfor forskningslitteraturen brukes derfor begrepet undertrykkingsteknologi¹⁰ om de samme verktøyene (Weidmann og Røed 2015)

Helt fundamentalt, enten om teknologien defineres som frigjørende eller undertrykkende, er digital IKT først og fremst et verktøy som kan utnyttes både for gode og ondartete hensikter. Dette er utgangspunktet og kjernen i frihetsteknologi som en bredere analytisk og teoretisk tilnærming. Et hovedspørsmål som har lagt føringer for videre generering av tilnærmingen er om internett, sosiale medier, mobiltelefoner, og deres utvalg av applikasjoner, bidrar til å øke borgernes mulighet til å mobilisere for demokratiske prinsipper som frihet og ansvarlighet, eller om disse teknologiene styrker autoritære regimers evne til å overvåke innbyggerne ytterligere, samt effektivt motvirke bevegelser og kritikere som kjemper for demokrati (Diamond 2012b: x-xi).

3.3.1 Instrumentell diskrepans

I litteraturen om kontroll av det digitale rom er det, som vist til tidligere, to begreper som er sentrale. Frihetsteknologi kan ses i sammenheng med «cyberentusiastene» som ble nevnt i kapittel 2, og hevder at teknologi er frigjørende fordi den kan gi individer makt, fasilitere uavhengig kommunikasjon og mobilisering, samt styrke utviklingen av sivile samfunn (Diamond 2012b: xii). Empiriske analyser av hvordan Twitter var avgjørende for den grønne revolusjonen i Iran, opprørene i Egypt, og hvordan mobiltelefonen hadde stor effekt på orangerevolusjonen, har bidratt til å forsterke synet på teknologi som frigjørende (Rød og Weidmann 2015: 338). Kritik av denne optimismen retter seg først og fremst mot den rådende oppfatningen om at internett, universelt og ubetinget, gir frihet og demokrati. Det logiske motargumentet er simpelthen at dersom opinionen kan utnytte digital IKT til sin fordel, er autoritære ledere like bevisst på potensialet denne teknologien har til å skape og opprettholde en sterkt kontrollert sfære av den offentlige opinionen (Rød og Weidmann 2015: 339).

Begge tilnærmingene, både den frigjørende og undertrykkende, er sosialt konstruerte ideer der mening og anvendelse kan variere avhengig av hvilken kontekst de blir plassert i (Deibert og Rohozinski 2012: 19). Dikotomien de to begrepene representerer er derfor misledende fordi den foreslår en «enten-eller»-tankegang mellom å anse teknologi som iboende godt eller iboende ondt. Deibert og Rohozinski (2012: 19) argumenterer for at forholdene mellom begrepene er mer nyansert og avhenger av en rekke faktorer:

¹⁰ Min oversettelse av «repression technology».

Communication technologies are neither empty vessels to be filled with product of human intent nor forces unto themselves, imbued with some kind of irresistible agency. They are complicated and continuously evolving manifestations of social forces at a particular time and place. Once created, technologies in turn shape and limit the prospect for human communication and interaction in a constantly iterative manner (Deibert og Rohozinski 2012: 19).

Å omtale teknologi som undertrykkende viser derfor til den innovative dimensjonen ved teknologi. Selv om en ny applikasjon eller sosial medieplattform er utviklet for et spesifikt formål, med underliggende gode hensikter, utelukker ikke det at mediene kan anvendes til andre formål, som utviklerne av dem ikke hadde forutsett. Deibert og Rohozinski (2012: 23) peker dermed her på hvordan statlige myndigheter tilpasser seg frigjørende teknologiske verktøy. Debatten har derfor ført dit hen at hendelser som illustrerer bruk av både frigjørende og undertrykkende teknologi foregår samtidig innenfor en gitt sosiopolitisk kontekst. Som denne oppgaven vil vise anvender befolkningen digital IKT for å fremme demokratiske prinsipper, samtidig som staten tilpasser seg denne atferden og iverksetter mottiltak basert på samme teknologiske strukturer. Ved å beskrive begrepene på denne måten viser Deibert og Rohozinski (2012: 19-23) at digital IKT verken er årsaken til misnøye og ønske om en demokratiseringsprosess blant befolkningen, ei heller årsaken til at regimet undertrykker opinionen. Både bakenforliggende og utløsende årsaker har dypere røtter.

Analysenivå

Hva man definerer som frigjørende og undertrykkende avhenger av hvilket analysenivå studien har. Dersom det er av interesse å undersøke digital IKT sin rolle i samfunnet fra befolkningens perspektiv kan det være fruktbart å omtale slik teknologi som frigjørende. Diamond (2012: xii) mener for eksempel at begrepet også omfavner spredning av sosial og økonomisk frihet. Det betyr at dikotomien begrepene i utgangspunktet representerer blir nyansert ved å inkludere variabler som ikke er politiske, men som eksempelvis fokuserer på forbedring av helse, utdanning og næringsliv, som også er forutsetninger i demokratier (Diamond 2012a: 4-5).

Det er nødvendig å vise en nyansert forståelse av kompleksiteten ved kommunikasjons- og informasjonsteknologier. Digital IKT er i utgangspunktet et nøytralt verktøy, og det er mennesker som ilegger det verdi og effektivitet. Selv om teknologier er utviklet med en struktur for et spesifikt formål, kan den utnyttes på andre måter. Hva som

uttrykkes og utrettes gjennom digital IKT gjenspeiler menneskelig handling. Det er ikke teknologien som bestemmer hvem som hersker, men mennesker, organisasjoner og myndigheter (Diamond 2012a: 16).

I tråd med dette kan det argumenteres for at det er mer fruktbart å definere begrepene ut i fra hvilken funksjon IKT utgjør for dem som bruker dem, fremfor å definere teknologi etter antakelser om påståtte effekter. Ettersom analysenivået for denne studien er statlig, og analysen studeres fra et regimeperspektiv av tre ikke-demokratiske stater vil jeg heretter gi teknologi en undertrykkende verdi, der det teoretiske rammeverket utformes på bakgrunn av litteraturen som diskuterer fenomener som tilhører dette perspektivet. Det betyr ikke at oppgaven avkrefter de teoretiske forventningene det frigjørende perspektivet presenterer.

3.3.2 Undertrykkingsteknologi

Rebecca MacKinnon (2012: 79-81) argumenterer for at når et autoritært regime tilpasser seg utvikling av ny digital IKT og videre utnytter teknologi for undertrykkende hensikter kan de kategoriseres innenfor det hun omtaler som «internettabsolutisme»¹¹. I et slikt regime kan befolkningen diskutere problemer staten står overfor på nettsider og sosiale medier, men de statlige myndighetene følger imidlertid med på debatten som foregår. Dersom myndighetene oppfatter informasjonen som publiseres som truende kan personen som skrev innholdet bli møtt med sanksjoner som eksempelvis fengsling. Dette medfører at befolkningen kan bruke internett til å belyse sosiale problemer og urettferdighet, og ha muligheten til å påvirke myndighetenes politikktutforming (Mackinnon 2012: 79). På den måten skisserer internettabsolutisme et politisk system som utnytter digital IKT sin struktur til medieovervåkning for å kontrollere kritikk på en måte som gir befolkningen inntrykk av å ha ytringsfrihet, riktignok begrenset, uten å risikere at kritikken utvider en offentlig sfære og oppfordrer til mobilisering og protest (Diamond 2012a: 7-10). Dermed vil denne tilnærmingen gjøre autoritære stater, som har utvidet internettforbindelsen, i stand til å gi individer større frihetsfølelse og opplevelse av å kunne uttrykke seg til tross for at demokratiske prinsipper, som valg med reell konkurranse og et rettferdig rettssystem, ikke overholdes (MacKinnon 2012: 79). Ettersom det argumenteres for at stater videreutvikler ressurser for å kontrollere digital IKT (Deibert og Rohozinski 2012: 19-23), impliserer dette at myndigheter har et forsprang på opinionen fordi stater har større ressurser til å restrukturere de digitale plattformene.

¹¹ Min oversettelse av «networked authoritarianism».

Evgeny Morozov (2012: 47-50) illustrerer at autoritære regimer kontrollerer internett ved å kombinere teknologiske og sosiopolitiske virkemidler. Morozov (2012: 48) mener den akademiske debatten om digital IKTs strategiske verdi kun belyser den teknologiske dimensjonen, og hevder derfor at den sosiopolitiske dimensjonen blir oversett. Derfor unngår analyser å vise hvordan teknologiske og sosiopolitiske virkemidler samhandler og påvirker hverandre. Individuer finner måter å omgå tekniske mekanismer, og mekanismene kan derfor oppfattes som ineffektive. Selv om det kan bli vanskeligere å blokkere tilgang til sosiale nettverkssider, kan autoritære stater fremdeles enkelt fengsle aktivister (Morozov 2012: 48). Videre argumenterer han for at sosiopolitiske virkemidler utgjør et mye mektigere verktøy for å undertrykke opinionen. Frihetsteknologier vil ikke evne å fremme demokratiske prinsipper: «It would be a cruelly paradoxical outcome indeed should liberation technology's very success spur the creation of a sociopolitical environment in which there would be nothing for technology to "liberate"» (Morozov 2012: 48). Det Morozov (2012: 49) mener er at teknologi ikke opererer i et vakuum. De sosiopolitiske forutsetningene i en stat vil være avgjørende for hvordan, hvor omfattende og for hvilke virkeområder kontrollmekanismer utvikles, i tillegg til at de sosiopolitiske omstendighetene er avgjørende for hvordan befolkningen oppfatter statens bruk av mekanismene (Morozov 2012: 48). Dette kan sammenfalle med Guobin Yangs (2009a: 3-6) oppfatning av internettaktivisme som en lense for å studere samfunnstrender.

Oppfatningen om en teknisk og en sosiopolitisk dimensjon for statlig kontroll av informasjon samsvarer med Open Net Initiativ (ONI) sine tre generasjoner for informasjonskontroll, som viser til tekniske og sosiopolitiske tiltak (Deibert m. fl 2010: 22-28). Som følge av utviklingen av informasjonskontroll, som ble skissert i kapittel 2, har ONI utledet tre kategorier for ulike kontrollmekanismer. Den første kategorien, som defineres som førstegenerasjonsmekanismer, inneholder virkemidler basert på tekniske parametere (Deibert og Rohozinski 2010b: 22-28). Dette kan være metoder som sentralisert internettfiltrering og internettkafé-overvåking (Deibert og Rohozinski 2010b: 22). De to andre kategoriene inkluderer mer omfattende kontroll av informasjonsflyt ved å basere seg på sosiopolitiske forhold. Andregenerasjonsmekanismer innebærer å lage et normativt rammeverk for informasjonskontroll (Deibert og Rohozinski 2010b: 24-26). Dette kan basere seg på å utforme nye lover som begrenser mulighetsrommet for hva som kan utføres på internett. Privat-offentlig samarbeid faller også innenfor denne kategorien av virkemidler, der staten kan be private aktører om å fjerne innhold, holde dem ansvarlig for hva som publiseres og å utsette ansvaret om overvåking og sensur til de private aktørene (Deibert og Rohozinski

2010b: 24). Virkemidlene baserer seg i tillegg på å blokkere innhold før og under spesielle begivenheter. «Just-in-time»-blokkering blir eksempelvis brukt under valg og demonstrasjoner. I tillegg kan statlige aktører iverksette cyberangrep som baserer seg på å spre skadevare¹² (Deibert og Rohozinski 2010b: 26). Tredjegerasjonsmekanismer tar sikte på kognitiv endring til fordel for å kun blokkere tilgang til informasjon (Deibert og Rohozinski 2010b: 27-28). De er derfor svært sofistikerte og innebærer en flerdimensjonal tilnærming til hvordan stater kan kontrollere det digitale rom. Virkemidler kan være omfattende overvåking, fysiske sanksjoner og kunstig grasrotbevegelse¹³ (Morozov 2010: 50-57). Kunstig grasrotbevegelse innebærer å ansette privatpersoner til å kommentere i sosiale medier, forum og på nettsider for å forvirre befolkningen (MacKinnon 2012: 87).

3.4 Statlige mekanismer for informasjonskontroll

Mekanismene er utformet etter litteraturen om undertrykkingsteknologi. Mekanismene bruker definisjonene til Open Net Initiativ (Deibert m. fl 2010: 22-28) og vil bli omtalt som første-, andre- og tredjegerasjon for informasjonskontroll. Den første defineres som teknisk, den andre som normativ og den tredje som kognitiv. De komplementeres med konsepter fra overvåkingsteori og strategisk politisk kommunikasjon. Indikatorene er hentet fra undertrykkingsteknologi (Diamond 2012a: 3-17; Morozov 2012: 47-59; MacKinnon 2012: 78-92).

3.4.1 Første generasjon – tekniske virkemidler

Førstegerasjonsmekanismer for kontroll har som mål å nekte adgang til spesifikke internettkilder ved å direkte blokkere tilgangen til servere, domener, nøkkelord og IP-adresser (Deibert og Rohozinski 2010b: 22). Dette oppnås gjennom å bruke spesialisert programvare, eller ved å legge inn instruksjoner manuelt i routere. Disse virkemidlene brukes som oftest når kontroll over informasjon er utenfor statens jurisdiksjon (Deibert og Rohozinski 2010b: 22).

Kontrollmekanismene i den første generasjonen følger av den andre fasen for internett sin utvikling, som baserte seg på at stater ønsket å bygge grenser i det digitale rom (Deibert og Rohozinski 2010a: 4). Dette innebærer først og fremst at stater lager brannmurer og

¹² Min oversettelse av «malware». Ondsinnet programvare som er designet for å infiltrere brukerens datamaskin.

¹³ Min oversettelse av «astroturfing».

virtuelle nettverksbaserte grenseoverganger. Filtreringssystemet skal være statlig sentralisert og nasjonalt. Målet med å bruke teknikkene innen denne generasjonen er å ha fullstendig informasjonskontroll og dermed bestemme dagsordenen (Deibert og Rohozinski 2010b: 22). Dette oppnås ved at befolkningen kun blir eksponert for informasjon som styrker statens maktposisjon, fordi andre virkelighetsoppfatninger enn den rådende er utilgjengelig. Slik vil det kun eksistere én sannhet, nemlig den staten mener er riktig. Jeg forstår førstegenerasjonsmekanismer som filtreringsteknikker for å konstruere tekniske barrierer, der staten opptrer som «grensevakt» og kontrollerer hvilken informasjon som kan flyte gjennom. Disse teknikkene gir ikke flere funksjoner enn den rollen som grensevakt gir. Det betyr at staten kan kontrollere hva befolkningen får tilgang til gjennom et teknisk «filter», men ikke hvordan innbyggerne konsumerer informasjonen (Deibert og Rohozinski 2010a: 7). Denne generasjonen har derfor en *defensiv* karakter.

3.4.2 Andre generasjon – normative virkemidler

Andregenerasjonsmekanismene ble utformet i konteksten av den tredje fasen for internett sin utvikling, der stater så betydningen av en regulativ tilnærming (Deibert og Rohozinski 2010b: 22). Reguleringen i denne generasjonen bygger riktignok videre på de eldre mekanismene i første generasjon, men forskjellen er at stater i denne fasen innså at kontrollmekanismer, inkludert ikke-teknologiske, kan brukes til å *forme* kunnskap og informasjon, ikke bare blokkere den, slik som tidligere (Deibert m. fl 2012b: 10). Mekanismene fra den første generasjonen fortsetter å eksistere, men stater bruker teknikkene i den andre generasjonen – både i tillegg til eller isteden for. Repertoaret for å oppnå kontroll er større ved at de nye mekanismene kan legges oppå den grunnleggende grensevaktfunksjonen. Teknikkene i den andre generasjonen er *offensive*, da de brukes til å påvirke befolkningen dit hen det samsvarer med statens strategiske interesser. Målet i denne generasjonen er å skape et legalt og normativt miljø for hvordan staten kan bruke de tekniske kapabilitetene (Deibert og Rohozinski 2010b: 22). Videre legger dette føring for at de statlige aktørene kan nekte tilgang til informasjonskilder når de anser det som nødvendig. Blokkeringen er derfor ikke konstant, men dynamisk etter hvordan de politiske, sosiale og kulturelle omstendighetene er. Det betyr at stater kan rettferdiggjøre blokkeringen som er iverksatt på et gitt tidspunkt på bakgrunn av juridiske og normative retningslinjer (Deibert og Rohozinski 2010a: 7). Denne formen for andregenerasjonsmekanisme omtaler Deibert og Rohozinski (2010b: 24) som et *åpent*

virkemiddel, fordi formålet er å legitimere informasjonskontrollen overfor befolkningen ved å spesifisere at det gjennomføres i innbyggernes interesse og opprettholdelse av velferd.

Slike åpne virkemidler kan sees i lys av Iyengar og Kinders (2010: 63) hypotese om «grunning»¹⁴. Grunning tar utgangspunkt i at et budskap må knyttes til noe dersom mottakeren skal huske det. Videre refererer grunning til en endring i den grunnleggende standarden individer bruker til å danne politiske meninger (Iyengar og Kinder 2010: 63-65). Stater kan bruke grunning for å påvirke hvilke perspektiver befolkningen benytter når de vurderer om de er fornøyd med politikken myndigheten fører. Opinionen vil ikke høre etter dersom et budskap ikke har betydning for mottakerne. Grunning handler derfor om en aktualiseringsprosess. Det vil være vanskelig å få politiske gjennomslag dersom mottakerne ikke anser politikken som relevant og ikke knyttet til reelle sosiopolitiske problemstillinger. Iyengar og Kinder (2010: 135) påpeker at «by calling attention to some matters while ignoring others, television news activates (or primes) the standards viewers employ when evaluating policies, candidates, officials, and institutions». Selv om Iyengar og Kinder trekker frem medieinstitusjonen som grunningsaktøren, er det i denne oppgavens interesse å anse statlige aktører som hovedaktøren for grunning.

I tillegg til å være *åpen* om blokkeringen for befolkningen, kan staten også gjennomføre *skjulte* tiltak før begivenheter av høy verdi, som for eksempel ved valg og demonstrasjoner. Deibert m. fl (2012b: 9) viser til at teknikker for andregenerasjonsmekanismer legger til rette for «vikarierende motiv»¹⁵. Dette skjer når statlige myndigheter bruker statens jurisdiksjon til å håndtere spørsmål om offentlig politikk som de anser som bekymringsverdig, selv om ordlyden i lovene eksplisitt viser til andre stridsspørsmål (Deibert m. fl 2012b: 9). Det betyr at statlige aktører benytter lovverket som «alibi» for undertrykkende internettkontroll. På bakgrunn av dette forstår oppgaven andregenerasjonsmekanismer som åpne og skjulte teknikker for å «grunne» innbyggernes oppfatning av informasjon ved å skape et juridisk og normativt miljø som legitimerer vikarierende motiv.

3.4.3 Tredje generasjon – kognitive virkemidler

I fasen «Access Contested» ble stater oppmerksom på den strategiske betydningen av det digitale rom. Tredjegenerasjonsmekanismene for kontroll er et resultat av denne strategiske bevisstgjøringen. I motsetning til de to tidligere generasjonene har denne en svært sofistikert,

¹⁴ Min oversettelse av «priming».

¹⁵ Min oversettelse av «mission creep».

flerdimensjonal tilnærming til statlig kontroll i det digitale rom (Morozov 2012: 47-50; Deibert og Rohozinski 2010b: 27). Generasjonen er formet ut ifra en oppfatning om hvordan det digitale rom fungerer som en arena for informasjonskonflikt. Hovedtrekk ved tredjegerasjonsmekanismer er et langt større fokus på en *konkurranse* mellom potensielle trusler (ulik informasjon). Konkurransen utkjempes ved bruk av effektive kontrainformasjonskampanjer som overvelder, diskrediterer eller demoraliserer motstanderen (Deibert og Rohozinski 2010b: 27). Mekanismene forutsetter derfor en aktiv og *offensiv* rolle for å påvirke, forvirre og marginalisere opponenter. Dette kan sees i lys av Iyengar og Kinders (2010: 65-66) hypotese om «tolkningsramme»¹⁶. Hypotesen belyser hvordan den synsvinkelen som benyttes når en sak fremstilles rammer inn budskapet (Iyengar og Kinder 2010: 135). Dette påvirker mottakerens tolkning fordi innrammingen har gitt budskapet en spesifikk verdi som får mottakeren til å se verden på en bestemt måte: «framing the problem in one way rather than in a logically equivalent alternative way can radically alter which options are chosen and which foregone» (Iyengar og Kinder 2010: 65). Hypotesen tar dermed utgangspunkt i at den som definerer debatten, vinner den.

Det sosiopolitiske aspektet ved overvåking er sentralt i tredjegerasjon. Tilstedeværelse av overvåking bidrar til å forme maktstrukturene mellom staten og befolkningen. David Lyon (2007: 14) definerer overvåking som «the focused, systematic and routine attention to personal details for purposes of influence, management, protection, and direction». Kontrollmekanismene i tredje generasjon kan forankres i Michel Foucaults (1995) sosiale begrep «panopticon». Målet i panopticon er å bruke overvåking for å heve den offentlige moral der den sentraliserte overvåkingsmakten presser frem ønsket atferd (Foucault 1995: 196-207). Disiplinbegrepet i Foucaults teori har til hensikt å utvikle selvstyre av befolkningen. I lys av panopticon har de tekniske og sosiopolitiske teknikkene i tredje generasjon for kontroll samme hensikt, nemlig at befolkningen skal innlære tilbøyeligheten til selv-sensurering i favør av statens interesser. Dette skjer gjennom både fysiske og digitale teknikker, men felles for dem er trusselen om sanksjoner dersom befolkningen ikke etterlever statens ønsker (Deibert og Rohozinski 2010b: 28). Disse teknikkene får dermed en menneskelig *psykologisk* og *kognitiv* dimensjon. *Propaganda* er et nøkkelbegrep for den tredje generasjonen, og statlige aktører ser strategisk verdi av å utnytte personlig informasjon og befolkningens følelser for å påvirke direkte handling (Deibert og Rohozinski 2010b: 28). Oppgaven forstår derfor tredjegerasjonsmekanismer som digitale og fysiske teknikker med

¹⁶ Min oversettelse av «framing».

mål om å påvirke og ramme inn befolkningens holdninger, verdier og atferd ved å være avskrekkende og psykologisk manipulerende.

3.5 Teoretiske forventninger til analysen

Mye av forskningslitteraturen om frihetsteknologi og undertrykkingsteknologi kartlegger bruk av statlige kontrollmekanismer, men diskuterer i liten grad implikasjonene av disse. I tillegg er strategiske avveininger, som følge av bakenforliggende drivkrefter, lite studert. Denne oppgaven ønsker å bidra til mer forståelse om sammenhengen mellom drivkrefter og anvendelse av kontrollmekanismene. Jeg forventer derfor å avdekke forhold som kan legge grunnlag for fortolkning, der tolkningene kan presenteres som forslag til argumenter for justering og forbedring av frihetsteknologi.

Internettabsoluttisme viser at innbyggerne kan oppleve toleranse fra myndighetene for å påvirke politiske prosesser, selv om dette i realiteten ikke er tilfellet (MacKinnon 2012: 78). Hensikten med å undersøke toleranse i denne sammenheng er å avdekke forhold som kan vise på hvilken måten statene gir inntrykk av toleranse for å oppnå strategiske mål.

De tre generasjonene for informasjonskontroll, samt virkemidlene for internettaktivisme, er ikke gjensidig utelukkende og kan forekomme samtidig (Deibert og Rohozinski 2010b: 28). Tidligere forskning peker imidlertid på en sammenheng mellom grad av autoritære prinsipper og hvilke virkemidler som brukes. Deibert og Rohozinski (2010b: 28) påpeker at strenge autoritære regimer tenderer mot å bruke alle tre generasjonene for kontroll omfattende. Stater som er mer demokratiske tenderer mot å kun bruke normative og kognitive virkemidler (Deibert og Rohozinski 2010b: 28-29). En teoretisk forventning for analysen er dermed å finne at Kina har organisert et omfattende og dynamisk system for informasjonskontroll, der alle tre generasjonene anvendes for å bevare monopol på det ideologiske narrativ. Videre forventer jeg å finne anvendelse av kun normative og kognitive virkemidler i Russland og Tyrkia.

4 Forskningsdesign og metode

Dette kapitlet presenterer oppgavens forskningsdesign og metodologiske tilnærming som er valgt for å besvare forskningsspørsmålet. Etersom jeg ønsker uttømmende informasjon om hver analyseenhet, anser jeg en kvalitativ, komparativ casestudie som det mest passende forskningsdesignet for denne oppgaven. Designet er eksplorerende fordi det ikke eksisterer én etablert statsvitenskapelig teori om temaet som undersøkes (Grønmo 2004: 100). Jeg søker substansiell innsikt som kan gi grunnlag for å lage mer presise problemstillinger i senere undersøkelser (Grønmo 2004: 100). Designet er derfor induktivt fordi jeg bruker en fortolkende tilnærming til å generere ny kunnskap til en statsvitenskapelig teoretisk forståelse av informasjonskontroll i ikke-demokratiske regimer (Grønmo 2004: 51). Målet er å avdekke nye argumenter som kan justere og forbedre teoriene som allerede foreligger innenfor litteraturen. Jeg bruker det teoretiske rammeverket som ble presentert i forrige kapittel til å strukturere datainnsamlingen, gjøre informasjonen om analyseenhetene sammenliknbare og til å gjennomføre en strukturert og fokusert sammenligning av casene.

Først argumenterer jeg for valg av design og hvorfor jeg mener dette designet er passende for oppgaven. Deretter presenterer jeg metoden som er anvendt i analysen og metoden som er anvendt i innsamlingen av informasjon. Videre viser jeg hvordan jeg operasjonaliserer toleranse, med hensyn til problemstillingens variabler. Tilslutt presenterer jeg en kritisk diskusjon av oppgavens kvalitet.

4.1 Valg av design: komparativ casestudie

Opgavens forskningsspørsmål er i hvilken grad statene Russland, Kina og Tyrkia tolererer en uavhengig og potensielt regimekritisk opinion til å organisere seg og gi uttrykk for motstand mot regimet ved bruk av sosiale medier i perioden 2010-2018. Jeg ønsker å måle regimenes atferd mot to variabler, nemlig (1) toleranse for at opinionen organiserer seg, og (2) toleranse for at den uttrykker motstand. Formålet med oppgaven er å kartlegge hvilke kontrollmekanismer de tre regimene bruker for å kontrollere opinionens aktivitet på internett, og deretter diskutere hvordan anvendelsen av mekanismene kan belyse de statlige aktørenes drivkrefter for tiltakene som iverksettes. På den måten kan oppgaven gi et innblikk i hvilke former for aktivisme som anses som mest truende for regimet, i tillegg til å vise hvilke

politiske, kulturelle og sosiale holdninger styringsmakten tolererer. Formålet springer ut fra et ønske om å videreutvikle teori. Sett i lys av frihetsteknologi og diktatorens dilemma er etablerte oppfatninger om digital IKT i politiske systemer preget av skjevhet. Begge de teoretiske tilnærmingene impliserer at utbredelse av digital IKT gradvis vil føre til mer demokratiske prinsipper og dermed svekkelse av autoritær makt. Jeg vil undersøke relasjonen mellom fenomenet informasjonskontroll og internettaktivisme for å avdekke forhold som kan forklare caser som avviker fra prediksjonene i frihetsteknologi og diktatorens dilemma.

Opgaven tar sikte på å utbrodere klassifiseringer av statlig informasjonskontroll. Som det ble argumentert for i introduksjonskapittelet er det uklart om det finnes en tydelig strategi for informasjonskontroll som er felles for ikke-demokratiske stater, eller om kontroll av informasjonsflyt oppnås på ulike måter mellom regimer. Det er derfor hensiktsmessig å gjennomføre en komparativ studie for å generere ny innsikt om nettopp dette (Caramani 2014: 3-4). Et slikt design legger til rette for å avdekke og forklare forskjeller og likheter mellom politiske systemer. Designet er egnet for å undersøke om det finnes variasjoner i ulike måter å utforme et regime for informasjonskontroll, samt for å øke forståelsen av variasjoner i effekten av digital IKT (Caramani 2014: 4). Problemstillingen impliserer at jeg ønsker informasjon om oppfatninger og motivasjon til aktørene, og en intensiv casestudie legger til rette for at jeg kan avdekke sentrale drivkrefter, og deretter trekke slutninger på grunnlag av disse (Blatter og Blume 2008: 320-323). En komparativ casestudie tilbyr elementer fra både kvalitative og kvantitative metoder: den bevarer fokuset og dybdeperspektivet, som er styrken i casestudier, samtidig som den undersøker trender i variabler, som er mer vanlig i statistiske undersøkelser (Ragin og Rubinson 2009: 15). På den måten blir det mulig å undersøke trender på tvers av caser som del av et større fenomen, samtidig som jeg kan fokusere på detaljer i hver case.

4.1.1 Casestudie

John Gerring (2007: 20) definerer casestudie som «the intensive study of a single case where the purpose of that study is – at least in part – to shed light on a larger class of cases». Casestudier kan imidlertid innebære undersøkelse av flere caser samtidig. Henry E. Brady og David Collier (2004: 275) definerer casestudie som «a research design focuses on one (N = 1) or a few cases' where cases are defined as 'the units of analysis of a given study.'» Casene i denne oppgaven er Kina, Russland og Tyrkia, der de statlige aktørene utgjør analyseenheter.

Casestudier er ofte studier av beslutninger, der en primær egenskap er å forklare

hvorfor beslutninger er tatt, på hvilken måte beslutningene er implementert og hvilke konsekvenser de har fått (Yin 2009: 17). Jeg vil forsøke å analysere casene i tråd med de to første nevnte egenskapene. Videre er komparative casestudier nyttige for å undersøke forholdet mellom konsepter og hendelser, og mellom ideer og bevis. Charles Ragin og Claude Rubinson (2009: 23) definerer komparativ forskning som «the study of the connections between combinations of conditions and outcomes». Gjennom undersøkelse av forholdet mellom teori og data vil komparative studier oppdage områder innenfor teorien som kan justeres og forbedres (Ragin og Rubinson 2009: 15). Denne oppgavens problemstilling er utformet på bakgrunn av trender som avviker med etablerte teoretiske prediksjoner, nemlig at autoritære regimer får sterkere grep om makten og at digital IKT ikke har ført til demokratisering i slike politiske systemer (Barratt-Due og Nahem 2018; Abramowitz 2018: 1, 7). En komparativ casestudie er derfor hensiktsmessig for å avdekke trender som kan bidra til å justere og forbedre statsvitenskapelig teori om informasjonskontroll i ikke-demokratiske regimer, og i senere undersøkelser digital IKT sin effekt på styreform.

4.1.1 Valg av case og analyseenheter

Gerring (2004: 342) beskriver enheter som romlige, avgrensede fenomener – for eksempel en nasjonalstat, revolusjon, politisk parti, valg, eller person – som observeres på et bestemt tidspunkt eller over en avgrenset tidsperiode. Brady og Collier (2004: 275) omtaler casene i en studie av flere caser som analyseenheter. Dette er i tråd med Yin (2009: 30) som definerer analyseenheter i en casestudie som «casene». George og Bennett (2005: 69) understreker imidlertid at casene i en studie må være et tilfelle av samme fenomen. Det er forskningsspørsmålet som danner grunnlaget for utvelging av hvilke enheter som skal inngå i undersøkelsen (Yin 2009: 26; Grønmo 2004: 97). Denne oppgaven er en komparativ casestudie av fenomenet informasjonskontroll der casene er Kina, Russland og Tyrkia. Forskningsspørsmålet tar utgangspunkt i et aktørperspektiv, og oppgavens analyseenheter er derfor de statlige myndighetene i de respektive landene. Oppgaven ønsker å undersøke hvordan ikke-demokratiske regimer imøtekommer diktatorens dilemma. Valget av case har derfor vært strategisk, ettersom de representerer fenomenet og relasjoner mellom begreper jeg ønsker å beskrive (Grønmo 2004: 103; Van Evera 1997: 78).

Samtidig kan casene gi innsikt om et bredere fenomen, fordi utvalget er representativt for et større univers der samme fenomen er gjeldene (Seawright og Gerring 2008: 294). Utvalget er derfor også basert på kriteriet om å velge caser med et rikt datagrunnlag (Van

Evera 1997: 79). På den måten vil studien tilby mer innsikt og erfaringer, ettersom mer data gir grunnlag for å utlede flere spørsmål som kan testes i senere studier (Van Evera 1997: 79). Før casene ble valgt ut etablerte jeg hvilke land som kunne tilby uttømmende informasjon om relasjonene jeg ønsket å undersøke. Både Kina, Russland og Tyrkia tilbyr variasjoner og et rikt datagrunnlag for den tidsperioden som er valgt, samtidig som datagrunnlaget er sammenlignbart med hensyn til hvordan landene må forholde seg til sosial og økonomisk globalisering (Eriksson og Lagerkvist 2016: 84).

Informasjonskontroll er et fenomen som er utbredt i flere ikke-demokratiske regimer enn de tre som jeg har valgt å analysere. Både Iran og Cuba har eksempelvis implementert flere metoder for å kontrollere informasjonsflyten i landene. Andre land som også trekkes frem i tidligere forskning er Syria, Egypt og Venezuela (Guriev og Treisman 2015: 2; Howard og Hussain 2011: 35). Utover disse kunne andre land også vært aktuelle studieobjekter. Ved å kun studere og sammenligne Kina, Russland og Tyrkia mister jeg muligheten til å trekke slutninger som kan generaliseres til et stort fenomen som ikke er begrenset til oppgavens tre analyseenheter. I tillegg har jeg gjort et utvalg av hendelser innenfor hver case som viser til forholdsdynamikken mellom staten og opinionen. Innenfor denne oppgavens rammer har jeg ikke hatt mulighet til å inkludere alle tilfeller av internettaktivisme og statlige mottiltak som har forekommet i tidsperioden som er valgt. Derfor mister jeg mulighet til å generalisere slutninger om dynamikken i disse hendelsene til et større politisk fenomen, ettersom hendelser jeg har utelatt også kan tilby rikelig informasjon om fenomenet.

På den andre siden har utvalget av analyseenheter blitt gjort på bakgrunn av at de tilbyr variasjoner som kan bidra til dypere forståelse av et større fenomen, som jeg ikke ville avslørt dersom jeg eksempelvis hadde studert Cuba eller Iran, da disse har hatt svært liten internettfrihet i hele tidsperioden som studeres (Shahbaz 2018; Kelly og Cook 2011). Russland og Tyrkia, derimot, har vist en tydelig utvikling fra å være delvis frie til å undertrykke internettfrihet ekstensivt (Shahbaz 2018; Kelly og Cook 2011). Valget av disse to landene er derfor bevisst ettersom jeg kan finne variabler som kan forklare denne utviklingstrenden. Dermed kan jeg bidra til å videreutvikle teorien ytterligere fordi variasjonene mellom casene kan avsløre variabler som kan overses ved å kun avdekke forhold i stater som konstant har vært undertrykkende. Kina er valgt fordi landet har det mest sofistikerte systemet for informasjonskontroll (Deibert m. fl 2010: 449). Begrunnelsen for å velge Kina bygger derfor på at Kina delvis vil fungere som en kontrollgruppe, der funnene i

Tyrkia og Russland sammenlignes mot et allerede velutviklet regime for informasjonskontroll.

4.1.1 Avgrensning av studien

Å studere atferd i autoritære regimer er i seg selv en kompleks oppgave. Siden forskningsspørsmålet fokuserer på sosiale medier øker kompleksiteten ved at både land, myndigheter, ulike sosiale grupper, opinionen, ikke-statlige organisasjoner og private selskaper er aktuelle analyseenheter. En avgrensning av studien er derfor nødvendig. Studien avgrenses til et statlig og nasjonalt analysenivå. Internett og sosiale mediers desentraliserende struktur medfører at en snevrere avgrensning ikke er hensiktsmessig. Sosiale medier har lagt til rette for at hele befolkningen, uansett samfunnsklasse eller bosted, kan vise politisk engasjement på internett (Diamond 2012a: 5).

Avgrensningen gjenspeiler derfor det unike ved sosiale medier, nemlig muligheten til å koble sammen individer fra hele verden. Fordi forskningsspørsmålet spør i hvilken grad myndighetene i Russland, Kina og Tyrkia tolerer en uavhengig og potensielt regimekritisk opinion er oppgavens analyseenheter de statlige myndighetene og opinionen. Opinionen viser til både mindre sosiale og politiske grupperinger i tillegg til enkeltindivider, ettersom sosiale medier gir mulighet til å engasjere seg i sosiopolitiske strider uten å ha streng tilhørighet til, eksempelvis, en ikke-statlig organisasjon (NGO) (Karatzogianni, Miazhevich og Denisova 2017: 107). Videre avgrenses opinionen til personer som uttrykker seg i samsvar med Yangs (2009a: 3; 2009b: 33) konseptualisering av internettaktivisme. Oppgaven utelater å studere nasjonalistisk internettaktivisme, ettersom denne formen er mest fremtredende når et land er i konflikt med et annet land (Tai 2015: 124). Internett er i utgangspunktet privateid, der private selskaper er en sentral aktør for utvikling av teknologi og applikasjoner for sosiale medier (Chadwick 2006: 46). Oppgaven avgrenser de private selskapene til å studere dem i sammenheng med de statlige myndighetene. Utover hvordan offentlig-privat samarbeid foregår vil ikke private selskaper bli analysert. Det innebærer at oppgaven studerer statene som enhetlige aktører, der atferden til underliggende organer, som eksempelvis private selskaper, blir betraktet som statlig atferd.

Studien avgrenses til tidsrommet fra 2010 frem til juni 2018, som er innenfor den siste fasen for utviklingen av statlig informasjonskontroll (Deibert m. fl 2012b: 14-15). Tidsavgrensningen tillater studien å være fokusert, samtidig som den kan avdekke utviklingstrekk innenfor en tydelig periodisering i litteraturen om informasjonskontroll.

På bakgrunn av dette kan casen defineres som følgende: *En komparativ casestudie av tre ikke-demokratiske regimers bruk av tekniske og sosiopolitiske kontrollmekanismer på opinionen som uttrykker seg gjennom politisk, sosial, og kulturell internettaktivisme i perioden 2010-2018.*

4.2 Metode for strukturert og fokusert sammenligning

Metode for strukturert og fokusert sammenligning var i utgangspunktet utviklet for å studere historiske hendelser med hensikt å akkumulere generisk kunnskap om stridsspørsmål i internasjonal politikk (George og Bennet 2005: 67). En utfordring ved studier av sosiale og historiske fenomener var å sammenkoble forklaringene fra hver case til en større, mer kompleks teori (George og Bennet 2005: 67). James N. Rosenau (1968: 197-238) har kritisert casestudier for å mangle «vitenskapelig bevissthet». Rosenau mente individuelle studier kunne gi interessante bidrag til bedre kunnskapsforståelse, men manglet et grunnlag for systematisk sammenligning i en større kontekst (George og Bennett 2005: 68). Dette argumentet sammenfaller med Gary King, Robert Keohane og Sidney Verba (1994: 6) som mener kvantitativ forskning har et fortrinn fordi slike studier tilbyr retningslinjer og regler. I tillegg mener King, Keohane og Verba (1994: 6-13) at statistiske fremgangsmåter har mer fokus på vitenskapelige slutninger enn hva kvalitativ forskning har, og vil derfor produsere resultater som er mer sikre. Metode for strukturert og fokusert sammenligning forsøker å standardisere datainnsamlingen og begrense antall aspekter ved casene som studeres (George og Bennett 2005: 67). Metoden er strukturert ved at forskeren formulerer generelle spørsmål som gjenspeiler temaet som undersøkes, der disse spørsmålene blir stilt i hver case for å gjøre sammenligningen systematisk (George og Bennett 2005: 67). Studien er fokusert fordi den sentrerer seg rundt avgrensede variabler ved fenomenet og konteksten som studeres. På den måten kan forskeren skissere konsepter og variabler som en del av et større teoretisk rammeverk, i tillegg til å foreslå spesifikke forklaringer innen hvert case som studeres (George og Bennett 2005: 67-68).

Fra statistiske- og surveyundersøkelser henter metoden for strukturert og fokusert sammenligning egenskapen å formulere og presentere et sett av standardiserte, generelle spørsmål til hver case (George og Bennett 2005: 69). Spørsmålene må gjenspeile målet med undersøkelsen og det teoretiske rammeverket som er utformet. Det standardiserte settet med

spørsmål er helt nødvendig for å sikre innsamling av sammenlignbare data (George og Bennett 2005: 69). For å oppfylle kravet om å være fokusert må studien analyseres i tråd med ett formål, og et teoretisk rammeverk som er passende for dette formålet (George og Bennett 2005: 69). Som presisert innledningsvis i dette kapittelet, er formålet med denne oppgaven å avdekke hvilke kontrollmekanismer de tre regimene bruker for å kontrollere opinionens aktivitet på sosiale medier, og deretter diskutere hvordan anvendelsen av mekanismene kan belyse de statlige aktørenes strategiske hensyn. Variablene som undersøkes er operasjonalisert i tråd med det teoretiske rammeverket som ble presentert i kapittel 3. Et klart definert fokus for studien er avgjørende for at resultatene kan bidra til videreutvikling av teori (George og Bennett 2005: 70). Fokuset i denne oppgaven er toleranse av internettaktivisme, og den er derfor avgrenset til å studere variabler som viser hvordan ikke-demokratiske stater responderer på ulike former for aktivisme i sosiale medier. Spørsmålene som er skissert for å gjennomføre en strukturert og fokusert sammenligning er presentert i kapittel 4.3.

4.2.1 Datainnsamling

King, Keohane og Verba (1994: 23) definerer data som «systematically collected elements of information about the world». Informasjon som observeres og hentes fra en kilde er ikke data i seg selv. Informasjonen må bearbeides, systematiseres og registreres for å anvendes som data i studier (Grønmo 2004: 137).

Opgavens metode for organiseringen av datagrunnlaget har tatt utgangspunkt i kvalitativ innholdsanalyse. Kvalitativ innholdsanalyse baserer seg på systematisk gjennomgang av ulike dokumenter, der siktemålet er å kategorisere innholdet slik at dataen som er relevant for forskningsspørsmålet blir registrert (Grønmo 2004: 175). Dette har vært viktig for å samle inn sammenlignbare data. Det er vanskelig å få innsyn i tanker og motivasjon til aktører i casene som undersøkes ettersom disse er delvis lukkede. Autoritære ledere uttaler seg sjeldent om sine underliggende motiver. I frykt for sanksjoner uttaler ikke nødvendigvis opinionen seg oppriktig om tema som denne oppgaven undersøker. Primærkilder har derfor vært utenfor rekkevidde for denne studien. Videre hadde det vært en fordel for studiens datagrunnlag å ha tilgang til interne statlige dokumenter, samt kilder på landenes originalspråk. Det hadde vært ideelt å intervjuje opposisjonelle aktører og politiske eliter for å styrke studiens funn. På grunn av oppgavens omfang har ikke dette vært mulig å gjennomføre.

Sekundærkilder utgjør dermed datagrunnlaget for denne studien. Jeg har samlet inn informasjon fra nyhetsartikler og tidligere forskning. Uttalelser fra statlige aktører og opinionen som er gitt til media gjenspeiler ikke nødvendigvis sannheten, og jeg har derfor triangulert disse kildene med informasjon i rapporter fra Reporters Without Borders, Freedom House, Open Net Initiativ og Human Rights Watch. Der jeg presenterer antakelser om sammenhenger mellom befolkningens holdninger og statens prioritering av kontrollmekanismer har jeg brukt informasjon som er presentert i surveyundersøkelser fra henholdsvis Ipsos. Informasjonen er systematisert etter spørsmålene som er utledet i tråd med metoden for strukturert og fokusert sammenligning (se seksjon 4.3.1). Videre har operasjonaliseringen av begrepet internettaktivisme rettet kategoriseringen av informasjonen.

4.3 Operasjonalisering: Å måle toleranse

Politisk toleranse defineres som «a willingness to extend the rights of citizenship to all members of the polity – that is, to allow political freedoms to those who are politically different» (Gibson og Bingham 1982: 604). Politisk toleranse impliserer dermed en vilje til å tillate meninger om ideer og interesser som man motsetter seg og er uenig i. Politisk toleranse er imidlertid ikke en konstant holdning, som James Gibson og Richard Bingham (1982: 605) poengterer: «political tolerance is not itself an attitude, but instead is a hypothetical construct that characterizes the priorities assigned in the instance of value conflict». Ettersom de tre generasjonene for kontroll kan avsløre strategiske hensyn hos de statlige aktørene, anser jeg det som fruktbart å anvende disse som mekanismer for å måle regimenets grad av toleranse for at en offentlig og potensielt regimekritisk opinion organiserer seg og uttrykker motstand på sosiale medier. Mekanismene er utformet fra frihetsteknologi (Diamond og Plattner 2012) og komplementert med begreper fra overvåkingsteori (Foucault 1995) og teori om politisk atferd og kommunikasjon (Iyengar og Kinder 2010).

4.3.1 Mekanismer og indikatorer

Mekanismene vil utgjøre det analytiske rammeverket for studien og omtales som første generasjon, andre generasjon og tredje generasjon. Indikatorene kan kategoriseres som tekniske, normative og kognitive. I tillegg til å måle toleranse, vil mekanismene utgjøre rammeverket for å avdekke om det finnes én tydelig strategi for informasjonskontroll i ikke-demokratiske regimer, eller om kontrollen oppnås ulikt mellom stater.

Første generasjon – tekniske virkemidler

Førstegenerasjonsmekanismer er filtrering- og blokkeringsteknikker som konstruerer tekniske barrierer, for at staten kan opptre som «grensevakt» og kontrollere hvilken informasjon befolkningen får tilgang til. Mekanismene blir brukt der kontroll over nettsider er utenfor statens jurisdiksjon. Statlige aktører griper direkte inn i det digitale rom ved å bruke statlig sentralisert internettfiltrering (Deibert og Rohozinski 2010b: 22).

Andre generasjon – normative virkemidler

Andre generasjonsmekanismer er normative og juridiske metoder for å legitimere blokkering av nettsider og informasjon. Virkemidlene kan være åpne eller lukkede. Den er åpen når den statlige aktøren legitimerer informasjonskontrollen ved å spesifisere at blokkering av informasjon gjennomføres i innbyggernes interesse og opprettholdelse av velferd (Deibert og Rohozinski 2010b: 24). Åpne virkemidler baserer seg på grunning – en endring i den grunnleggende standarden individer bruker til å fatte politiske evalueringer (Iyengar og Kinder 2010: 63-65). Lukkede virkemidler baserer seg på tiltak som del av en prosedyre før begivenheter av høy verdi, som for eksempel ved valg og demonstrasjoner.

Tredje generasjon – kognitive virkemidler

Tredjegerasjonsmekanismer er virkemidler som utnytter det psykologiske aspektet ved mennesker. Metodene iverksettes for å påvirke, forvirre og marginalisere opposenten (Deibert og Rohozinski 2010b: 27). Prinsippet om tolkningsramme karakteriserer virkemidlene (Iyengar og Kinder 2010: 63-65). Målet er å fremstille informasjonen fra en gitt synsvinkel, fordi denne bestemte synsvinkelen gir en tolkningseffekt og påvirker hvordan mottakeren oppfatter innholdet. De kognitive virkemidlene er basert på avskrekking og propaganda.

4.3.1 Oversikt

Mekanismene kan oppsummeres slik:

Mekanisme	Indikator	Strategisk funksjon
<i>Førstegenerasjon</i>	- Internettfiltrering	- Defensiv - Fullstendig informasjonskontroll - Agendasetting
<i>Andre generasjon</i>	- Privat-offentlig samarbeid - Blokkering av innhold, kutt i internettforbindelse og cyberangrep - Juridiske tiltak	- Offensiv - Grunning - Legitimering av kontroll - Vikarierende motiv
<i>Tredje generasjon</i>	- Informasjonskampanjer - Statlig overvåking - Sanksjoner	- Offensiv - Tolkingsramming - Påvirke maktstrukturer - Selv-sensur og disiplinering

Tabell 2. Oversikt over mekanismene, indikatorene og strategisk funksjon

4.3.2 Sett av strukturerte spørsmål

Oppgaven spør om i hvilken grad statene Russland, Kina og Tyrkia tolererer at en uavhengig og potensielt regimekritisk opinion organiserer seg og gir uttrykk for motstand mot regimet ved bruk av sosiale medier mellom 2010-2018. For å besvare problemstillingen vil jeg måle regimenes atferd mot to variabler – toleranse for at opinionen uttrykker motstand og toleranse for at opinionen organiserer seg. Metoden som er valgt for å svare på problemstillingen er strukturert og fokusert sammenligning. Den innebærer at man stiller et sett av strukturerte spørsmål til hver case. Spørsmålene vil kun ha verdi dersom de er fundert i det teoretiske rammeverket som et valgt for studien (George og Bennett 2005: 71). Toleranse er i denne oppgaven operasjonalisert som fravær av mekanismer for informasjonskontroll. Internettaktivisme er definert som contentious politics i sosiale medier som tar form gjennom å kommentere, ansvarliggjøre regimet, mobilisere og protestere. Kommentering, ansvarliggjøring, mobilisering, protest og utvidelse av offentlig sfære representerer verdier på problemstillingens to variabler: å organisere seg i sosiale medier, og å uttrykke motstand og

kritikk i sosiale medier. Analysen er avgrenset til tiltak-mottiltak-dynamikken mellom staten og opinionen, og fokuserer derfor på steg to og tre i diktatorens dilemma. På bakgrunn av dette har jeg formulert følgende spørsmål som skal strukturere den komparative analysen:

For å sammenligne tiltak-mottiltak-dynamikken i steg to: aktivister utnytter internett (sosiale medier) for å etablere motstand mot regimet.

1. Hvordan har opinionen utført internettaktivisme?

1.1 Hvilke former for aktivisme er mest dominerende? – sosial, politisk, kulturell?

2. Hvordan har staten respondert på aktivismen? – teknisk, normativ, kognitiv?

Tabell 3. Spørsmål for strukturert og fokusert sammenligning av steg to i casene.

For å sammenligne bruk av mekanismene for å forhindre overgang fra steg to til steg tre: makteliten faller fra makten.

1. Hvilke tiltak har staten implementert for å sikre monopol på det ideologiske narrativ? – tekniske, normative, kognitive?

2. Hvordan gjenspeiler tiltakene statenes strategiske hensyn?

Tabell 4. Spørsmål for strukturert og fokusert sammenligning av overgangen mellom steg to og tre i casene.

Spørsmålene gjenspeiler oppgavens mål om å finne hvilke mekanismer for internettkontroll regimene bruker og hvordan de prioriterer mellom dem for å balansere diktatorens dilemma. Samtidig spesifiserer spørsmålene hvordan jeg vil trekke slutninger om statenes grad av toleranse for internettaktivisme. Å undersøke hvilke virkemidler som brukes vil gi indikasjon på hvilke stridsspørsmål makteliten oppfatter som truende. I tillegg vil jeg være i stand til å tolke myndighetenes vilje til å tillate holdninger, ideer og meninger som ikke samsvarer med deres egne. Ved å studere organiseringen av myndighetenes informasjonskontroll gjennom de tre generasjonene av kontrollmekanismer kan jeg se toleransen av internettaktivisme i sammenheng med statenes strategiske hensyn. Til sammen vil analysen av statenes respons på internettaktivisme og organisering av informasjonskontroll gi et fullstendig grunnlag til å besvare oppgavens problemstilling.

4.4 Kritisk vurdering av studiens kvalitet

Forskningsdesignet som er valgt for denne oppgaven bygger videre på Open Net Initiativ sin globale komparative tilnærming til forskning på internettfiltrering (Deibert og Rohozinski

2010b: 6). Denne presenterer ulike kontrollmekanismer stater kan ta i bruk for å kontrollere informasjonsflyt på internett. Det som imidlertid er uklart er hvorvidt mekanismene gjenspeiler en felles fremgangsmåte for å oppnå kontroll eller om denne oppnås på bakgrunn av ulike strategiske avveininger innad i statlige regimer. Med hensyn til forskningsdesignet vil jeg her diskutere oppgavens validitet og reliabilitet. I tillegg vil jeg diskutere ekvivalensproblemer, som er særlig gjeldende for komparative undersøkelser.

4.4.1 Ytre validitet

En undersøkelse har god ytre validitet dersom funnene kan generaliseres til et større univers (Yin 2009: 43). Målet med oppgaven er å avsløre forhold som kan bidra til å justere og videreutvikle teori om fenomenet som studeres. Oppgaven søker dermed ikke statistisk generalisering, som trekker slutninger om styrken på en kausal variabel (Blatter og Blume 2008: 319). Formålet er å justere frihetsteknologi ved å tilegne seg forståelse om de tre casene oppgaven undersøker. Ettersom jeg har avgrenset analyseenhetene til å være høykapasitet ikke-demokratiske regimer kan imidlertid funnene gjelde andre enheter innenfor samme avgrensede idealtipe. Dermed vil oppgaven tilby betinget generalisering, ettersom funnene kan generaliseres til det universelle innenfor samme univers av empiriske forutsetninger, nemlig ikke-demokratiske regimer som vil være involvert i sosial og økonomisk globalisering (Blatter og Blume 2008: 319).

4.4.2 Indre validitet

Indre validitet fokuserer på studiens årsaksforhold, og om disse er troverdige (Bryman 2012: 47). Kan det trekkes holdbare slutninger om sammenhengen mellom avhengig og uavhengig variabel? For å sikre god indre validitet må indikatorene samsvare med den teoretiske forståelsen av fenomenet som undersøkes (Adcock og Collier 2001: 530-531). Overensstemmelsen betinger av en god og fyldig operasjonalisering av de teoretiske begrepene. Min operasjonalisering av statenes tre kontrollmekanismer inkluderer indikatorer som forteller hvordan mekanismene anvendes, samt den strategiske funksjonen mekanismene har. Det gjør meg i stand til å vurdere både hvilke mekanismer som er mest dominerende, i tillegg til å avdekke på hvilken måte grad av toleranse gjør seg synlig.

En utfordring er imidlertid variabelskjevhet (Grønmo 2004: 252). Er det andre årsaker som kan forklare utfallene, som ikke er inkludert i studien? Det er en svakhet ved denne oppgaven at økonomi ikke er inkludert som en avgrenset variabel. Dette kan bidra til spuriøse

effekter i årsakssammenhengene som studeres. Sergei Guriev og Daniel Treisman (2015) har eksempelvis utviklet en modell som viser at diktatorers overlevelsessevne ikke er betinget av bruk av makt eller ideologi, men av økonomiske ressurser (Guriev og Treisman 2015: 1). Autoritære ledere påvirker tolkningsrammene til befolkningen ved å bestikke politiet, mediekkanaler og politiske eliter. Bestikkelser må finansieres på bekostning av befolkningens levestandard. Modellen viser derfor hvordan «inkompetente diktatorer» kan overleve så fremt den økonomiske innvirkningen ikke blir for stor (Guriev og Treisman 2015: 1). Dersom befolkningen merker nedgang i egen velferd vil dette skape misnøye, som kan lede til opprør.

Modellen til Guriev og Treisman kan ses i sammenheng med Yangs (2014: 119) argument om at konflikter og meningsdiskusjoner er avgjørende for sosiale mediers forretningsmodell. Uenighet øker interesse, og dermed også internettrafikken (Yang 2014: 119). Når personer publiserer innhold på sosiale medier og videre generer internettrafikk bidrar dette direkte til internettøkonomien. Ettersom jeg ikke studerer økonomiske forhold i min oppgave kan jeg overse hvordan økonomiske variabler påvirker prioriteringer av kontrollmekanismer. Dette svekker oppgavens indre validitet.

4.4.3 Ekvivalens

Ekvivalensproblematikk handler om at samme indikatorer ikke alltid kan brukes i ulike kontekster, ettersom indikatorene kan ha ulik betydning i forskjellige kontekstuelle forhold (Adcock og Collier 2001: 535). Problemer med ekvivalens er dermed sentralt i komparative studier. Robert Adcock og David Collier (2001: 535-536) trekker frem mål på politisk deltakelse og politisk opposisjon som et eksempel der ekvivalensproblemer kan oppstå. I lys av dette eksempelet kan det forstås som at denne oppgaven kan møte på ekvivalensproblemer.

Jeg har forsøkt å bruke strategier for å etablere ekvivalens i casene som undersøkes (Van Deth 2009: 84). Først har jeg definert konseptene jeg anvender for å måle grad av toleranse, nemlig tre generasjoner for informasjonskontroll. Ved disse har jeg spesifisert dimensjonene som gjør seg gjeldene. I tillegg har jeg etablert et felles sett av indikatorer. Å etablere ekvivalens er først og fremst et teoretisk og konseptuelt problem (Van Deth 2009: 96). Adcock og Collier (2001: 535-536) foreslår at den beste måten for å etablere ekvivalens er å definere begrepene på en måte som gjør det meningsfullt å sammenligne på tvers av enhetene som studeres. Jeg har forsøkt å redegjøre, samt klart definere, alle indikatorene innenfor teorien jeg bruker, både i henhold til internettaktivisme og frihetsteknologi. I tillegg

har jeg definert indikatorene som uavhengige av kontekstuelle forhold. Dette kan bidra til at konseptene er anvendbare i flere ulike politiske systemer (Adcock og Collier 2001: 535). Videre spesifiserer jeg innledningsvis til hvert kapittel hvilke stridssaker aktivismen omhandler, selv om jeg tar utgangspunkt i tre former for internettaktivisme som fort kan antas å ha ulik betydning i ulike kontekster.

4.4.4 Reliabilitet

Reliabilitet referer til datamaterialets pålitelighet (Grønmo 2004: 240). En studie har god reliabilitet dersom datainnsamlingen og undersøkelsesopplegget gir pålitelige funn (Yin 2009: 45; Grønmo 2004: 240). Det betyr at en studie har god reliabilitet dersom man kommer frem til samme funn når samme undersøkelsesopplegg anvendes ved ulike innsamlinger av data om det samme fenomenet (Grønmo 2004: 241).

I casestudier kan datainnsamlingen foregå i flere omganger. Man går frem og tilbake i forskningsprosessen fordi ny kunnskap kan dukke opp, som krever innsamling av ny data. Dette kan delvis svekke reliabiliteten. På den andre siden kan en slik fremgangsmåte styrke oppgavens validitet (Adcock og Collier 2001: 530-531). Dette følger av at mer kunnskap om begrepene bidrar til å øke forståelsen av hvilke andre datakilder som er relevante å inkludere i analysen (Grønmo 2004: 175-177). Jeg forsøker å styrke reliabiliteten ved å gjøre oppgaven gjennomiktig, der jeg refererer konsekvent i teksten. Samtidig refererer jeg til sidetall når jeg bruker akademiske kilder og rapporter. Nyhetsartikler har ikke sidetall, men der jeg bruker slike kilder har jeg lagt ved lenke i litteraturlisten til nettsiden artikkelen er hentet fra.

Videre har jeg forklart nøyaktig i metodekapittelet hvordan jeg har operasjonalisert begrepene, hvilke kategorier som har guidet datainnsamlingen, samt vist hvilke spørsmål jeg har brukt som utgangspunkt for å finne sammenlignbare data. Reliabiliteten styrkes derfor av at jeg har avklart temaet for studien på forhånd, og dermed avgrenset datainnsamlingen til å gjelde internettaktivisme og statlige mottiltak.

Ettersom jeg kun bruker sekundærkilder har jeg vært avhengig av å bruke søkemotorer på internett for å finne rikelig med datakilder. Søkemotoren Google lagrer informasjonskapsler og informasjon om mine søk. Dette påvirker hvilke søkeresultater Google tilbyr meg. Dette svekker reliabiliteten fordi andre som vil gjennomføre samme studie kan få opp andre søkeresultater enn meg på bakgrunn av at Google kan ha lagret annen informasjon fra andre forskere. Et slikt problem kan løses eksempelvis ved å utføre kildesøk i inkognitomodus. Jeg har valgt å finne kilder i søkemotoren Duck Duck Go. Denne lagrer

ikke brukerinformasjon (Jansen 2012). Dermed unngår jeg å havne i en «søkeboble» eller «filterboble», og kan få opp resultater jeg ellers ikke ville sett fordi Google filtrerer søkeresultater som ikke oppfattes som relevant for meg (Jansen 2012).

5 Analyse: myndighetenes respons på internettaktivisme

Dette kapittelet tar utgangspunkt i steg to i diktatorens dilemma og vil redegjøre for hvordan opinionen har omfavnet sosiale medier for å etablere motstand mot regimet. Kapittelet fokuserer på hvordan opinionen har utført internettaktivisme, hvilke former for aktivisme som er dominerende og hvordan staten har respondert på de ulike stridsspørsmålene. Etersom jeg ikke har mulighet til å diskutere alle hendelser av internettaktivisme som har forekommet i hver case vil jeg belyse kun et utvalg som representerer større trender. Hendelsene som beskrives er valgt ut på bakgrunn av datainnsamlingen og påfølgende systematisering av informasjonen.

Kapittelet vil først redegjøre for tiltak-mottiltak-dynamikken i Kina. Deretter følger beskrivelse av samme dynamikk i Russland. Til slutt følger redegjørelse av dynamikken i Tyrkia. Rekkefølgen er valgt for å gjenspeile hvordan statene posisjonerer seg politisk i henhold til grad av autoritære prinsipper. Innledningsvis i hver case oppsummerer jeg trender i datagrunnlaget med vekt på rapportene til Open Net Initiativ og Freedom House om internettsensur.

5.1 Kina

Kina har et svært sofistikerte system for informasjonskontroll (Deibert m. fl 2010: 449). I 2010 var landet et av verdens mest undertrykkende regimer med hensyn til internettfrihet (Kelly og Cook 2011:). Fra 2015 til 2018 har Kina skåret dårligst på Freedom House sine undersøkelser om global internettfrihet (Freedom House 2016; Freedom House 2018a; Shahbaz 2018: 3). Dette følger av en omfattende sentralisert internettfiltrering, straffeforfølgelse av aktivister, statlige cyberangrep og utbredt manipulasjon og propaganda i sosiale medier (Freedom House 2018a; Deibert m. fl 2012a: 271-288). I Kina blir innhold som omhandler kritikk av myndighetene, korrupsjon og sosiale stridsspørsmål som rettigheter til religiøse og etniske minoriteter utsatt for gjentakende og konstant sensur (Kelly m. fl 2017: 14; Deibert m. fl 2012a: 271). Innhold som fokuserer på blasfemi og rettigheter til lesbiske, homofile, bifile, transkjønnede og interseksuelle (LHBTI) er mindre utsatt for sensur (Kelly m. fl 2017: 14).

For å undersøke sosial internettaktivisme vil jeg diskutere miljøaktivisme og kritikk av korrupsjon.¹⁷ Jeg belyser politisk internettaktivisme ved å diskutere hendelser rundt «Jasminrevolusjonen» og «Paraplyrevolusjonen». Under kulturell internettaktivisme vil jeg analysere tiltak-mottiltak-dynamikken i lys av LHBTI-rettigheter i Kina og MeToo-kampanjen som startet i 2017.

5.1.1 Sosial aktivisme

Sosial aktivisme utspiller seg når individer eller sosiale grupper fremmer problemer om korrupsjon, miljøvern og rettigheter til minoriteter og vanskeligstilte (Yang 2009b: 33). Både Open Net Initiativ (Deibert m. fl 2012a: 271) og Freedom House (Kelly m. fl 2017: 14) viser til at innhold i sosiale medier i Kina som adresserer ønske om å forbedre områdene som er nevnt ovenfor, blir utsatt for omfattende sensur.

«The piggest scandal in China»

I 2013 ble omkring 3000 grisekadavre funnet flytende i elven Huangpu nær Shanghai (Kaiman 2013a). Tester av vannet viste spor av porcine circovirus, som ikke påvirker mennesker (Kaiman 2013a). Til tross for at myndighetene hevdet vannet ikke inneholdt virus eller bakterier som var farlig for innbyggerne, og derfor var trygt å drikke, vakte hendelsen stor oppsikt i sosiale medier. Mange uttrykte sinne over Kinas klimagassutslipp, som resulterte i en debatt mellom offentlige ansatte i næringslivet og en kritisk opinion om hvordan staten bør balansere landets økonomiske utvikling med økende klimautfordringer (Kaiman 2013a; og Jourdan 2013). Mikroblogger har ved flere anledninger vist seg kritiske til myndighetenes tilnærming til landets dårlige luft- og vannkvalitet (Wee og Jourdan 2013). Selv om kinesere adresserte spørsmål om miljøvern i sosiale medier, reagerte myndighetene med å berolige om at hendelsen ikke var farlig. Griseskandalen gjenspeiler derfor landets problem med lite gjennomsiktighet av myndighetenes politikk, hvilket opinionen påpekte i sosiale medier (Wee og Jourdan 2013).

Til tross for at det kinesiske kommunistpartiet (CCP) har innrømmet at landet har et problem med klimagassutslipp, gir ikke partiet innsyn i dokumenter om klimautfordringene (Wee og Jourdan 2013). Etter griseskandalen rapporterte Xinhua, landets statlige mediekanal, at en gårdsdrift sør for Shanghai var ansvarlig for hendelsen, etter at en av gårdens bønder innrømmet å ha dumpet grisene i elven (Park og Zhang 2013). I følge lokale politikere

¹⁷ Uigurene i Xinjiang kunne vært inkludert i avsnittet om sosial internettaktivisme, men jeg har valgt å diskutere deres situasjon i sammenheng med prioritering av normative virkemidler i kapittel 6.

skyldtes dette at grisebønder ikke har kunnskap om lover som regulerer gårdsdrift. Politikerne anklaget bøndene for dårlige teknikker for hvordan de behandler griser, samt at det hadde vært ekstremvær i tiden da hendelsen skjedde (Park og Zhang 2013). Myndighetene ville dermed ikke erkjenne jord-, luft- og vannforurensning som årsak til skandalen. En kinesisk innbygger spurte retorisk på Weibo¹⁸ om når det å finne døde, råtne griser i en elv ikke var et nasjonalt helseproblem (@MuyunsanJun2011¹⁹; Park og Zhang 2013). På spørsmålet svarte en annen bruker ironisk «når dette skjer i Kina» (Park og Zhang 2013). Myndighetene nekter å gi innsyn i dokumenter, og argumenterer for at informasjon om klimautfordringene er statshemmeligheter som må bevares for å beskytte befolkningen (Wee og Jourdan 2013). I 2012 brukte myndighetene samme argumentasjon, når befolkningen uttrykte bekymring over alvorlig luftforurensning i Beijing (Wee og Jourdan 2013). Angivelig ville det skape panikk i befolkningen dersom myndighetene offentliggjorde informasjon om luftforurensning (Wee og Jourdan 2013).

Selv om myndighetene forholder seg delvis negativ til internettaktivisme som adresserer bekymring over landets klima, tyder atferden på at det ikke er stridsspørsmål om miljøvern som oppleves truende, men heller opinionens frustrasjon over hemmelighet og lite gjennomsiktighet. Myndighetene forsøker å respondere på kritikk med vikarierende motiv (Deibert m. fl 2012b: 9), og fraskriver seg ansvaret ved å skyldte på bønders lite bevissthet for etisk gårdsbruk. På den måten er tolkningsrammer et viktig virkemiddel for myndighetenes respons av miljøaktivisme. Selv om myndighetene i 2012 for første gang innrømmet at landsbyer nær fabrikkområder og forurensende elver hadde flere krefttilfeller blant befolkningen (Kaiman 2013b), kan det, sett i sammenheng med vikarierende motiv, antas at myndighetene erkjenner dette for å endre dagordenen *fra* klimautfordringer *til* individers helse. På den måten kan det tolkes som at myndighetene fester budskapet til et problem som kan ha mer personlig og følelsesmessig verdi for enkeltindividet, og dermed grunne argumentasjonen slik at befolkningen oppfatter det som at myndighetene kun ønsker å ta vare på befolkningens sikkerhet og grunnleggende behov, snarere enn at hemmeligholdet skyldes lite gjennomsiktighet av maktpolitiske årsaker.

Ansvarliggjøring av korrupsjon

Korrupsjon er et problem i Kina som både opinionen og myndighetene kjemper mot. Siden 2012 har president Xi Jinping ledet en antikorrupsjonskampanje for å avdekke og straffe

¹⁸ Den kinesiske utgaven av mikrobloggsiden Twitter

¹⁹ Brukernavnet til personen på Weibo.

korrupte myndighetspersoner (Lanteigne 2015). Kampanjen innebærer arrestasjoner og ydmykelse av personer som etterforskes for korrupsjon (Lanteigne 2015). I 2018 rangerte Transparency International Kina som nummer 87 på deres indeks for grad av korrupsjon i verden (Transparency International 2018). I følge indeksen forekommer det mindre korrupsjon i offentlig sektor i Kina enn i Russland, som henholdsvis ble rangert som nummer 138 (Transparency International 2018).

For å bekjempe korrupsjon har CCP etablert en sosial medieplattform for å oppfordre innbyggerne til å aktivt delta og rapportere inn dersom de observerer offentlig korrupsjon (Geng 2015). Plattformen er anonym der brukerne kan sende inn krypterte meldinger slik at deres identitet holdes skjult (Wan 2015). CCP anvender dermed interaktiv bruk av sosiale medier for å avskrekke befolkningen samtidig som plattformen gir innbyggerne følelse av å bli inkludert i en politisk prosess som fremmer ansvarliggjøring og gjennomsiktighet av regimet. Sett i sammenheng med overvåkingsteori viser dette at CCP bruker prinsippene i synopticon (Mathiesen 1997) ved å bryte opp hierarkiske strukturer der befolkningen vil føle seg mer myndiggjort. På den måten kan virkemiddelet bidra til å minske misnøye i befolkningen, som følge av mer på innsyn og deltakelse i politiske prosesser, fordi den sosiale medieplattformen gir befolkningen inntrykk av å ha ytringsfrihet og reell politisk påvirkning (Mackinnon 2012: 78).

Selv om den nye sosiale medieplattformen oppfordrer individer til å melde fra om korrupsjon, viser Kinas arrestasjoner av aktivister som kritiserer statlig korrupsjon at toleransen for mobilisering av temaet er lav (Kelly m. fl 2017: 14). Kinas straffeforfølgelse av Xu Zhiyong, grunnleggeren av den sosiale bevegelsen «New Citizens Movement», kan tyde på at myndighetene trekker et skille mellom å mobilisere motstand i sosiale medier som ikke er underlagt deres kontroll, og å rapportere korrupsjon i statlig organiserte sosiale medier. Zhiyong har blitt dømt for å samle sammen folkemengder som destabiliserer og skaper urolighet i samfunnet (Kaiman 2014). Dette kan peke på internettabsolutisme ettersom staten gir befolkningen mulighet til å uttale seg kritisk på medieplattformer så fremt meningene ikke direkte utfordrer regimets politiske makt (MacKinnon 2012: 79). Dersom kritikken oppfattes som destabiliserende og kan mobilisere en større folkemengde som utvider en offentlig sfære møtes aktiviteten med fysiske sanksjoner.

5.1.2 Politisk aktivisme

Politisk aktivisme uttrykker direkte opposisjonell motstand til det regjerende regimet fordi aktivismen adresserer hvordan staten bør styres (Yang 2009b: 33). Stridsspørsmål innenfor denne type aktivisme fokuserer på politisk reform og brudd på demokratiske prinsipper og menneskerettigheter (Yang 2009b: 33). I kjølevannet av Den arabiske våren oppfordret kinesiske aktivister til lignende pro-demokratiske opprør i Kina (Johnson 2011).

En kinesisk Jasminrevolusjon

Freedom House viser at innhold på internett som fremmet kritikk av kinesiske politiske aktører, brudd på rettigheter til minoriteter i Tibet og Xinjiang og innhold som hadde positive synspunkter om Taiwans uavhengighet ble utsatt for systematisk sensur i 2010 (Kelly og Cook 2011: 93). Nøkkelord som «demokrati», «menneskerettigheter» og «ytringsfrihet» undergikk langt mindre omfattende sensurering (Kelly og Cook 2011: 93). Fra årsskifte 2010-2011 frem til mars, ble imidlertid det engelske ordet «freedom» sensurert fra Googles søkemotorer (Barboza og LaFraniere 2011). Sett i sammenheng med den arabiske våren, kan det tolkes dit hen at sensureringen av ordet frihet var et resultat av opptøyene som utspilte seg i Midtøsten. Ord som «Jasmine» og «revolusjon» ble også filtrert, samtidig som Facebook, Twitter og Youtube var umulig å få tilgang til. LinkedIn ble blokkert, mest sannsynlig fordi en bruker startet en diskusjonsgruppe med navnet «Jasmine Voice» (Richburg 2011). Likevel ble det diskutert på mikrobloggingssider om opprørene som spredte seg i Midtøsten (Richburg 2011).

De første oppfordringene til en Jasminrevolusjon i Kina kom fra aktivister som er bosatt i andre land, og som derfor befant seg utenfor Kinas internettfiltreringssystem (Johnson 2011; Ramzy 2011). At innbyggere innenfor Kinas landegrenser fikk tilgang til denne informasjonen kan gi implikasjoner om at opinionen har brukt tekniske omgåelsesverktøy, som VPN (virtuelle private nettverk). På den andre siden har muligens ikke myndighetene klart å sensurere og blokkere informasjon om pro-demokratisk mobilisering fullstendig. Til forskjellen fra Midtøsten vakte oppfordringene mest oppsikt hos kinesiske myndigheter og ikke befolkningen som sådan, da myndighetene responderte mer aktivt på mobiliseringen enn selve befolkningen (Ramzy 2011). Aktivister klarte ikke å mobilisere nok individer til å gjennomføre effektive og omveltende demonstrasjoner. Dette kan potensielt indikere to forhold: befolkningens mistillit til det politiske systemet er ikke nok utbredt, og majoriteten ønsker ikke en omveltende demokratiseringsprosess, samtidig som myndighetene er årvåkne og fører god nok kontroll over informasjonsflyten til å forhindre lignende opptøyer innenfor Kinas landegrenser.

Kort tid etter at aktivister hadde oppfordret til gateprotester gjennom sosiale medier responderte myndighetene med fysiske sanksjoner av advokater og aktivister som hadde ledet organiseringen (Ramzy 2011). I tillegg ble politiet beordret til å kontrollere og arrestere personer som møtte opp på avtalte steder for å demonstrere. I sosiale medier ble informasjon om demonstrasjonene sensurert (Ramzy 2011). Før demonstrasjoner ble mobilisert i sosiale medier advarte President Hu Jintao både sentrale og regionale myndighetspersoner om at Kina befinner seg i en tilstand hvor det er sannsynlig at ulike konflikter kan oppstå (Ramzy 2011). Dermed kan det antas at kinesiske myndigheter organiserer kontroll etter et føre-var-prinsipp, der forhold som kan øke misnøye og bidra til mobilisering av opprør også bør håndteres regionalt. Slik kan myndighetene unngå at mistillit og demokratisk motstand spres seg til et nasjonalt, omfattende nivå (Ramzy 2011).

Videre opprettholder Kina sterk kontroll av internettaktivisme som belyser brudd på menneskerettigheter. Myndighetene gir strenge straffer og husarrestar til personer som ytrer seg kritisk i sosiale medier (Human Rights Watch 2018a: 1). Innhold som refererer til Nobel fredsprisvinner Liu Xiaobo sensureres, og det kan forstås som at lignende pro-demokratiske bevegelser som Xiaobo mobiliserte gjennom manifestet Charter 08, oppleves truende for regimet. Dette kan ses i sammenheng med at menneskerettighetsaktivister er utsatt for overvåking av de statlige myndighetene, og deres internettforbindelse blir ofte brutt (Freedom House 2018a).

At ordet «demokrati» har vært mindre utsatt for sensur kan ha sammenheng med CCPs definisjon av ordet under Maos regime (The Economist 2014). Ordet er blant annet skrevet inn i det første avsnittet i den kinesiske grunnloven, og har en annen betydning enn i vestlig tradisjon (Kristoffersen 2010: 107-108). Å sensurere ordet fra sosiale medier kan derfor svekke legitimiteten til Kinas jurisdiksjon. Xinhua, det statlige nyhetsbyrået, publiserte i 2017 en artikkel som poengterte at demokrati i Kina betyr at befolkningen er «landets herrer» (Xinhua 2017; Fish 2017). Dette kan peke på at myndighetene forsøker å tilby sin tolkningsramme av demokrati, og samtidig føre strenge straffer mot personer som publiserer virkelighetsoppfatninger som strider med regimets oppfatning. Dersom tilgang til informasjon om demokrati som er publisert av en kritisk opinion blir blokkert i sosiale medier, og kun regimets konseptualisering av begrepet er tilgjengelig for befolkningen, kan dette bidra til at myndighetene former innbyggernes kunnskap om demokrati. Det kan igjen bidra til å marginalisere den kritiske opinionens mobilisering av pro-demokratiske bevegelser som bygger på vestlige oppfatninger av demokrati. Hendelsene viser at myndighetene er dynamiske i responsen på politisk internettaktivisme, og kun ønsker å reagere strengt og

fysisk mot de som ytrer seg svært kritisk og truende mot det politiske regimet. Dermed samsvarer myndighetenes respons på politisk internettaktivisme med Van Laers (2007: 5) begrep om politisk sosialisering, der kinesiske myndigheter vil unngå å bevisstgjøre befolkningen om politiske stridsspørsmål som de i utgangspunktet ikke var interessert eller involvert i.

5.1.3 Kulturell aktivisme

Kulturell aktivisme fokuserer på bekymringer over verdispørsmål, moral, livsstil og individers identitet (Yang 2009b: 33). Kina er et kollektivistisk samfunn som har lang tradisjon for at det bygges lojalitetsbånd mellom menneskene (Kristoffersen 2010: 19). Konfusianisme²⁰ regulerer mellommenneskelige forhold i Kina (Kristoffersen 2010: 30). I Ipsos' surveyundersøkelse om hvilke bekymringer som er dominerende for land i verden, viser et representativt utvalg av den kinesiske befolkningen i alderen 16-64 år stor bekymring over forfall av moralske verdier (Atkinson og Skinner 2019: 17). Under Xi Jinpings ledelse har CCP lansert kampanjen «den kinesiske drøm» (Bekkevold og Stenslie 2015: 184). En del av denne bygger på å fremme nasjonalisme og verdier som skal ivareta kollektivets stabilitet (Huang 2013). Det kan tolkes som at fellesskapets beste prioriteres fremfor enkeltindividets frihet.

LHBTI-rettigheter i Kina

Kriminalisering av seksuelle forhold mellom likekjønnede ble opphevet i Kina i 1997 (Carroll og Mendos 2017: 30). I 2016 ble holdninger om seksuelle orienteringer og kjønnsidentitet (SOGI) ansett å bli akseptert (Carroll og Mendos 2017: 45). Frem til dette har SOGI vært tabubelagt i Kina.

I april 2018 implementerte mikrobloggingstjenesten Weibo et forbud mot å publisere innhold som fremmet holdninger om SOGI, ettersom slike holdninger ville forhindre plattformen i å være en «ren og harmonisk» offentlig sfære (Hernández og Mou 2018). Å skape en harmonisk offentlig sfære i sosiale medier har vært en prioritet for myndighetene (Hernández og Mou 2018). Weibos forbud provoserte en stor del av tjenestens brukere, og flere kommenterte kritiske meninger på sosiale medier. Den offisielle brukerkontoen til Weibo forsvarte tiltaket i lys av selskapet og den sosiale plattformens ansvar om å overholde

²⁰ For å forstå kinesiske verdier henvises det ofte til den kinesiske filosofen Konfusius. Det konfusianske samfunnet anser seg selv om en stor familie. Forholdet i staten skal være som i familien, der øverste myndighet er som en far til folket og forlanger lojalitet og underkastelse i gjengjeld (Kristoffersen 2010: 24).

internettbaserte sikkerhetslover (Kuo 2018). Dette hindret imidlertid ikke motstand og mange valgte å vise solidaritet sammen med LHBTI-fellesskapet ved å publisere innhold med emneknagger som «I am Gay» og «I am Illegal» (Hernández og Mou 2018). Etersom Weibo selv refererte til sikkerhetslover for internett, kan det tolkes som at forbudet er et resultat av selv-sensurering. Forbudet møtte imidlertid også kritikk fra People's Daily – nyhetsavisen som er underliggende CCP (Reuters 2018). I tillegg uttalte ikke CCP seg om forbudet eller responderte aktivt på aktivismen som forekom i sosiale medier. Flere oppfattet dette som at myndighetene viser mer toleranse for kulturell internettaktivisme som fremmer LHBTI-rettigheter (Reuters 2018). Opinionen brukte den kinesiske grunnloven for å kritisere Weibo, og viste til Kinas lovverk for beskyttelse av minoriteter (Kuo 2018). Sammenlignet med forrige seksjon som diskuterte politisk internettaktivisme og sensur av ordet «demokrati» i sosiale medier, kan aktivistenes anvendelse av Kinas lovverk forsterke antakelsen om at myndighetene bevisst ikke sensurerer ord som det er ulike oppfatninger av. Dette fordi myndighetene vil miste monopol på oppfatningen av ordene dersom de blokkerer kunnskap og informasjon om begrepene fullstendig.

Som følge av den utbredte motstanden trakk Weibo tilbake forbudet. Videre takket plattformen sine brukere for at de hadde engasjert seg og vist så mye motstand mot forbudet (Hernández og Mou 2018). Det statlige maktapparatet, på sin side, forhold seg helt passiv. Myndighetene uttalte seg ikke om forbudet, og det er også uvisst om forbudet ble initiert av staten eller om det var et resultat av Weibos forsøk på å imøtekomme det kinesiske lovverket (Hernández og Mou 2018). Som følge av at statlige myndigheter lot diskusjonen og protestene forløpe seg, og det var fravær av synlige kontrollmekanismer, kan det tolkes i den retning at regimet utviste en viss toleranse for en flerfoldig offentlig sfære. Fraværet av direkte inngripen i denne situasjonen kan tolkes som at partiet viser varsomhet med å bryte inn i privatlivet til sosiale grupper som fort kan føle seg marginalisert og diskriminert. Videre kan dette implisere at myndighetene er bevisst på at undertrykkelse av holdninger, og aktivisme rettet mot slike verdier, som ikke utgjør en direkte politisk trussel, kan provosere frem misnøye som potensielt kan bli politisk truende. Etersom toleransen for LHBTI-personer blant resten av befolkningen, særlig unge, viser seg å være mer positiv enn før (UNDP 2016: 8-9), kan det også tolkes som at LHBTI-personer blir akseptert som en del av det kinesiske fellesskapet. Å undertrykke rettighetene til denne gruppen kan dermed true kollektivets stabilitet.

#MeToo i det kinesiske medielandskapet

«Metoo»-bevegelsen ble etablert i 2006 for å hjelpe ofre for seksuelle overfall og trakassering (Garcia 2017). Etter anklager om seksuell trakassering mot filmprodusenten Harvey Weinstein i 2017, har kampanjen spredt seg til store deler av verden (NRK 2018). Skuespiller Alyssa Milano oppfordret personer til å spre emneknaggen «#MeToo» i sosiale medier for å rette oppmerksomhet mot seksuelle overfall og trakassering (Sayaj 2017). Mange profilerte personer i den amerikanske musikk- og filmbransjen engasjerte seg i Milanos opprop, og straks fulgte en rekke avsløringer og varslinger av andre hendelser av overgrep og trakassering i ulike bransjer og næringsliv (NRK 2018).

I Kina inspirerte kampanjen flere studenter til å fortelle sine historier om overgrep og trakassering begått av universitetsansatte på sosiale medier (Freedom House 2018a). I noen tilfeller ledet avsløringene til ansvarliggjøring av dem som ble anklaget for å ha trakassert eller forgrepet seg på studentene (Freedom House 2018a). Kampanjen ble likevel utsatt for sensurering, til tross for at kinesere brukte forvekslingsord som emneknagger for å omgå myndighetenes kontroll. I følge nyhetskanalen Vox har Kinas myndigheter sensurert over 100 innlegg i sosiale medier som støtter #MeToo-kampanjen (Ngo 2018). Etter hvert spredte debatten seg under temaet «bevissamling av seksuelle overgrep», som ble rangert som det nest mest omtalte tema på plattformen Weibo (Li og Woo 2018). Dette tyder på at myndighetene ikke klarte å stoppe spredningen av kampanjen i kinesiske sosiale medier. Videre anklaget kvinner kjente aktivister og TV-personligheter i Kina (Li og Woo 2018). Grunnleggeren av veldedighetsorganisasjonen Yi You, som kjemper mot diskriminering av personer med hepatitt B, innrømmet å ha begått trakasserende handlinger og seksuelle overgrep som følge av kampanjen, og sa opp sin stilling i organisasjonen (Yi og Chen 2018). At kampanjen fikk spre seg i sosiale medier, selv om noen ord og temaer ble utsatt for sensur, viser at myndighetene forholdt seg delvis passiv til kampanjen. I tråd med internettabsolutisme kan hendelsen ses som et tilfelle der myndighetene overvåker aktivismen og bryter inn dersom den skaper uro og utfordrer gjeldende diskurser i det kinesiske samfunnet. Til tross for at aktivismen i Kina adresserte reform av kvinners rettigheter og kritiserte samfunnet for å fremdeles være diskriminerende (Yi og Chen 2018), var den mest rettet mot enkeltpersoner. Varsleres historier rettet seg først og fremst mot personligheter i arbeidslivet, kjendiser og aktivister, der disse møtte konsekvenser. I tråd med dette kritiserte kampanjen først og fremst enkeltindivider, ikke regimet.

På bakgrunn av dette kan det argumenteres for at myndighetene kan ha oppfattet kampanjen delvis positiv fordi den anklaget og ga konsekvenser for kinesiske aktivister som

gjennom andre stridsspørsmål enn i #MeToo-kampanjen, kritiserer regimets politikk (Li og Woo 2018). Ved å forholde seg delvis passiv kunne myndighetene observere at aktivister ble marginalisert av andre personer, og på den måten kunne regimet unnsnippe kritikk for undertrykkende kontroll og begrensing i internettfrihet samtidig som legitimiteten til motstandere av regimet ble svekket.

5.2 Russland

Russland har gradvis strammet grepet om ytringsfriheten, og har fra 2010 til 2018 utviklet seg fra å tillate en del motstand til å undertrykke de fleste kritiske medier og aktivister (Human Rights Watch 2018b: 1-2; Shahbaz 2018: 9). Et tydelig utviklingstrekk er økning i straffeforfølgelse og antall arrestasjoner av personer som har mobilisert offentlig protest (Human Rights Watch 2018b: 1-2). Særlig har dette rammet aktivister for LHBTI-rettigheter. Siden 2013 har hatkriminalitet mot LHBTI-personer doblet seg (Litvinova 2017). I tillegg har myndighetene endret holdning til blasfemisk innhold i sosiale medier. Frem til 2015 ble slikt innhold sensurert sporadisk (Kelly m. fl 2016: 10). Fra 2016 har blasfemisk innhold blitt utsatt for omfattende og gjentakende sensur (Kelly m. fl 2017: 14). Utover dette fører myndighetene streng sensur av innhold som utfordrer det regjerende politiske regimet og som avslører korrupsjon (Kelly m. fl 2017: 14). I motsetning til Kina forholder myndighetene seg mer passiv til innhold som stiller spørsmål ved etniske og religiøse minoriteters rettigheter (Kelly m. fl 2017: 14).

For å belyse hvordan russiske myndigheter forholder seg til sosial internettaktivisme vil jeg diskutere aktivisme som utfordrer og avslører tilfeller av korrupsjon. Dette gjelder spesielt opposisjonspolitikeren Aleksej Navalnyj og hans mobilisering av motstand mot regjerende myndighet. I tillegg vil jeg undersøke sosial aktivisme i sammenheng med befolkningens tillit til politikerne. Her vil jeg vise til holdningsendringer før og etter Russlands annektering av Krimhalvøya i 2014. Videre vil politisk internettaktivisme diskuteres i lys av påstander om valgfusk, med særlig hensyn til parlamentsvalget i 2011 og presidentvalget i 2012. Etersom undertrykkelse av LHBTI-rettigheter er en tydelig utviklingstrend i Russland vil dette brukes til å eksemplifisere tiltak-mottiltak-dynamikken mellom opinionen og staten når det gjelder kulturell internettaktivisme.

5.2.1 Sosial aktivisme

En fremtredende form for sosial internettaktivisme i Russland retter seg mot spørsmål om korrupsjon. President Vladimir Putin antas å ha forent sentrale politikere og landets regionale eliter (Petrov og Nazrullaeva 2018: 109-136). Regionale eliter har dermed blitt anklaget for å forvitte som en viktig, autonom politisk aktør (Petrov og Nazrullaeva 2018: 109-136). I lys av Putins sentralisering har motstand mot politisk og økonomisk korrupsjon fått fotfeste i sosiale medier.

Ansvarliggjøring av korrupsjon

Transparency International rangerer Russland som nummer 138 på sin indeks for korrupsjon i offentlig sektor (Transparency International 2018). Under Vladimir Putins ledelse har antall protester mot korrupsjon økt (Freedom House 2017b: 10; 19). I følge Ipsos bekymrer 54 prosent av den russiske befolkningen seg for økonomisk og politisk korrupsjon²¹ (Atkinson og Skinner 2019: 17). Innhold i sosiale medier som debatterer korrupsjon er utsatt for blokkering, og myndighetenes kontraoperasjoner mot kritikk som rettes, fokuserer særlig på Aleksej Navalnys stiftelse mot korrupsjon (FBK) (Freedom House 2017b: 13). Navalny bruker YouTube til å kommentere og ansvarliggjøre regimet. Hans kanal har over 3 millioner abonnenter²² (Freedom House 2018b; @Алексей Навальный²³). Antall personer som ser på videoene som blir publisert er antakelig høyere ettersom man ikke behøver å abonnere på en YouTube-kanal for å få tilgang til innholdet den viser. Roskomnadzor, det statelige organet for regulering av internett, sender ofte forespørsler til private selskaper om å fjerne innhold med informasjon om Navalnys antikorrupsjonskampanje (Freedom House 2018b). I tillegg opplever Navalny og hans følgermasse fysiske sanksjoner. Gjennom kanalen på YouTube oppfordres det til å delta i protester. Når aktivistene samles møtes de av politistyrker som bruker voldsmakt for å bryte opp folkemengdene (Freedom House 2018b).

Kritiske journalister som ytrer seg på personlige nettsider eller blogger har også opplevd negativ respons fra myndighetene på sosial aktivisme som adresserer korrupsjon. Alexander Sokolov ble dømt til tre og et halvt år i fengsel i 2017 for å være involvert i «ekstremisme» (Freedom House 2018b). Selv mener han at den negative sanksjonen er et resultat av hans doktorgradsavhandling om korrupsjon i russiske selskaper (Freedom House 2018b) Sofiko Arifdzhanova ble dømt til å betale 10 000 russiske rubel for å ha rapportert på

²¹ Undersøkelsen er basert på et representativt utvalg av personer mellom 16-64 år.

²² Per november 2019.

²³ Aleksej Navalnys brukernavn og YouTube-kanal.

internett om antikorrupsjonsprotester i mars 2017 (Freedom House 2018b). I motsetning til Kina tyder hendelsene på at Russland møter anklager om korrupsjon med mer utstrakt negative fysiske sanksjoner. Dette kan ses i sammenheng med at korrupsjon er et tema som flere i den russiske befolkningen bryr seg om (Atkinson og Skinner 2019: 17), og at det vil være nødvendig for myndighetene å respondere på kritikken med strenge fengselsstraffer. En slik tilnærming kan avskrekke de som bekymrer seg over korrupsjon fra å delta i protester.

Dynamikken mellom opinionen og myndighetene kan tolkes som et nullsum-spill. Myndighetene taper dersom de ikke avskrekker menneskene som uttrykker bekymring over korrupsjon fra å bli mobilisert og delta i omfattende protester. Hvis ikke kan myndighetene risikere at gruppen som uttrykker bekymring for korrupsjon vokser seg større og blir en opposisjonell majoritet mot den regjerende eliten (Denisova 2016: 979). Fravær av negativ respons vil gi en kritisk opinion mye å vinne på å mobilisere motstand fordi makten kan bli erstattet med et mindre korrupt regime. Petrov og Nazrullaeva (2018: 109-136) på sin side viser at andelen av russere som mener det forekommer mye korrupsjon i Russland nesten halverte seg etter landets annektering av Krimhalvøya. Dette mener Petrov og Nazrullaeva (2018: 109-136) gjenspeiler en mer generell økning i befolkningens tillit til myndighetene. Den svært negative responsen på sosial internettaktivisme som kritiserer korrupsjon kan muligens oppfattes som politisk motivert, på bakgrunn av at Navalny retter direkte kritikk mot sentrale politiske aktører. Responsen er hardtslående fordi myndighetene antakelig vil forhindre at Navalnys anti-korrupsjonskampanje vokser seg så stor at den potensielt truer med å overta posisjonen til dagens politiske majoritet, som foreløpig er lojale mot regimet (Petrov og Nazrullaeva 2018: 109-136).

5.2.2 Politisk aktivisme

I Russland har politisk internettaktivisme vist seg spesielt synlig i sammenheng med politiske valg (Freedom House 2018b). I tillegg har ikke aktivismen passert myndighetene ubemerket. Forholdsdynamikken mellom myndighetene og en opinion som retter direkte kritikk mot hvordan det russiske regimet bør styres ble særlig synlig i 2011 og 2012. Massedemonstrasjonene som fant sted i dette tidsrommet argumenteres for å være organisert på sosiale medier (Denisova 2016: 976).

«You do not even represent us»

Anastasia Denisova (2016: 976) hevder teknologisk og sosial utvikling banet veg for «den største protesten siden Sovjetunionens fall». En vesentlig forutsetning for at opinionens organisering av motstand var vellykket, var myndighetenes fravær av blokkering og sensur av innhold i sosiale medier (Denisova 2016: 976). Fra 2009-2010 ble opposisjonsblogger hacket og personene bak dem ble ydmyket (Freedom House 2012a: 1). I 2011 endret myndighetene taktikk og responderte på kritiske ytringer med DDoS-angrep (Denial of Service Attacks) og ulike holdningskampanjer for å sverte motstanderen (Freedom House 2012a: 1). Likevel klarte opinionen å organisere protest mot regimet i kjølevannet av parlamentsvalget i 2011. På den russiske sosiale medieplattformen Vkontakte ble det opprettet flere grupper²⁴ som koordinerte gateprotester (Freedom House 2012a: 6). Grunnleggeren av medieplattformen, Pavel Durov, mottok forespørsler fra Russlands sikkerhetstjeneste (FSB) som krevde at Vkontakte fjernet syv opposisjonelle grupper (Freedom House 2012a: 6). Der private aktører ikke imøtekom myndighetenes krav om å fjerne innhold, ble det implementert hardere metoder, som eksempelvis direkte inngripen fra FSB (Freedom House 2012a: 6).. Å gi den russiske sikkerhetstjenesten ansvar for å bekjempe kritikk og mobilisering av motstand kan tolkes som et forsøk på avskrekking, ettersom dette sender signal om at personer som uttrykker motstand utgjør en trussel mot nasjonens sikkerhet. Samtidig kan tiltaket gjenspeile at myndighetene anså mobiliseringen som svært truende.

Hendelsene endret i stor grad russeres oppfatning av sosiale mediers potensiale til å påvirke politiske anliggender. Blant annet ble myndighetene presset til å installere webkameraer i valglokaler for å avsløre eventuell valgfusk (Freedom House 2012a: 2). Tidligere leder i Sovjetunionen, Mikhail Gorbatsjov, uttalte til nyhetsbyrået Interfax at Russland burde hatt annullert resultatet ved det påfølgende presidentvalget i 2012, og arrangert nytt valg som ikke påvirkes av fusk og svindel (NTB 2012). Gorbatsjov beundres av mange russere for at han åpnet muligheten for ytringsfrihet og mer åpne grenser (MacFarquhar 2016). Til tross for at en stor andel av den russiske befolkningen beskylder Gorbatsjov for å oppgi den sovjetiske stormaktsposisjonen (MacFarquhar 2016), kan det tolkes som at han fremdeles har definisjonsmakt i det russiske samfunnet. At han uttalte seg om valget i 2012, og forsvarte kritikere, kan ha påvirket myndighetenes avgjørelse om å imøtekomme kravene til demonstrantene om å ha kameraer i valglokaler, samt liberalisere lovverket om politiske partier (Freedom House 2012a: 2).

²⁴ Et avgrenset digitalt rom på plattformen der man kan bli invitert eller sende forespørsel om medlemskap.

Sett i sammenheng med den arabiske våren argumenteres det for at Russland ikke forberedte seg på lignende hendelser innenfor deres landegrenser og sosiale medielandskap (Denisova 2016: 978). I forrige delkapittel viste jeg til kinesiske myndigheters uttalelse om at samme tendenser som viste seg i Midtøsten kunne oppstå i det kinesiske samfunnet (Ramzy 2011). Ved å erkjenne denne trusselen kan myndighetene implementere preventive tiltak som å føre inn nøkkelord i oversikten over temaer som landets filtreringssystem skal sensurere, før potensielle mobiliseringsprosesser oppsto i opinionen (Deibert og Rohozinski 2010b: 22). I Russland, derimot, var situasjonen annerledes. Demonstrasjonene fra 2011-2012 ble omtalt i media og sosiale medier som «snørevolusjonen», fordi protestene skal ha oppstått brått og uventet samtidig som engasjementet for dem falmet etter presidentvalget våren 2012. Akkurat som snø som faller, plutselig, om vinteren, og smelter bort om våren, oppsto protestene uventet i desember og forsvant i månedsskiftet mars-april 2012 (Denisova 2016: 978). I Moskva møtte det opp omtrent 100 000 mennesker for å protestere, og myndighetene responderte med fysisk makt. Den voldelige reaksjonen kan tolkes som det mest effektive mottiltaket, ettersom «skaden allerede var skjedd». I tillegg vitner politistyrkene om en umiddelbar reaksjon som en konsekvens av myndighetenes undervurdering av en utbredt liberal holdning i befolkningen (Denisova 2016: 978).

Analyser av protestene peker på en faktor som var avgjørende for at protestene brøt ut: mangel på representasjon av ulike sosiale grupper i offentlige institusjoner (Denisova 2016: 979). Demonstrasjonene tolkes dermed som et siste forsøk av underrepresenterte til å bli hørt i det offentlige rom (Denisova 2016: 979). Dette ble tydelig gjennom slagordet «Dere representerer ikke oss». I tillegg markerte demonstrasjonene et vendepunkt i hvordan internettaktivisme tok form. Russisk internettaktivisme er preget av satire, og bygger i stor grad på konseptet karnivalisme (Denisova 2016: 979). I stedet for å uttrykke kritikk med sinne, publiserer opinionen «memes» i sosiale medier som latterliggjør regimet. Myndighetene, på sin side, responderer med å omtale kritikere som «svikere» (Denisova 2016: 983). Det se ut til at myndighetene responderer på internettaktivisme på samme måten som den blir uttrykt på, nemlig med å ydmyke motstanderen. Spesielt omtales enhver kritikk av myndighetene for å være ubalansert og produsert frem av vesten (Denisova 2016: 983).

Tilsynelatende er kognitive virkemidler sentrale for myndighetene for å imøtekomme politisk internettaktivisme. Det kan antas at dette vil forsterke tilliten til den delen av befolkningen som allerede er lojale overfor den politiske eliten (Petrov og Nazrullaeva 2018: 109-136). Samtidig kan tilliten til den politiske eliten øke ved å presentere en tolkningsramme der vesten er «fienden», og ideer derfra er årsaken til demonstrasjoner og

uro i samfunnet, snarere enn at det er det russiske regimet som mislykkes i å imøtekomme befolkningens behov.

Frem mot presidentvalget i 2018 har myndighetene implementert en rekke lover for å legitimere informasjonskontroll (Freedom House 2018b). I tillegg kan Roskomnadzors blokkering av kommunikasjonstjenesten Telegram i april 2018 indikere lærdommer fra 2011 og 2012. Ved å blokkere tjenesten vil myndighetene være forberedt på regimekritikk og forhindre mobilisering av potensielle protester (Freedom House 2018b). I tillegg viser den normative tilnærmingen i 2018 til en utvikling i hvordan regimet vurderer sosiale mediers verdi. Det er tydelig at myndighetene undervurderte plattformenes potensial til å organisere protest i 2011 og 2012. Ved å blokkere en av de største kommunikasjonstjenestene før valget i 2018 sender myndighetene et signal om at de frykter spredning av politisk aktivisme, samtidig som toleransen for å utvide en offentlig sfære er lav. Videre kan det tolkes som at myndighetene ble bevisst på at de må vite hvem befolkningen er og kjenne til deres holdninger. Dette kan antyde at opprørene i Midtøsten ikke fikk stor innvirkning på den russiske politiske makten, ettersom det ikke ble iverksatt preventive tiltak før parlamentsvalget i 2011 og presidentvalget i 2012. Utviklingen i bruk av normative virkemidler for å rettferdiggjøre kontroll, særlig med hensyn til loven som kriminaliserer propaganda om seksuelle forhold mellom likekjønnede (Carroll og Mendos 2017: 42), impliserer at myndighetene har endret oppfatning om strategisk bruk av opinionens holdninger.

5.2.3 Kulturell aktivisme

Kampen for LHBTI-rettigheter har formet dynamikken mellom staten og opinionen i Russland siden regimet implementerte forbud mot å promotere utradisjonelle seksuelle relasjoner til mindreårige i 2013 (Carroll og Mendos 2017: 42). Loven begrenser ytringsfrihet relatert til seksuell orientering og kjønnsidentitet (SOGI). Dette har skapt misnøye i deler av befolkningen.

Undertrykkelse av LHBTI-rettigheter

«Anti-propaganda-loven» skal verne om tradisjonelle familieverdier ved å skjerme barn fra propaganda og meninger som oppfører til atferd som strider med tradisjonelle verdier (Federal Law No 135-FZ 2013: Artikkel 6.21). Atferd som bryter loven møtes med

sanksjoner. Den europeiske menneskerettighetsdomstolen mener loven oppfordrer til homofobi og diskriminering (BBC 2017). Etter loven trådte i kraft har flere brukere på sosiale medier blitt straffet for å kommentere på innhold om LHBTI-rettigheter (Freedom House 2017b: 1; 15-16). I tillegg til at noen av aktivistene ble idømt bøter for å «spre propaganda av utradisjonelle seksuelle forhold», ble også LHBTI-aktivister dømt for å ha publisert innhold som oppfattes som støtende mot religiøse (Freedom House 2017b: 2; 16).

Samme år som loven mot propaganda som oppfordrer til utradisjonelle seksuelle orienteringer og kjønnsidentitet ble implementert, signerte president Vladimir Putin en lov som kan gi opp til tre års fengselsstraff for å «offentlig fornærme følelsene til religiøst troende» (Human Rights Watch 2014: 2). Samtidig som staten sensurerer innhold om LHBTI-rettigheter, viser myndighetene svært lav toleranse for kritikk mot religion, særlig ytringer som kan undergrave den russisk ortodokse kirke (Freedom House 2018b). Russere som har publisert satiriske kommentarer eller bilder om religiøse holdninger på sosiale medier har blitt utsatt for sanksjoner (Freedom House 2018b).

Aktivisme i sosiale medier som adresserer stridsspørsmål om LHBTI-rettigheter blir utsatt for blokkering, sensur og fysiske og økonomiske sanksjoner (Freedom House 2018b; Freedom House 2017b 2; 16). I tråd med myndighetenes negative respons på slik aktivisme, øker hatkriminaliteten mot LHBTI-personer i Russland (Litvinova 2017; Human Rights Watch 2018b: 10). Anti-propaganda-loven kan dermed tolkes som et kognitivt virkemiddel for informasjonskontroll, og et virkemiddel regimet bruker for å konsolidere makten. Myndighetene kan legge føringer for befolkningens normdannelse i oppfatningen av forhold mellom likekjønnede (Iyengar og Kinder 2010: 63-64). Den russiske loven omtaler forhold mellom likekjønnede som galt fordi disse utfordrer tradisjonelle verdier. Sett i sammenheng med andre generasjonsmekanismer kan det tolkes dit hen at myndighetene endrer den grunnleggende standarden til befolkningen for å evaluere regimets politikk (Iyengar og Kinder 2010: 64). Når handlinger som sprer holdninger om liberale, utradisjonelle seksuelle forhold defineres som kriminelle, kan dette påvirke befolkningen til å oppfatte sanksjoner mot slik atferd som positivt fordi forholdene strider med hva som er lovlig, og bør derfor straffes. I forlenget grad kan dette bety at befolkningen anser det som moralsk riktig å straffe personer som fremmer LHBTI-rettigheter. Dette følger av at å bryte loven kan sette resten av befolkningen i en utrygg posisjon fordi kriminalitet kan destabilisere samfunnet.

I februar 2012 holdt musikk- og aktivistgruppen Pussy Riot en spontan konsert i Kristi Frelserkatedralen, som de hadde brutt seg inn i (Heritage og Tsvetkova 2012). I katedralen fremførte de en «punk prayer», som var en fordømmelse av den russiske

ortodokse kirkes nære bånd til Vladimir Putin (Heritage og Tsvetkova 2012). Tre bandmedlemmer ble dømt for hatkriminalitet og for å skape urolighet i det offentlige rom (Heritage og Tsvetkova 2012). Patriark Kirill krevde et rettslig oppgjør med punkgruppen. Kirills reaksjon kom i etterkant av at han hadde oppfordret den ortodokse kirkens medlemmer til å stemme på Putin i det kommende valget (Steinholt 2015). Kirkens tilnærming, og angivelige tillit, til Putin kan tyde på et ønske om å befeste et politisk-kirkelig samarbeid i Russland, slik det har vært tidligere (Steinholt 2015). Sett i lys av de to lovene som ble implementert i 2013 (anti-propaganda-loven og loven mot krenkelse av religiøst troende), kan det forstås som at regimet anerkjenner, og inkluderer, kirken som en politisk aktør. Samtidig kan dette vitne om en russisk statlig oppfatning av kirken som en viktig aktør med definisjonsmakt, som kan forsterke regimets mål om å bevare monopol på det ideologiske narrativ. Definisjonsmakten til den ortodokse kirke har påvirkningsskraft i samfunnet fordi kirkens verdier knyttes opp til russisk nasjonal identitet (Steinholt 2015; Holm 2018). På den måten vil myndighetene forsterke sitt ideologiske narrativ ved å relatere sine budskap til et verdisyn som befolkningen kan ha følelsesmessig nærhet til.

I hvor stor grad myndighetene lykkes i forsøk på å grunne befolkningen ved å utnytte den ortodokse kirkes verdigrunnlag, er imidlertid usikkert. Til tross for at toleransen for sosial internettaktivisme er lav, er det usikkert hvor mye holdningskampanjen for å fremme konservative verdier faktisk er avgjørende for at regimet bevarer sin maktposisjon (Petrov og Nazrullaeva 2018: 109-136).

5.3 Tyrkia

Tyrkia er verdensledende i å straffeforfølge og arrestere journalister og personer som jobber i uavhengig presse (Human Rights Watch 2018c: 2). Landet har opplevd flere militærkupp, og det kan tenkes at frykten for at historien skal gjenta seg påvirker myndighetenes politikkutforming (Human Rights Watch 2018c: 1-2), og videre hvilke stridsspørsmål som blir gjenstand for internettaktivisme. Til tross for frykt for militærkupp og avkall på makt, skiller Tyrkia seg fra Russland og Kina ved å kun sporadisk sensurere innhold i sosiale medier som mobiliserer og oppfordrer til å protestere mot begrensninger i menneskerettigheter, samt undertrykkelse av politiske og sosiale prinsipper (Kelly m. fl 2017: 14, 37). I tillegg forholder Tyrkia seg relativt passiv til innhold som kommenterer sosiale forhold som økonomi, miljøvern og utdanning (Kelly m. fl 2017: 14). Dette er særlig

interessant ettersom demonstrasjonene i 2013 ble startet av miljøaktivister for å bevare Taksim Gezi-parken (Freedom House 2014).

Jeg vil diskutere Tyrkias tiltak-mottiltak-dynamikk mellom opinionen og staten i henhold til sosial aktivisme ved å belyse opinionens avsløringer av korrupsjon blant myndighetspersoner. Jeg bruker aktivistgruppen RedHack til å eksemplifisere og diskutere i hvilken grad Tyrkia tolererer politisk internettaktivisme. I tillegg vil jeg belyse toleranse for politisk internettaktivisme ved å diskutere demonstrasjonene i 2013 og forhold rundt kuppforsøket i 2016. Toleranse for kulturell internettaktivisme illustreres ved å diskutere hvordan det moderne Tyrkia har forholdt seg til balansen mellom å være en sekulær stat og å tillate religiøse verdisyn.

5.3.1 Sosial aktivisme

Sosial internettaktivisme har vist seg som aktuelt både i henhold til korrupsjon, miljøvern og rettigheter til minoriteter. Opinionens avsløringer av korrupsjon mellom politiske myndighetspersoner illustrer hvordan tiltak-mottiltak-dynamikken fungerer i Tyrkia, og jeg vil derfor redegjøre for denne videre.

Ansvarliggjøring av korrupsjon

Sammenlignet med Russland er det betydelig færre tyrkere som er bekymret over økonomisk og politisk korrupsjon (Atkinson og Skinner 2019: 10). 22 prosent av et representativt utvalg av befolkningen mellom 16-64 år oppgir i Ipsos' surveyundersøkelse å være urolig for korrupsjon i landet (Atkinson og Skinner 2019: 10).

I 2013 og 2014 ble Tyrkia rammet av flere korrupsjonsskandaler. Opptak av telefonsamtaler mellom politiske myndighetspersoner, inkludert statsminister Recep Erdoğan, som ble publisert på YouTube avslørte forhold om korrupsjon (Freedom House 2014). Avsløringen fikk stor oppmerksomhet i sosiale medier, og var en av flere hendelser, i tillegg til demonstrasjonene ved Taksim-parken i mai 2013, som provoserte Erdoğan til å omtale sosiale medier som den verste trusselen mot samfunnet (Freedom House 2014). Han hevdet også opptakene var falske og en del av Gülen-bevegelsens forsøk på å velte det sittende regimet (Freedom House 2014). I forbindelse med lokale valg i mars 2014 ble Twitter blokkert fordi mikrobloggingstjenesten ikke etterkom Tyrkias forespørsel om å fjerne anonyme brukerprofiler som hadde publisert og delt videre lenker til lydopptakene som avslørte korrupsjon (Freedom House 2014).

Opinionen utnytter sosiale mediers videofunksjon til å uttrykke kritikk mot regimet, og myndighetene responderer på aktivismen med å blokkere plattformer når statens forespørsler til private aktører om å fjerne innhold ikke imøtekommes. Samtidig kan det tolkes dit hen at anklagelsen om at lydopptakene er en del av en større kampanje for å velte regimet, igangsatt av en bevegelse som er diskreditert i det tyrkiske samfunnet, vil gi en grunnningseffekt hos befolkningen (Iyengar og Kinder 2010: 64). Ved å legge skylden på Gülen-bevegelsen ved at denne forsøker å destabilisere samfunnet, kan uttalelsen rette oppmerksomhet mot at myndighetene kun ønsker å opprettholde orden og stabilitet. Slik kan myndighetene manøvrere seg vekk fra anklagelser om korrupsjon. Tyrkia har vært utsatt for flere militære kuppforsøk (Kaya 2006: 533-535), og befolkningen har derfor erfaring med hvordan en slik omveltende prosess kan potensielt forverre samfunnsforhold (Kaya 2006: 5338). Ved å henvise til en bevegelse som forsøker å endre det politiske systemet kan myndighetene snu kritikken til å handle om at staten forsøker å motarbeide en gruppe som potensielt setter enkeltindividets sikkerhet i fare. På den måten marginaliserer regimet en politisk gruppe, og definerer debatten til å handle om politisk stabilitet og ivaretagelse av innbyggernes sikkerhet fremfor politiske aktørers korruperte handlinger.

5.3.2 Politisk aktivisme

I tiden mellom 2010 og 2018 har tyrkiske myndigheters politiske makt blitt truet direkte. Både Gezi-demonstrasjonene som fant sted i mai 2013 og det militære kuppforsøket i 2016 vitner om ustabilitet i det tyrkiske samfunnet.

RedHack

Under avsnittet om ansvarliggjøring av korrupsjon i Tyrkia ble det vist til at avlyttede telefonsamtaler mellom sentrale politiske aktører ble lekket og publisert på YouTube. Internettaktivisme i Tyrkia er preget av datasnoking (Freedom House 2017c: 1). Slike handlinger er politisk eller sosialt motivert, og utføres ved å oppnå uautorisert tilgang til informasjon i datafiler eller datasystemer.²⁵ RedHack (Red Hackers Association, RHA) er en tyrkisk, sosialistisk gruppe av datasnokere²⁶ som er tuftet på marxistiske ideer (Polat, Bakiroğlu og Sayın 2013: 630; Sozeri 2016). Gruppen er kjent for å lekke hemmelige politiske dokumenter, blant annet informasjon om tyrkisk etterretning og korrupsjon. I tillegg

²⁵ Definisjon hentet fra Det Norske Akademis Ordbok (Hacktivism 2018).

²⁶ Min oversettelse av «hacker».

publiserer de personlig informasjon om politiske aktører (Polat, Bakıroğlu og Sayın 2013: 630-632).

I 2016 publiserte RHA over 57 000 e-poster, sendt fra Erdoğan's svigersønn Berat Albayrak, som avslørte en omfattende kampanje initiert av myndighetene med mål om å manipulere sosiale medier og marginalisere opposisjonelle politiske aktører (Freedom House 2017c: 1). I et intervju med The Daily Dot uttalte en talsperson fra RHA at motivasjonen for å lekke e-postene var å bevisstgjøre befolkningen om at den regjerende politiske eliten ikke er til å stole på (Sozeri 2016). Det ultimate målet til RHA er å åpne en offentlig sfære, som foreløpig er preget av propaganda, for opposisjonelle aktører (Sozeri 2016). Gruppen omtaler dermed seg selv som en «selvforsvarsbevegelse» for undertrykte aktører (Sozeri 2016). Myndighetenes oppfatning av RHA som en reell politisk trussel gjenspeiler seg i responsen på aktivismen gruppen utfører. I tillegg kan man forstå regimets alvorlige tilnærming til RHA på bakgrunn av hvordan den befester seg i resten av befolkningen. Da Geziprotestene brøt ut begynte mange å følge gruppen i sosiale medier, samtidig som den ble ansett som en viktig nyhetskilde (Polat, Bakıroğlu og Sayın 2013: 628).

Etter lekkasjen av e-postene i 2016 ble internettarkiver som Dropbox, OneDrive, Google Drive og GitHub midlertidig blokkert (Freedom House 2017c: 8). I tillegg forbød Tyrkias telemyndighet (BTK) nyheter som rapportere om hendelsen (Freedom House 2017c: 8). Responsen fra myndighetene var dermed umiddelbar, hvilket kan tyde på at frykten for RHAs atferd er svært stor. Trusseloppfatningen kan også tolkes som å komme til syne da myndighetenes ordre til nettverksleverandører (ISP) i november 2016 om å forby mer enn 10 VPN-tjenester (Virtuelt Privat Nettverk) (Freedom House 2017c: 8). Dette innebar at myndighetene ønsket å begrense innbyggernes mulighet til kryptere datatrafikken sin.²⁷ Tiltaket kan forstås som at myndighetene ønsket å sikre innsyn i informasjon som potensielt kritiske aktører sender mellom hverandre.

Dynamikken mellom RHA og myndighetene viser til at internettaktivisme som bruker tekniske virkemidler for å ansvarliggjøre regimet, imøtekommes av staten med samme tekniske virkemidler. En tydelig indikasjon på at myndighetene adapterer aktivisters fremgangsmåter er myndighetenes egen nyopprettede gruppe av «etiske datasnokere» (Freedom House 2017c: 20). Gruppen skal forsvare Tyrkia i det digitale rom. Ettersom gruppen har tilsvarende kompetanse som andre datasnokere til å infiltrere datasystemer, kan den i praksis anskaffe uautorisert tilgang til informasjon fra potensielle motstandere, selv om

²⁷ Informasjon om VPN er hentet fra <https://nettrett.no/vpn-virtuelt-privat-nettverk/> (VPN 2019)

den omtales som «etisk». «Etisk datasnoking» baserer seg på å teste sikkerhetsnivået i datasystemer ved å finne sikkerhetshull, før datasnokere med onde hensikter finner og utnytter disse svakhetene (Jensen 2013). Slik sikkerhetstesting har blitt utbredt og anses som legitimt (Jensen 2013). Formålet er dermed ikke å snoke i andre datasystemer for å finne informasjon som kan utnyttes til egen fordel. At Tyrkia oppretter et slikt organ bidrar til å legitimere informasjonskontroll. Å konseptualisere organet som etisk bidrar til en oppfatning i befolkningen om at organet skal beskytte den kritiske infrastrukturen, slik at landet vil forhindre angrep fra aktører som har onde hensikter (Iyengar og Kinder 2010: 63-64). Dette kan forme et fiendebilde av aktører som utfører dataangrep mot Tyrkia, samtidig som Tyrkia kan oppfattes som å ville bevare befolkningens sikkerhet. Selv om dette er det primære målet til den etiske datasnokergruppen, er det nødvendigvis ingen garanti for at den ikke vil utnytte ressursene til å samle informasjon om kritiske og opposisjonelle tyrkiske aktører (Deibert og Rohozinski 2012: 23).

Occupy Gezi og kuppforsøk i 2016

I mai 2013 samlet en liten gruppe miljøaktivister seg i Taksim-parken i Istanbul for å protestere mot at parken skulle bygges om til et kjøpesenter (Freedom House 2014). Demonstrasjonene, som utspilte seg mellom mai og august, involverte 3,5 millioner mennesker, og utviklet seg til å inkludere kurdiske aktivister, forkjempere for LHBTI-rettigheter og journalister (Parks, Goodwin og Han 2017: 577) Myndighetene sendte politistyrker, og protesten eskalerte dermed fort til en bølge av protester som demonstrerte mot den sittende regjeringen (Parks, Goodwin og Han 2017: 577). Myndighetenes respons var negativ, der den viste lav toleranse for ytringsfrihet og forsamlingsfrihet (Parks, Goodwin og Han 2017: 577).

Ettersom tradisjonelle medier ikke rapporterte om hendelsene, var sosiale medier den viktigste plattformen for å oppdatere seg om nyheter angående protestene (Freedom House 2014). Statsminister Erdoğan uttalelse om at sosiale medier var den verste trusselen mot samfunnet, ble ansett som en overordnet strategi for å diskreditere sosiale mediers rolle som troverdig nyhetskanal (Freedom House 2014). Sett i sammenheng med kognitive virkemidler i tredjegerasjon for kontrollmekanismer, kan uttalelsen også tolkes som et ønske om å implisitt diskreditere personer som oppsøker nyheter på sosiale medier. Dersom det råder en oppfatning om at sosiale medier fremmer feilaktige nyheter og perspektiver på demonstrasjonene, kan det muligens påvirke personer til å oppfatte andre som aktivt deltar i diskusjoner og kommenterer i mediene som mindre intellektuelle (Dalton 2014: 22-25). Det

kan hevdes Erdoğan forsøker å presentere en tolkningsramme som vil påvirke virkelighetsoppfatningen til befolkningen og svekke tilliten til andres evne til kritisk kildevurdering.

Til tross for en strategi fra myndighetenes side om å ikke rapportere om hendelsene forhindret ikke dette opinionen i å mobilisere protest videre og å publisere kritikk om Erdoğan. Demonstrasjonene, som ble omtalt som «Occupy Gezi» i sosiale medier, fortsatte å spre seg. I Byen Izmir ble 34 internettaktivister arrestert for å ha involvert seg i aktivitet på Twitter (Reporters Without Borders 2013). Noen av kommentarene ga informasjon om hvilke trådløse internettkoblinger (Wi-Fi) man kunne bruke under demonstrasjonene, tidspunkt og sted for hvor demonstranter skulle møtes, og hvor politistyrker befant seg og hvilke metoder politiet brukte mot demonstrantene (Reporters Without Borders 2013).

Arrestasjonene av aktivistene illustrerer et vesentlig aspekt ved forholdsdynamikken mellom opinionen og myndighetene, nemlig at staten kan bruke sosiale medier til å følge med på, og dermed bevare kontrollen, under spesielle politiske hendelser. Dersom myndighetene responderer med å blokkere sosiale medier, som eksempelvis mikrobloggingstjenesten Twitter, mister de muligheten til å overvåke befolkningen og dermed kun iverksette sanksjoner mot dem som mobiliserer motstand. Lisa Parks, Hannah Goodwin og Lisa Han (2017: 576) omtaler denne dynamikken for «transmit-trap». Dynamikken baserer seg på at personer som bruker sosiale medier i Tyrkia befinner seg i en situasjon der de blir myndiggjort av Digital IKT, samtidig som de er bevisst på at informasjon de oppgir om seg selv på plattformene brukes av staten til å utpeke kritiske aktører (Parks, Goodwin og Han 2017: 574). Ved å tillate meningsutveksling på sosiale medier, samtidig som myndighetene gjør befolkningen oppmerksomme på at de observerer aktiviteten, kan myndighetene oppnå selv-sensur. Samtidig vil tilnærmingen bidra til at myndighetene kan utnytte prinsipper i internettabsolutisme ved at sanksjoner kun blir iverksatt mot dem som utgjør en trussel, slik at myndighetene unngår å skape misnøye hos personer som ikke er politisk orientert på grunn av innskrenkning i internettfrihet (MacKinnon 2012: 78-81).

Tyrkiske myndigheter utnytter denne dynamikken først og fremst til å ydmyke, diskreditere og marginalisere opposisjonelle aktivister (Parks, Goodwin og Han 2017). Under «Occupy Gezi» responderte myndighetene blant annet med å omtale personer som publiserte informasjonen om demonstrasjonene som terrorister, eller anklaget dem for å planlegge terrorhandlinger (Parks, Goodwin og Han 2017: 579). På bakgrunn av denne tolkningsrammen argumenteres det for at myndighetene forsøkte å ramme inn demonstrasjonene som et militærkupp (Parks, Goodwin og Han 2017: 579). Sett i

sammenheng med begrepet grunning, kan det også forstås som at myndighetene forsøkte å endre oppmerksomheten fra politisk kritikk av regjeringen til nasjonal sikkerhet. I tråd med Tyrkias historiske erfaringer med militærkupp (Human Rights Watch 2018c: 1-2), kan beskyldninger om terror igangsette en aktualiseringsprosess i befolkningen der den oppfatter demonstrantene som truende mot deres individuelle sikkerhet, ikke myndighetene.

Å legitimere kontroll ved å henvise til nasjonal sikkerhet, var også et sentralt virkemiddel under kuppforsøket i juni 2016 (Human Rights Watch 2018c: 2). President Erdoğan og hans Rettferdighets- og utviklingsparti (AKP) anklaget Fethullah Gülen for å stå bak det militære kuppforsøket, og definerte Gülen-bevegelsen for å være en terrororganisasjon (Human Rights Watch 2018c: 2). Samtidig omtalte Erdoğan og AKP de fleste som ble arrestert i kjølevannet av kuppet for å være medlemmer av bevegelsen. Journalister, offentlige myndighetspersoner og akademikere ble enten sparket fra stillingene sine eller arrestert for angivelig å ha tilknytning til Gülen-bevegelsen og mobiliseringen av kuppforsøket (Freedom House 2017c: 1). Bevisene myndighetene brukte for å anklage personene var funn av kommunikasjonstjenester på mobiltelefonene deres, deltakelse på et seminar i Istanbul om informasjonssikkerhet og meldinger på Twitter som kritiserte regjeringen (Freedom House 2017c: 12). Igjen kan det påpekes at Tyrkia utnytter sosiale medier til å angripe en potensiell regimekritisk opinion. Samtidig illustrerer responsen myndighetenes forsøk på å ramme inn en forestilling om «oss» mot «dem», der myndighetene skal bevare individers sikkerhet fra «dem» som ønsker å destabilisere samfunnet med terrorhandlinger. Etter kuppforsøket ble beslutningsmyndigheten til teleselskapet (TIB) flyttet til Tyrkias kommunikasjonsmyndighet (BTK) (Freedom House 2017c: 5). Frem til 2016 hadde TIB vært en av de viktigste organene for informasjonssikkerhet i Tyrkia. Erdoğan forsvaret beslutningen med at TIB var brukt av Gülenister som «hovedkvarter for ulovlig telefonavlytting» (Freedom House 2017c: 5).

I løpet av en kort periode ble Twitter, Facebook og YouTube blokkert. Regjeringen sendte imidlertid forespørsel til internettleverandører (ISP) om å oppheve blokkeringen av sosiale medier for å kunne bruke plattformene til å dele president Erdoğans oppfordring til befolkningen om å forsvare landet (Freedom House 2017c: 7). Sett i sammenheng med «transmit-trap»-dynamikken som ble presentert tidligere, og myndighetenes negative anklagelse av Gülen-bevegelsen, kan det argumenteres for at opphevingen av blokkeringen snarere var et bevisst tiltak for å overvåke befolkningen under unntakstilstanden. Dersom blokkeringen hadde bestått ville myndighetene ikke fått innsyn i kommentarer på sosiale

medier, og dermed heller ikke mulighet til å legge frem bevis for at det var personer med tilknytning til Fethullah Gülen som sto bak hendelsene (Human Rights Watch 2018c: 2).

Hendelsene diskutert overfor peker på at politisk internettaktivisme imøtekommes negativt av tyrkiske myndigheter. Tyrkia forsøker å bruke kognitive virkemidler som ydmykelse av aktivister på sosiale medier, selv om tiltakene ikke forhindrer en kritisk opinion å ytre seg. Samtidig viser hendelsene at myndighetenes respons på internettaktivisme ikke har endret seg betraktelig fra 2013 til 2016.

5.3.3 Kulturell aktivisme

Et spørsmål som er reist i forbindelse med Tyrkias utvikling er om landet i fremtiden vil legge mer vekt på sitt forhold til Midtøsten, og dermed vekt på muslimske verdier, fremfor ambisjonen om europeisk samarbeid (Smilden 2009). Et slikt dilemma om hvor landet skal posisjonere seg kan antas å påvirke dynamikken mellom staten og opinionens kulturelle internettaktivisme.

En forvitring av sekulære verdier?

Tyrkias identitet er tuftet på Mustafa Kemal Atatürks moderniseringsprosjekt fra 1923 (Yalkin, Kerrigan og Lehn 2013: 275). Atatürk ville forme det tyrkiske folk til moderne, sekulære, vestlige siviliserte bærere av en tyrkisk nasjonalstat (Nereid 2013). Denne ideen impliserte mindre plass til islam (Nereid 2013). Frem til 1980 har islams rolle i det tyrkiske samfunnet vært begrenset til individers personlige tro. I dag har denne rollen endret seg til å være mer politisk (Yalkin, Kerrigan og Lehn 2013: 275).

Det kan antas at Tyrkias ambivalens om hvor landet skal plassere seg regionalt springer ut av tre faktorer (Tank 2016: 34), nemlig geopolitiske ambisjoner etter den kalde krigen, økonomiske ambisjoner og et identitetsspørsmål (Tank 2016: 34). Det er særlig spørsmålet om hvilken identitet Tyrkia skal ha fremover, og landets vending mot Midtøsten, som er relevant for kulturell internettaktivisme. Tyrkia er geografisk plassert som et knutepunkt mellom Europa og Midtøsten, hvilket medfører en stor utfordring om hvilke aktører landet skal ta hensyn til og alliere seg med. Dynamikken mellom staten og opinionen har særlig vært preget av AKP sin Syria-politikk og ønske om medlemskap i sunnialliansen, samt Tyrkias sekteriske utenrikspolitikk som følge av at landet består av flere minoritetsgrupper, blant annet alevier, alawitter og kurdere (Tank 2016: 39). Videre vil jeg

fokusere på forholdet mellom opinionens LHBTI-rettigheter og AKPs konservative posisjonering for å diskutere i hvilken grad myndighetene tolerer kulturell internettaktivisme.

Seksuelle forhold mellom likekjønnede er ikke juridisk forbudt i Tyrkia (Carroll og Mendos 2017: 35). Dette har imidlertid ikke forhindre en undertrykkende politisk føring mot LHBTI-personer i landet. Disse fordømmes ofte for å være umoralske fordi de bryter med konservative moralske verdier (Parks, Goodwin og Han 2017: 582). Lisa Parks, Hannah Goodwin og Lisa Han (2017: 583) trekker frem i sin artikkel at mange av personene som er delaktige i LHBTI-miljøer også har tilknytning til kurdiske bevegelser. I lys av dette kan den lave toleransen for internettaktivisme for å fremme LHBTI-rettigheter ses i sammenheng med en direkte politisk trusseloppfatning. Dersom verdispørsmål som adresserer slike rettigheter blir tolerert, kan det implisitt skape en toleranse for at kurdiske bevegelser kan organisere seg gjennom de sosiale gruppene. I tillegg kan det tolkes dit hen at de tyrkiske myndighetene frykter en slags dominoeffekt av meningsutvikling dersom de tolererer at opinionen organiserer seg fritt på tvers av interesseområder. Dette samsvarer med frykten for politisk sosialisering (Van Laer 2007: 8, 14). Dersom myndighetene tillater at likesinnede møtes, først og fremst for å fremme LHBTI-rettigheter, kan de risikere at personer blir introdusert til andre personer med flere interesseområder som kan læres bort.

Et eksempel på en slik tverrfaglig intoleranse er arrestasjonen av menneskerettighetsforkjemperen og LHBTI-aktivisten Ali Erol (Amnesty International 2018: 8). I første omgang ble han avhørt angående twittermeldinger som refererte til regimets Syria-politikk (Amnesty International 2018: 8). Det kan likevel antas at Erols internettaktivisme ble ansett alvorlig av myndighetene fordi aktivismen bidro til å ansvarliggjøre regimet. I tillegg kunne meldingene bidra til grasrotorganisering ved å politisk sosialisere en del av befolkningen som i utgangspunktet ikke er bevisst på regimets Syria-politikk, men som har tilhørighet til Erol gjennom organisasjonen KAOSGL, som kjemper for LHBTI-rettigheter (Amnesty International 2018: 8).

Toleransen for LHBTI-rettigheter har endret seg etter kuppforsøket i 2016. Frem mot 2016 så man en progressiv holdning til LHBTI-personer for å motkjempe homofobi (Amnesty International 2018: 18). Utviklingen så positiv ut da 100 000 mennesker deltok på Pride-paraden i Istanbul i 2014 (Holm 2018). De siste årene har flere slike arrangementer blitt forbudt, der LHBTI-personer lever mer i frykt enn før. «Tradisjonelle familieverdier» blir brukt som argumentasjon for å legitimere stigmatiseringen av denne sosiale gruppen (Holm 2018). Dette skaper frykt for å uttale seg offentlig ettersom å fremme LHBTI-verdier vil motstride myndighetenes oppfatning av hva som er å anse som «den riktige måten å leve på»

(Holm 2018). På sosiale medier har flere opplevd svertkampanjer mot seg, der angrep har hatt homofobisk karakter (Amnesty International 2018: 14). Dette kan tyde på at myndighetene håndterer slik aktivisme ved å bruke tredjegerasjonsmekanismer med den hensikt å selv-sensurere og disiplinere befolkningen for å forhindre at en sosial gruppe skal få stor oppslutning og definisjonsmakt, både når de fremmer kulturelle stridsspørsmål, men også politiske og sosiale.

6 Analyse: myndighetenes organisering av informasjonskontroll

Dette kapittelet drøfter skjæringspunktet mellom steg to og tre i diktatorens dilemma. Hensikten er å få en dypere forståelse av toleranse for internettaktivisme. Forrige kapittel illustrerte hvordan statenes respons kan gi antydninger til hvilke stridsspørsmål myndighetene oppfatter som truende. Formålet med dette kapittelet er å undersøke den *preventive* dimensjonen ved informasjonskontroll. For å få en helhetlig forståelse av toleranse vil jeg undersøke organisering av tiltak som implementeres før spesifikke hendelser av internettaktivisme har funnet sted. I tillegg til å vise statlige myndigheters umiddelbare reaksjoner i frykt for å falle fra makten, gir oppgaven innsikt i hva som oppleves truende i et langsiktig perspektiv. Dette gjennomføres ved å undersøke hvilke tekniske, normative og kognitive tiltak staten har prioritert for å sikre monopol på det ideologiske narrativ.

Først sammenligner jeg statenes prioritering av tekniske kontrollmekanismer, med vekt på hvordan de har utformet et filtreringssystem. Innenfor denne delen vil jeg også undersøke hvilken tilnærming myndighetene har til et statlig sentralisert system, og om denne har endret seg over tid. Videre tar jeg for meg normative kontrollmekanismer og sammenligner hvordan statene anvender disse virkemidlene til å legitimere informasjonskontrollen. Avslutningsvis belyser jeg prioritering av kognitive kontrollmekanismer. Kontekstuelle faktorer vil delvis belyses, men analysen av myndighetenes organisering av informasjonskontroll er først og fremst deskriptiv.

6.1 Prioritering av tekniske kontrollmekanismer

Førstegenerasjonsmekanismer er filtrering- og blokkeringsteknikker som konstruerer tekniske barrierer for at staten kan opptre som «grensevakt», med hensikt å kontrollere hvilken informasjon befolkningen får tilgang til. Tekniske mekanismer anvendes når kontroll over nettsider er utenfor statens jurisdiksjon.

6.1.1 Kina

Kina har det største og mest sofistikerte systemet for internettfiltrering, sammenlignet med alle andre land i verden. Måten landet har etablert defensive, tekniske grenser for å forhindre befolkningen tilgang til spesifikt innhold har blitt et paradigme for statlig internettsensur (Deibert og Rohozinski 2010a: 4). Modellen er allment kjent som «The Great Firewall of

China» og baserer seg på å etablere digitale grenseoverganger for å opprettholde kontroll (Deibert og Rohozinski 2010a: 4; MacKinnon 2012: 78). Disse overgangene fungerer på samme måte som overganger eller kontrollpunkter i den virkelige verden, eksempelvis en tollovergang. Den eneste veien til et område er gjennom disse overgangene. Informasjon som deles eller angrep som blir iverksatt må sendes gjennom de digitale kontrollpunktene. Slike tekniske overganger mister sin funksjon dersom det er «smutthull» og muligheter for å omgå barrieren (Deibert og Rohozinski 2010a: 4). Kinas brannmur har som hovedmål å kontrollere informasjonsflyten fra utenlandske nettverk (Deibert m. fl 2012a: 272). Filtreringssystemet tar utgangspunkt i en liste over IP-adresser (internettprotokoll), nøkkelord og domener som er programmert inn i routere eller programvare (Deibert og Rohozinski 2010a: 4). Innholdet på listen tillates ikke å slippe gjennom de digitale grenseovergangene. I tillegg til at brannmuren legger til rette for myndighetene å opptre som «grensevakt», samler den trusler til spesifikke områder ved at informasjonen *må* sendes gjennom grensepunktene (Deibert og Rohozinski 2010a: 4). Slik blir truslene mer oversiktlige og håndterbare. Filtreringssystemet kan dermed antas å ha en sentraliserende funksjon.

Det tekniske virkemiddelet som Kinas brannmur benytter er et statisk tiltak der filtreringen kan omgås med omgåelsesverktøy som VPN (Virtual Private Networks). I januar 2015 oppgraderte myndigheten det nasjonale systemet med hensikt å blokkere leverandører av VPN (Freedom House 2016: 9). Myndighetene argumenterte for at tiltaket var en del av prosessen mot å oppnå internettsuverenitet (Freedom House 2016: 9). Omgåelsesverktøy er utbredt blant den kinesiske befolkningen, og i 2014 var Kina det landet med flest brukere av omgåelsesverktøy (Freedom House 2016: 9). Det betyr at selv om Kina har etablert et filtreringssystem kan befolkningen anvende VPN for å koble seg opp til andre nettverk som Kina har oppført på sin blokkeringsliste.

Innstramming og blokkeringen av VPN tyder på at Kina anser utenlandske medier som truende. Ved å henvise til internettsuverenitet kan myndighetene grunne befolkningen. I stedet for at befolkningen oppfatter tiltaket som frihetsberøvelse kan begrepsbruken bidra til å anse den politiske vurderingen om å blokkere VPN som stabiliserende. I en tale Xi Jinping holdt i 2015 advarte han om destabiliserende konsekvenser dersom stater ikke får styre internett, innenfor egne landegrenser, i samsvar med nasjonale lover (Schia og Gjesvik 2017: 2). Grunningseffekten kan på denne måten bidra til en oppfatning om at utenlandske nettverk vil destabilisere og gjøre det kinesiske samfunnet urolig.

6.1.2 Russland

Russland har ikke etablert et sentralisert filtreringssystem på lik linje med Kina. Myndighetene har i større grad blokkert nettsider regionalt (Freedom House 2011: 272). Det betyr at opinionen kan nektes tilgang til en nettside et sted, samtidig som informasjonen på nettsiden er tilgjengelig for andre deler av befolkningen som befinner seg et annet sted i landet. Jeg tolker det som at regional filtrering av informasjon anses som mer hensiktsmessig på bakgrunn av at ulike stridsspørsmål opptar befolkningen forskjellig. Eksempelvis kan noen stridsspørsmål bli gjenstand for omfattende internettaktivisme i en by, samtidig som samme problematikk ikke anses som viktig et annet sted. Ved regional filtrering unngår dermed myndighetene å fremprovosere misnøye i en del av befolkningen fordi staten ikke begrenser individets internettfrihet fullstendig. Myndighetene kan derfor være av den oppfatning at regional filtrering er mer effektivt enn nasjonal filtrering fordi det tiltrekker seg mindre oppmerksomhet og påvirker kun den kritiske målgruppen, som utgjør den reelle trusselen (Freedom House 2011: 272; Babbage 2010).

Myndighetenes strategi har imidlertid endret seg fra 2010 til 2018. I mai 2017 godkjente president Vladimir Putin en ny strategi for utvikling av informasjonssamfunnet. Denne skal legge føringer for hvordan digitaliseringspolitikken skal utformes frem til 2030 (Freedom House 2018b). Strategien har som mål å øke Russlands autonomi over internett, hvilket betyr at myndighetene vil fokusere på å stadig øke sin kontroll over det digitale rom. For å oppnå dette vil myndighetene prioritere russiskprodusert IKT til fordel for utenlandsk, der importert teknologi gradvis vil bli byttet ut (Freedom House 2018b). Strategien fremhever i tillegg et mål om å skape et enhetlig system for IKT som skal bistå den statlige administrasjonen med organiseringen av rettsapparatet og beskyttelse av rikets sikkerhet (Freedom House 2018b; Meduza 2017).

Det tyder på at russiske myndigheter har endret oppfatning i hvordan de prioriterer kontrollmekanismer fra første generasjon. Nylig ble en ny lov forhandlet frem av underhuset i nasjonalforsamlingen. Loven legitimerer at myndighetene kan stoppe den russiske internettrafikken til og fra utlandet i en krisesituasjon (Aale 2019). Loven baserer seg på at den russiske internettrafikken og data skal sendes gjennom knutepunkter som er kontrollert av statlige myndigheter (Balmforth 2019). I tillegg skal myndighetene bygge et nasjonalt DNS (Domain name system), slik at det russiske internettet kan fortsette å fungere dersom det blir avkoblet fra utenlandsk infrastruktur (Balmforth 2019).

6.1.3 Tyrkia

I 2011 forsøkte myndighetene å implementere et nasjonalt filtreringssystem som skulle være obligatorisk for alle (Freedom House 2012b: 1). Målet til systemet ble hevdet å være å beskytte barn mot harmfult innhold på internett. Internettleverandører ble pålagt å tilby brukerne fire separate profiler, en standard, en for barn, en for familier og en innenriksprofil (Freedom House 2012b: 6-7). Innholdet på hver profil skulle bli regulert av en liste over ord, informasjon og innhold som skulle sensureres, slik at det ikke ble tilgjengelig for brukerne til den tilhørende profilen (Freedom House 2012b: 7).

Forslaget om filtreringssystemet møtte stor rettslig motstand fra uavhengige aktører i Tyrkia. Dette resulterte i et modifisert forslag (Freedom House 2012b: 2). Det nye systemet ble ikke lenger obligatorisk for alle å slutte seg til, samtidig som systemet kun ble bestående av to profiler, en for barn og en for familier (Freedom House 2012b: 7). Flere mener dette er misvisende da tester av det nye systemet har vist at tilgang til flere nettsider blir blokkert vilkårlig – ikke etter myndighetenes liste over nøkkelord som skal skjerme barn fra uønsket innhold (Reporters Without Borders 2016). Videre hevdes det at ved å gi brukerne et valg om å bruke systemet vil ikke blokkeringen oppfattes som statlig sensur og dermed være legitimt av myndighetene (Reporters Without Borders 2016). På den andre siden kan dette legge til rette for å rettferdiggjøre masseblokkering.

Foreløpig har ikke Tyrkia etablert et statlig sentralisert internettfiltreringssystem på lik linje med Kina. På den annen side blokkerer myndighetene ofte tilgang til VPN og anonymitetsnettverket TOR (Freedom House 2017c: 2). Det kan spekuleres i om Tyrkia ikke har like store ressurser til å etablere et tilsvarende system som det Kina har. Samtidig kan det tolkes dit hen at Tyrkia er langt mer avhengig av å føle tilhørighet til Europa (Dolan og Heinrich 2018), slik at det ikke vil være fordelaktig å etablere en statlig internettinfrastruktur som kan koble seg av det globale internettet slik både Kina og Russland ønsker.

6.2 Prioritering av normative kontrollmekanismer

Andre generasjonsmekanismer er normative og juridiske metoder for å legitimere blokkering av nettsider og informasjon. Virkemidlene kan være åpne eller lukkede. Den er åpen når den statlige aktøren legitimerer informasjonskontrollen ved å spesifisere at blokkering av informasjon gjennomføres i innbyggernes interesse og opprettholdelse av velferd. Åpne

virkemidler baserer seg på grunning – en endring i den grunnleggende standarden individer bruker til å fatte politiske evalueringer.

6.2.1 Kina

Privat-offentlig samarbeid

Kinesiske myndigheter legger til rette for privat-offentlig samarbeid gjennom en ny nasjonal cybersikkerhetslov som ble vedtatt i 2016 og implementert i 2017 (Freedom House 2017a: 2). Denne pålegger blant annet private selskaper at deres brukere må registrere sine ekte navn når de oppretter brukerprofiler. I tillegg er selskapene pliktet til å bistå med informasjon dersom kinesiske myndigheter ber om det, slik at etterretningsorganer får tilgang til brukerdata (Freedom House 2017a: 2).

Johan Eriksson og Johan Lagerkvist (2016: 90) påpeker at næringslivsledere i Kina ikke aksepterer kommunistpartiets internettpolitikk helt ubetinget. Snarere er det mer sannsynlig at private selskaper tolererer politikken av pragmatiske hensyn fordi det gir selskapene flere fordeler enn ulemper. Det betyr at kostnaden av å ikke etterkomme myndighetenes krav er høyere enn å hengi seg til et gjensidig samarbeid. Ettersom støtten betinger av en kost-nytte-tankegang innebærer dette at kontinuiteten i det privat-offentlige samarbeidet også er betinget av ytelsesevnen til myndighetene slik at forsyningen av fordeler til selskapene består (Eriksson og Lagerkvist 2016: 90). I tråd med dette kan det tenkes at private selskaper står overfor et prinsippal-agent-dilemma der de må ta stilling til om myndighetenes reguleringer faktisk er fordelaktige for dem, eller om dette vil begrense selskapets forretningsmodell (Eriksson og Lagerkvist 2016: 91).

Blokkering av innhold, kutt i internettforbindelse og cyberangrep

Uigurene har i løpet av hele tidsperioden denne oppgaven studerer vært utsatt for undertrykkelse av internettfrihet (Freedom House 2018a). Kontrollen kan ses i sammenheng med opprørene i 2009, som brøt ut i Urumqi i Xinjiang (Deibert m. fl 2012a: 273). Den kinesiske myndigheten kuttet hele internettforbindelsen i Xinjiang. I tillegg hevdet de at lederen for den internasjonale organisasjonen for uiguriske grupper i eksil hadde brukt internett og andre kommunikasjonstjenester til å igangsette opprøret (Deibert m. fl 2012a: 273). I tillegg ble Uigurene ansett som separatister (Deibert m.fl 2012a: 274), og den strenge kontrollen over folkegruppen og håndteringen av opprøret kan tolkes som et forsøk på å motvirke spredning av verdier som ikke samsvarer med myndighetenes verdier. Henvisning

til terror og ekstremisme blir ofte brukt av myndighetene for å respondere på den muslimske minoritetens handlinger på internett. I november 2017 ble seks uigurer arrestert for å angivelig ha publisert terrorinnhold i sosiale medier (Freedom House 2018a).

Ettersom Uigurene er en utbredt minoritetsgruppe i Kina kan det tolkes som om at myndighetene anser gruppen som en trussel mot landets mål om å bygge opp et nasjonalistisk narrativ (Bekkevold 2018: 264). Myndighetenes oppfatning av minoritetsgruppen kan gjenspeiles i at Uigurene ofte blir utsatt for cyberangrep (Freedom House 2018a). Dette gjelder også Tibetanere og andre minoritetsgrupper (Freedom House 2018a). Dersom det nasjonalistiske narrativ svekkes kan det muligens svekke kommunistpartiets legitimitet i befolkningen. Samtidig kan håndteringen av uigurene oppfattes som at myndighetene prioriterer å kutte internettforbindelse når en situasjon anses som uhåndterbar.

Juridiske tiltak

Kinas cybersikkerhetslov fra 2017 illustrerer hvordan kommunistpartiet kan sentralisere og konsolidere makt (Freedom House 2017a: 2). Siden 2014 har Xi Jinping vært leder for den sentrale komiteen for det digitale rom (Central Cyberspace Affairs Commission), som er underlagt kommunistpartiet (Eriksson og Lagerkvist 2016: 91). I tillegg er ikke domstolene i Kina uavhengige, og følger derfor kommunistpartiets direktiver (Freedom House 2017a: 17-18). Det medfører en dynamisk juridisk tilnærming til informasjonskontroll, der separatisme, terror og kriminalitet blir brukt som argumenter for å legitimere blokkering av innhold i sosiale medier (Freedom House 2017a: 17-18).

Videre legitimerer myndighetene ofte sensur av informasjon i sosiale medier ved å omtale innholdet som «støtende» (Freedom House 2018a; Birsell 2019). Hva som imidlertid menes med støtende er vagt, men en tendens er at innhold som ikke samsvarer med kommunistpartiets sosialistiske verdier blir sensurert (Freedom House 2017a: 17-18). I tillegg til dette viser Kinas juridiske rammeverk til et ønske om å straffe utenlandske datasnokere som angriper kinesisk kritisk infrastruktur (Zhou 2016). Dermed åpner lovverket opp for å legitimere sanksjoner mot aktører som kinesiske myndigheter mener har onde hensikter. Xi Jinping uttalte blant annet i 2015 at personer som begår cyberkriminalitet må straffes i henhold til folkeretten (The Wall Street Journal 2015). Å henviser til folkerett kan tyde på at kinesiske myndigheter forsøker å legitimere informasjonskontroll ved å uttrykke bekymring for nasjonal sikkerhet. På den måten kan det tolkes dit hen at myndighetene prioriterer andregenerasjonsmekanismer med mål om å grunne befolkningen til å oppfatte informasjonskontrollen som fordelaktig for dem selv.

6.2.2 Russland

Privat-Offentlig samarbeid

På lik linje med Kina, er befolkningen pålagt å registrere sitt telefonnummer til sin egen konto dersom de oppretter en brukerprofil på sosiale medier. Dette følger av en endring fra 2018 i loven om informasjon, informasjonsteknologi og informasjonssikkerhet (Freedom House 2018b). Videre samarbeider russiske myndigheter med private selskaper i forbindelse med utveksling av brukerdata. Samarbeidet følger av bestemmelser i den såkalte «Yarovaya Law» (Luhn 2016). Loven gjør det ulovlig å ikke melde fra til myndighetene om informasjon om planlagte voldelige opprør og terrorangrep (Luhn 2016). Samtidig pålegger loven private telekommunikasjonsselskaper å lagre brukerdata, samt lagre kommunikasjonsstrømmen mellom brukerne, der denne må videreformidles til russisk etterretning (FSB) dersom dette etterspørres (Freedom House 2018b). Russiske myndigheter krever at private selskaper imøtekommer deres forespørsler dersom de ber aktørene slette innhold. Dersom kravene ikke overholdes iverksettes sanksjoner mot de private aktørene. Flere sosiale medieplattformer har blitt blokkert på bakgrunn av at det privat-offentlige samarbeidet ikke har vært tilfredsstillende for russiske myndigheter (Freedom House 2018b).

Blokkering av innhold, kutt i internettforbindelse og cyberangrep

I 2018 blokkerte russiske myndigheter den sosiale medieplattformen Telegram etter at eierne av plattformen ikke imøtekom bestemmelsene i Yarovaya-loven (Freedom House 2018b). I følge myndighetene nektet plattformen å oppgi krypteringsnøkler til FSB, slik at etterretningsorganet ikke fikk tilgang til krypterte meldinger som ble sendt via plattformen (Jentoft 2018). I tillegg til Telegram har myndighetene også blokkert andre sosiale medieplattformer på bakgrunn av at disse har mislykkes i å opptre som formidlere av informasjon til myndighetene (Freedom House 2018b). LinkedIn ble eksempelvis blokkert i 2016 fordi plattformen ikke imøtekom Russlands datalagringslov (Gorbunova 2019). Utover dette blokkeres og sensureres innhold i sosiale medier uten at det må foreligge en rettsordre dersom myndighetene mener innholdet kan knyttes til ekstremisme, barnepornografi, rusmisbruk, og annen uaktsom atferd (Gorbunova 2019). På lik linje med Kina er det uklart hva som faktisk er uaktsom atferd. Dette resulterer i selv-sensur på bakgrunn av frykt for sanksjoner dersom man ikke imøtekommer myndighetenes krav, ettersom man ikke ønsker å bli blokkert (Gorbunova 2019). Eksempelvis innvilget Google 79% av russiske myndigheters

forespørsler om å fjerne innhold i 2018 (Google 2018). Når det gjelder uavhengige aktører som ikke behøver å imøtekomme kravene til russiske myndigheter på lik linje som private selskaper, blir uavhengig medier og blogger ofte utsatt for cyberangrep (Freedom House 2018). Datasnokergruppen CyberBerkut er eksempelvis kjent for å angripe personer som kritiserer myndighetene (Freedom House 2018b).

Juridiske tiltak

Russland har implementert flere lover som bidrar til å øke myndighetenes kontroll over opinionens internettaktivisme. LHBTI-aktivister blir ofte straffet etter Russlands lov mot å promotere utradisjonelle romantiske og seksuelle relasjoner (Freedom House 2018b). Loven ble vedtatt i 2012 og forbyr formidling av informasjon av homofili, biseksualitet og transseksualitet. Dermed forhindrer loven ytringsfrihet til personer som er, eller som myndighetene oppfatter å være, homofile, biseksuelle, transseksuelle og interseksuelle. I tillegg rammer loven talspersoner for LHBTI-rettigheter (Amnesty International 2012). På bakgrunn av lovens hjemmel kan myndighetene rettferdiggjøre undertrykkelse av LHBTI-aktivister, nettopp fordi loven forbyr alle handlinger som offentlig fremmer slike rettigheter (Deibert og Rohozinski 2010b: 24-25). Som det ble vist til i forrige kapittel kan det også antas at loven bidrar til holdningsendring i befolkningen, i den forstand at det som er rettslig ulovliggjort oppfattes av mennesker som gal atferd. Dermed kan loven bidra til å styrke befolkningens tilbøyelighet til å marginalisere en mindre sosial gruppe i samfunnet, og i ytterste konsekvens svekke LHBTI-personers legitimitet (Litvinova 2017).

Samme mål kan argumenteres for å være årsaken til implementeringen av myndighetenes lov om utenlandske agenter (Amnesty International 2013). Loven trådte i kraft i 2012 og innebærer at ikke-statlige organisasjoner som mottar økonomiske midler fra utlandet samtidig som de driver med det loven omtaler som «politisk aktivitet» må registrere seg som en «organisasjon som utøver funksjoner for en fremmed makt» (Amnesty International 2013). Hva som menes med «politisk aktivitet» er imidlertid vagt spesifisert. Samtidig favner loven bredt og rammer ikke-statlige organisasjoner som jobber for både sivile, politiske, sosiale og økonomiske rettigheter, samt ikke-statlige organisasjoner som jobber med miljøspørsmål og mot diskriminering (Amnesty International 2013). Å omtale NGOer som «utenlandske agenter» kan sverte organisasjonenes legitimitet og bidra til å bygge en oppfatningen om et «oss mot dem» der den ikke-statlige organisasjonen blir ansett som «fienden» (Deibert og Rohozinski 2010b: 27-28).

Utover de overnevnte lovene, som kan tolkes å ha til hensikt å grunne befolkningen, har myndighetene implementert flere lover som kan antas å øke aktørers tilbøyelighet til selv-sensur. Yarovaya-loven som er beskrevet under privat-offentlig samarbeid legger til rette for at Roskomnadzor, Russlands organ for regulering av internett, kan blokkere innhold som tolkes som ekstremistisk (Freedom House 2018b). Ofte legitimeres blokkering ved å hevde det utføres for å bekjempe ekstremisme (Freedom House 2018b). Ettersom dette er noe myndighetene prioriterer høyt kan befolkningen oppleve det som at enhver ytring som kan oppfattes som ekstremistisk blir imøtekommet med sanksjoner (Deibert og Rohozinski 2010b: 28). Dermed vil det være mer fornuftig å selv-sensurere innholdet for å unngå straff. Argumentet om selv-sensur kan også være gjeldene for hensikten bak Russland «bloggerlov» (Freedom House 2018b). Denne påkrever at blogger med over 3000 daglige lesere registrerer seg hos Roskomnadzor. På den måten må bloggerne opptre som ansvarlige aktører overfor myndighetene for å få lov til å fortsette å blogge (Freedom House 2018b).

6.2.3 Tyrkia

Privat-offentlig samarbeid

Tyrkia er det landet som har sendt flest forespørsler til Twitter og Facebook om å slette innhold på internett (Freedom House 2018c). Det kan tolkes dit hen at Tyrkia må sende forespørsler til private aktører om å slette innhold fordi landet ikke besitter nok ressurser til å sensurere innhold myndighetene ikke tolerere, slik Kina eksempelvis har større kapasitet til gjennom de tekniske mekanismene (Deibert m. fl 2010: 341-353).

Videre er internettleverandører i Tyrkia rettslig forpliktet til å søke om sertifisering fra den tyrkiske myndigheten for kommunikasjonsteknologi (BTK) for å kunne selge tjenester (Freedom House 2018c). Dette innebærer at tilbydere av internetttilgang kan risikere å ikke få selge sine tjenester dersom de ikke tilfredsstillter BTK sine krav. Dermed vil et slikt privat-offentlig samarbeid bidra til selv-sensur blant internettleverandører ettersom de ikke ønsker å oppleve økonomiske konsekvenser, eller i verste fall avvikle sin virksomhet (Eriksson og Lagerkvist 2016: 90).

I tillegg til dette har Tyrkia sikret et privat-offentlig samarbeid for å øke sin informasjonskontroll gjennom lov nr. 6532 (Freedom House 2018c). Denne innebærer at både offentlige og private aktører, som banker, private selskaper og organisasjoner, må oppgi datainformasjon til Tyrkias etterretningstjeneste (MIT) når det foreligger trusler mot den nasjonale sikkerheten. MIT behøver imidlertid ikke en rettsordre for å samle inn informasjon

fra aktørene (Freedom House 2018c), og det kan argumenteres for at dette legger til rette for å legitimere undertrykkelse av opinionen ved å vise til at kontrollen utøves for å bevare landets sikkerhet (Deibert og Rohozinski 2012: 25).

Blokkering av innhold, kutt i internettforbindelse og cyberangrep

Tyrkiske myndigheter både blokkerer innhold, kutter internettforbindelsen og utfører cyberangrep. Flere av tilfellene har skjedd i forbindelse med kuppforsøket i 2016 og påfølgende hendelser som følge av hvordan det politiske landskapet i Tyrkia har blitt formet av kuppforsøket (Freedom House 2018c). De fleste twitterkontoene som har blitt blokkert eller overtatt av myndighetene har vært knyttet til kurdiske grupperinger og Gülen-bevegelsen. Kontoene har blitt blokkert eller fjernet av myndighetene på grunnlag av anklager om terrorisme (Freedom House 2018c). Å omtale innhold i sosiale medier som terrorrelatert er utbredt av myndighetene. Fra 2017 til 2018 ble eksempelvis 50 000 sosiale mediekontoer etterforsket for å ha delt terrorrelatert innhold (Freedom House 2018c).

Terrorisme er et sårbart tema i Tyrkia ifølge Ipsos' rapport om hva som bekymrer befolkningen i landene i verden (Atkinson og Skinner 2019: 20). Like fullt bidrar sammensetningen av mange ulike politiske aktører til at myndighetene fører en restriktiv internettpolitikk. I 2016 kuttet myndighetene internettforbindelsen i seks timer i ti tyrkiske byer etter at 28 kurdiske ordførere ble fjernet fra deres poster (Freedom House 2018c). En måned senere ble mobil- og internettforbindelsen brutt i ytterligere 11 byer i flere dager, som følge av en masseprotest mot arrestasjoner av kurdiske politikere (Freedom House 2018c). Dette medførte store forsinkelser i journalister og opinionens mulighet til å publisere innhold i sosiale medier som ansvarliggjorde et voldelig politi (Freedom House 2018c). Den store offensiven mot sosiale medier understrekes av Erdoğan som uttale i 2013 at sosiale medier er den største trusselen mot samfunnet (Vedeler 2013). I tillegg påpekte Erdoğan at de beste eksempler på løgner finner man på Twitter (Vedeler 2013).

Frykt for at andre virkelighetsoppfatninger skal spre seg på sosiale medier, spesielt Twitter, kan også forklare hvorfor Tyrkia har kuttet internettforbindelsen flere ganger under militære operasjoner. Dette kan sees i sammenheng med Tyrkias ambisjoner om å gjenopprette landets regionale posisjon i Midtøsten (Tank 2016: 37-39). Samtidig prioriterer myndighetene Syria-politikken høyt, og kritikk mot denne kan derfor tenkes å true ambisjonen om å være en mektig regional aktør (Tank 2016: 38). I tillegg påvirker syriakonflikten og de kurdiske gruppene i Syria Tyrkias egen kurdiske befolkning, der myndighetene kan frykte et økende ønske om selvstyre fra denne (Tank 2016: 39-40).

Dermed kan myndighetenes kutt i internettforbindelse i 2016 ses som en høy prioritering i den grad regimet kunne blitt truet direkte dersom myndighetene hadde håndtert situasjonen annerledes. Arrestasjoner av kritikere av Tyrkias militære operasjon i Afrin, nord i Syria, i januar 2018 kan vitne om at kritikk mot Tyrkias politikk overfor Syria fremdeles er av høy prioritet (Amnesty International 2018: 8). Like fullt viser tekniske angrep mot nyhetssider under politisk sårbare hendelser (Freedom House 2018c) at Tyrkia prioriterer andregenerasjonsmekanismer når landet befinner seg i en overveldende situasjon. Det kan være enklere å gjøre andre aktører handlingslammet for å forhindre kaos å bryte ut (Morozov 2012: 51).

Juridiske tiltak

Ryggraden i Tyrkias internettpolitikk er lov nr. 5651. Denne har til hensikt å regulere ytringer på internett som kan bidra til kriminelle handlinger (Akdeniz 2010: 4). Loven ble vedtatt 4. mai 2007 og la føringer for legitimering av masseblokkering av nettsider. Loven var et mottiltak etter at ærekrenkende videoer av Mustafa Kemal Atatürk var blitt publisert på YouTube. Samtidig var den en reaksjon på økt tilgjengelighet av barnepornografi og nettsider som ga informasjon om selvmord eller om ulovlige rusmidler (Akdeniz 2010: 4).

Tyrkia har ratifisert Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (ECHR), og er derfor forpliktet til å følge bestemmelsene i konvensjonen. I tråd med at lov nr. 5651 legger begrensninger på ytringer av spesifikke temaer kan det oppstå konflikt mellom Tyrkias internettregulering og ECHR's artikkel 10, som belyser retten til ytringsfrihet (Akdeniz 2010: 3). Dette skjer dersom filtrering og blokkering skjer på statlig nivå for å marginalisere politisk motiverte ytringer på internett, eller dersom tyrkiske myndigheter ikke offentliggjør begrunnelsen for filtreringen slik at handlingen kan møte juridiske mottiltak (Akdeniz 2010: 2-3).

Artikkel 8 i Tyrkias internettlov spesifiserer når blokkering til nettsider er legitimt å utføre. Eksplisitt viser den at tilgang til nettsider kan bli blokkert dersom det er tilstrekkelig mistanke om at visse kriminelle handlinger blir begått (Akdeniz 2010: 8). Loven krever imidlertid ikke at disse handlingene blir begått på en nettside, og den klargjør eller etablerer ikke hva som menes med «tilstrekkelig mistanke». Den åpne ordlyden legger til rette for at myndighetene kan gi ordre om blokkering til en tredjeaktør (Deibert m.fl 2012: 9), eksempelvis en internettleverandør eller privat selskap som tilbyr sosiale medier. Utover dette omtaler artikkel 8 kun åtte spesifikke temaer for lovbrudd (Akdeniz 2010: 14). Disse er: (1) oppfordring og tilskyndelse av selvmord, (2) seksuell misbruk og utnyttelse av barn, (3)

tilrettelegging for bruk av rusmidler, (4) forsyning av helsefarlige stoffer, (5) obscenitet/slibrighet, (6) prostitusjon, (7) gambling, og (8) forbrytelser begått mot Atatürk. I 2015 ble loven endret og utvidet til å gjelde blokkering med den hensikt å beskytte retten til liv, sikre eiendomsrettigheter, verne om nasjonal sikkerhet og offentlig orden, forhindre kriminalitet og beskytte folkehelsen i Tyrkia (Freedom House 2017c: 8-9). I tillegg til å appellere til familieverdier, sørget myndighetene for å legitimere blokkering på bakgrunn av bekymring for nasjonal sikkerhet. På den måten favner reguleringen og argumentasjonen til regimet om hele befolkningen.

6.3 Prioritering av kognitive kontrollmekanismer

Tredjegerasjonsmekanismer er virkemidler som utnytter det psykologiske aspektet ved mennesker. Metodene iverksettes for å påvirke, forvirre og marginalisere opposenten. Prinsippet om tolkningsramme karakteriserer disse virkemidlene. Målet er å fremstille informasjonen fra en gitt synsvinkel, fordi den bestemte synsvinkelen påvirker hvordan mottakeren oppfatter innholdet.

6.3.1 Kina

Informasjonskampanjer

Til tross for at Kinas informasjonsstrøm kontrolleres av brannmuren beskrevet under 6.1.1 har myndighetene opprettet et organ for å undertrykke og marginalisere andre virkelighetsoppfatninger enn den staten foretrekker. Myndighetene har ansatt opptil to millioner individer som internettkommentatorer i det såkalte «50 cent party»²⁸ (King, Pan og Roberts 2017: 484), der kommentatorene blir instruert til å igangsette kontrainformasjonskampanjer for å overvelde, diskreditere og demoralisere personer som publiserer innhold som kritiserer kommunistpartiets politikk (King, Pan og Roberts 2017: 484). Dette vitner om at myndighetene er bevisste på konkurransen som kan oppstå mellom ulike aktører med ulike holdninger, og dermed bevisste på hvordan slike ytringer kan påvirke opinionen til å ha holdninger som kolliderer med kommunistpartiets verdier (Morozov 2012: 51-52).

²⁸ Gruppen blir kalt 50 cent etter hva individene trolig skal bli betalt for å publisere en kommentar (King, Pan og Roberts 2017: 484).

Kommentatorene publiserer innhold i sosiale medier under pseudonymer, og poster hyppig slik at statusoppdateringene vil overdøve kritiske statusoppdateringer. Det estimeres at gruppen publiserer 448 millioner kommentarer på sosiale medier i året (King, Pan og Roberts 2017: 484). På den måten kan myndighetene unngå å blokkere og sensurere innhold, slik at de kan «renvaske» seg fra anklager om at de begrenser ytringsfriheten ved å fjerne innhold fra sosiale medier. Innholdet som publiseres av kommentatorene skal fremstå saklig og ekte, slik at innholdet fremstår som befolkningens ekteføyte meninger. Slik vil innholdet være mer troverdig. Gary King, Jennifer Pan og Margaret E. Robert (2017: 484) argumenterer for at kommunistpartiets strategi ser ut til å være å distrahere og flytte fokuset for den politiske debatten i sosiale medier over på noe annet, fremfor å diskutere med regimekritikere. På bakgrunn av dette kan det tolkes som at informasjonskampanjer brukes for å fremme det positive og storartede ved Kina, slik at negativ kritikk mister sin gjennomslagskraft (MacKinnon 2012: 87-88).

Statlig overvåking

Det mest omfattende eksempelet på hvordan Kina organiserer informasjonskontroll er myndighetenes pilotprosjekt om et sosialt rangeringssystem (Liang m. fl 2018; Almås 2019; Kobie 2019). Systemet tar utgangspunkt i en plan fra 2014 der kommunistpartiet noterer at god, tillitsfull atferd ikke har blitt tilstrekkelig belønnet samtidig som konsekvensene ved ulydig atferd har vært lave (Liang m. fl 2018: 415-416; Kobie 2019). Systemet baserer seg på hvordan vanlige økonomiske kredittsjekksystemer fungerer når man eksempelvis søker om lån i banken. Systemet skal imidlertid gjelde alle aspekter i livet ved å gi innbyggerne en poengsum etter hvor godt og tillitsfullt de oppfører seg (Kobie 2019). Systemet innebærer dermed at befolkningen blir overvåket til enhver tid, både i dagliglivet og på internett og sosiale medier (Liang m. fl 2018: 419). En kritisk ytring i sosiale medier, som bryter med kinesisk lovverk, vil få konsekvenser. Selv om systemet ikke blir obligatorisk for alle før i 2020 er allerede 10 millioner kinesere blitt nektet å reise med tog eller fly (Almås 2019). Samtidig har personer blitt nektet å ta opp lån (Almås 2019). Dersom man opptrer som en god og lovlydig borger, derimot, kan dette gi rabatt på strømregning, skoleplass på en høyt rangert skole eller påvirke jobbforfremmelse (Almås 2019).

Det er Kinas raske teknologiske utvikling som muliggjør et rangeringssystem, men foreløpig finnes det ikke et statlig koordinert system (Kobie 2019). For øyeblikket er det lokale styringsmyndigheter som fører egne sosiale rangeringssystemer som ikke fungerer på samme måte som det nasjonale systemet skal gjøre i 2020 (Kobie 2019). Samtidig er

uoffisielle, private utgaver av systemet satt i verks under selskaper som eksempelvis Ant Financial's Zhima Credit, kjent som Sesame Credit, som springer ut av Alibaba (Liang m. fl 2018: 420; Kobie 2019). Teknologiselskapet Tencent innførte et lignende system som Alibaba i 2018 (Almås 2019). Dermed kan det antas at det vil foregå et privat-offentlig samarbeid før et statlig, nasjonalt system blir etablert og obligatorisk for hele befolkningen i Kina. Begge selskapene er store aktører når det gjelder digital kommunikasjon, der de gjennom sosiale medier kan samle informasjon om hva brukerne bruker tid på og hvem de kjenner (Liang m. fl 2018: 432-433). Ettersom selskapene har tilgang til individers nettverk og personlige forbindelser kan selskapene, og etter hvert staten, straffe individer dersom de omgås med mindre lovlige personer enn dem selv (Liang m. fl 2018: 432-433; Almås 2019). På den måten vil systemet ta utgangspunkt i en bevisstgjøring i befolkningens atferd i den forstand at dersom de gjør noe galt vil de ydmykes offentlig. Når man vet at en kritisk kommentar på sosiale medier kan medføre at bildebevis av den gale handlingen blir offentliggjort på en storskjerm for resten av befolkningen, kan det påvirke til at individet inntar en mer forsiktig atferd (Almås 2019).

Først og fremst er det The Golden Shield Project som er Kinas grunnpilar for statlig overvåking (Deibert m. fl 2012a: 282). Dette ble diskutert under seksjon 6.1.1 om Kinas nasjonale brannmur. Brannmuren muliggjør at myndighetene kan lese av databrikker med foto og informasjon om brukerne, som legger til rette for straffeforfølgelse (Deibert m. fl 2012a: 282). I tillegg praktiserer Kina ekte-navn-registrering som fratrukket muligheten til å være anonym i sosiale medier, og dermed fjerner muligheten til å kommentere uten frykt for statlige sanksjoner (Deibert m. fl 2012a: 283).

6.3.2 Russland

Informasjonskampanjer

På lik linje med Kina betaler russiske myndigheter kommentatorer for å påvirke innhold i sosiale medier (Freedom House 2018b). I mars 2011 ble det avslørt forhold som viste at russiske myndighetspersoner betalte privatpersoner for å publisere kommentarer for å fremstille det regjerende partiet, United Russia Party, i et positivt lys (Freedom House 2012a). Samtidig skulle personene publisere kommentarer med en negativ holdning til bloggere for å marginalisere kritikere (Kelly og Cook 2011: 9-10). Før det amerikanske presidentvalget i 2016 var et russisk internettbodyrå avslørt for å kommentere aggressive og uberettigede anklagelser mot andre personer på internett. Dette gjaldt også innenriks selv om

byrået har fått mest oppmerksomhet i lys av å påvirke det amerikanske valget (Freedom House 2018b). Byrået publiserer fornærmende og opprørende beskyldninger eller trusler mot andre personer på internett (Griffin 2017). «Trollfabrikken», som byrået blir omtalt som, har kommentert innhold på både Facebook, Twitter, Youtube, Reddit og Tumblr (Freedom House 2018b). De ansatte skal angivelig bli betalt omtrentlig 11000 til 12000 kroner i uken (MacFarquhar 2018). Det kan antas at det er lett å rekruttere unge til å jobbe som en internettkommentator fordi lønnen er høyere enn ved andre vanlige jobber (MacFarquhar 2018).

Kommentatorene kan få i oppgave å skrive om politiske aktører for å sette dem opp mot hverandre. Andre oppgaver innebærer å skrive om Ukrainakonflikten og suksessen til det russiske forsvarsdepartementet (MacFarquhar 2018). Videre har kommentatorene blitt bedt om å publisere kommentarer om at livet under president Putin er godt og at livet i USA under president Obama var dårlig (MacFarquhar 2018). Det kan tolkes som at byrået ønsker å skape en polarisering mellom Russland og Vesten, der Russland blir fremstilt positivt. En hovedoppgave for kommentatorene er nemlig å være en «heiagjeng» for regimet (MacFarquhar 2018). En ansatt har eksempelvis uttalt at strategien bak kommentarene er å påvirke befolkningens tenkning, fremme patriotisme og å portrettere USA negativt (MacFarquhar 2018).

Dersom det blir rettet kritikk mot det russiske regimet, derimot, har fremgangsmåten til internettkommentatorene vært mer aggressiv (Higgins 2016). Den finske journalisten Jessikka Aro ble trakassert på internett etter at hun publiserte en rapport om opposisjonen i russiske nyhetsmedier (Higgins 2016). I forbindelse med rapporten undersøkte hun «trollfabrikken» i St. Petersburg, og i ettertid ble hun anklaget i sosiale medier for å selge rusmidler samtidig som hun ble seksuelt trakassert i videoer på Youtube (Higgins 2016). En kritiker av Aro, har på den andre siden uttalt at Aros offentliggjøring av trakasseringen har vært fordelaktig for Russland fordi det har medført at andre regimekritikere ikke publiserer kritiske ytringer like hyppig på sosiale medier i frykt for å bli behandlet på samme måte (Higgins 2016). Flere andre russiske kvinner har også rapportert om å bli utsatt for ondsinnet trolling (Freedom House 2018b). Dermed kan det tolkes dit hen at internettkommentatorene vil marginalisere andre virkelighetsoppfatninger, «trolle» og svartmale en kritisk opinion, samt oppfordre til selv-sensurering.

Statlig overvåking

I 1995 vedtok Russland en lov som ga FSB rett til å overvåke telekommunikasjonsoverføringer (Deibert m. fl 2010: 218). SORM, som loven blir omtalt som, ble utvidet i 1999 for å tillate overvåking av internettrafikken. Loven ble forsterket i 2008, under SORM-2, da Russlands minister for informasjons- og kommunikasjonsteknologi undertegnet en ordre som ytterligere påla ISPer forpliktelse til å overvåke befolkningens internettaktivitet (Deibert m. fl 2010: 218). Gjennom SORM ble dermed FSBs overvåkingsmakt forsterket. I tillegg er det ingen uavhengig autoritet som kontrollerer FSBs overvåkingsaktivitet, hvilket betyr at omfanget av statlig overvåking er ukjent (Deibert m. fl 2010: 219). Videre har president Putin delegert overvåkingsmakt til skattemyndigheten, utenriksdepartementet, grensevakten og departementenes sikkerhetstjeneste (Deibert m. fl 2010: 219). Den siste utgaven av overvåkingssystemet, SORM-3, pålegger ISPer å bruke Deep Packet Inspection (DPI). Denne teknologien gir omfattende mulighet til å undersøke informasjonen som sendes i datapakker gjennom nettverk fordi DPI gir tilgang til innholdsdata, i tillegg til informasjon om avsender og mottaker (Bendrath og Mueller 2011: 1144). Dermed vil FSB få tilgang til tekstmeldinger, bilder og filer (Bendrath og Mueller 2011: 1144). Utover dette ble en lov om datalokalisering vedtatt i 2015 (Freedom House 2017b: 4). Denne krever at utenlandske selskaper som besitter informasjon om russiske brukere må lagre serverne sine på russisk territorium (Freedom House 2017b: 4). Dette kan tolkes som et forsøk på å gjøre det enklere for FSB å få tilgang til informasjonen fordi den vil underligge Russlands jurisdiksjon.

Russiske myndigheter øker gradvis omfanget av overvåking, samt gir stadig flere aktører overvåkingsmakt (Freedom House 2018b). Før det russiske presidentvalget i 2018 vedtok myndighetene flere lover som begrenset muligheten til å være anonym på internett og i sosiale medier (Freedom House 2018b). Brukerne av sosiale medier er gjennom det nye lovverket påtvunget å registrere brukerkontoene med deres telefonnummer, hvilket gjør det enklere å knytte internettaktivitet til befolkningen ekte identitet (Freedom House 2018b). Denne begrensningen innebærer et større mulighetsrom for myndighetene å overvåke befolkningen og pålegge sanksjoner ettersom kritiske ytringer ikke kan skjules bak et alias. I tillegg til begrensningen i anonymitet bidrar Yarovaya-loven til ytterligere statlig overvåking ved at telekommunikasjonsselskaper er lovpålagt å lagre brukerinformasjon som tekstmeldinger, video, og lydsamtaler i opptil seks måneder (Freedom House 2018b). Videre må metadata, data som brukes til å beskrive annen data, lagres i opptil tre år, der russiske

myndigheter ikke behøver rettsordre for å få tilgang til denne informasjonen (Freedom House 2018b).

6.3.3 Tyrkia

Informasjonskampanjer

Datasknergruppen RedHack har avslørt regjeringsvennlige internettcommentatorer som publiserer innhold på Twitter (Freedom House 2018c). Rapporter hevder AKP har opprettet en «hær av internettroll»²⁹ for å manipulere innhold i sosiale medier, fremheve spesifikke diskusjoner og å bekjempe de som kritiserer myndighetene i sosiale medier (Sozeri 2016; Freedom House 2018c). Forrige kapittel (5.3.1) diskuterte avsløring av e-post som viste en omfattende, koordinert kampanje, initiert av Erdoğan, med mål om å motkjempe kritiske holdninger mot regimet, samt undergrave protestbevegelser i sosiale medier (Freedom House 2018c). Meldinger mellom myndighetspersoner avslørte planlegging om å etablere en gruppe av profesjonelle programmerere, grafiske designere og militære offiserer, hvor de skal gjennomgå trening i psykologisk krigføring (Sozeri 2016; Freedom House 2018c).

Ytterligere e-postavsløringer viste at myndighetene foreslo å offentliggjøre kjendiser som støttet Gezi-protestene sine atferdsmønster knyttet til rusmiddelbruk (Freedom House 2018c). Dette resulterte i et politiaksjon mot kjendisenes hjem, der bilder av dem ble publisert og spredt av regimevennlige brukere i sosiale medier (Freedom House 2018c). Hendelsen viser at myndighetene forsøker å diskreditere personer som representerer andre verdier enn de staten mener er korrekte, eksempelvis rusmiddelbruk (Akdeniz 2010: 14). Utover dette har akademikere og journalister som har ytret seg kritisk overfor regimet blitt imøtekommet med omfattende trakassering på Twitter (Freedom House 2018c). Det vitner om en prioritering for å diskreditere en potensielt regimekritisk opinion. Videre, etter den militære offensiven i Afrin 20 januar 2018 mot den kurdiske militære styrken YPG (People's Protection Units) i Syria, ble journalister og menneskerettighetsforkjempere som uttrykte motstand mot operasjonen omtalt som «terrorelskere»³⁰ (Amnesty International 2018: 8). Dette på bakgrunn av at YPG kobles til Kurdistans arbeiderparti (PKK), som er forbudt i Tyrkia (Amnesty International 2018: 8). I tillegg til å diskreditere motstandere av regimet og Tyrkias militære offensiv i Syria, kan det tolkes som at myndighetene forsøker å motvirke motstand gjennom landets anti-terrorlov (Freedom House 2018c). Artikkel 7 i loven

²⁹ Internettroll er personer som skaper diskusjoner, ofte meningsløse, på sosiale medier.

³⁰ Min oversettelse av «lovers of terrorism» (Amnesty International 2018 : 8)

rettferdiggjør fengselsstraff mot dem som fremmer propaganda av terrororganisasjoner, spesielt ved å legitimere og glorifisere fremreden og metodene til organisasjonene (Freedom House 2018c). På den måten vil lovens hjemmel kunne legge til rette for å legitimere myndighetenes informasjonskampanjer og diskreditering av personer som sympatiserer med eksempelvis YPG.

Statlig overvåking

Statlig overvåking i Tyrkia begynte å ta form gjennom lovforslaget om nasjonal sikkerhet (Deibert m. fl 2010: 352). Forslaget ble utformet med et ønske om å opprette et nasjonalt, offentlig organ for informasjonssikkerhet. Hensikten med organet er å forplikte både private og offentlige aktører til å oppgi «nasjonal informasjon» til organet slik at dette kan bevare den nasjonale informasjonssikkerheten (Deibert m. fl 2010: 352). Hva som menes med «nasjonal informasjon» er imidlertid vagt definert i loven. Et av målene med forslaget, dersom loven ble implementert, var å forplikte internettleverandører til å gi staten informasjon om kommunikasjon og aktivitet til brukerne (Deibert m. fl 2010: 352). Lovforslaget kan antas å ha lagt føringer for videre utforming av statlig overvåking ettersom, BTK i 2018 har myndighet til å be internettleverandører om skriftlige varsler (Freedom House 2018c). Etter kuppforsøket i 2016 og den påfølgende unntakstilstanden har overvåking av sosiale medieprofiler økt (Freedom House 2018c). Siden 2016 har omtrent 70 000 sosiale medieprofiler blitt underlagt overvåking (Freedom House 2018c).

I motsetning til Kina og Russland har ikke Tyrkia en lovgivning som forhindrer befolkningen i å publisere innhold i sosiale medier anonymt (Yesil og Sözeri 2017: 544). Derimot har myndighetene forsikret overvåking av sosiale medier ved å forby anonymt kjøp av mobiltelefoner (Freedom House 2018c). Dette innebærer at personer som kjøper mobiltelefon må registrere SIM-kortet³¹ til sin egen identitet (Yesil og Sözeri 2017: 544). Dette gjennomføres ved at kunden registrerer sitt nasjonale ID-nummer til mobiltelefonen, der det legger til rette for myndighetene å etablere en database av brukerinformasjon (Yesil og Sözeri 2017: 544).

I tillegg til mekanismene beskrevet ovenfor, har myndighetene lansert og utviklet en mobilapplikasjon, der opinionen kan rapportere og melde ifra om støtende innhold i sosiale medier (Yesil og Sözeri 2017: 546). Et annet siktemål med applikasjonen er å rapportere inn terrorister som befinner seg i sosiale medier (Yesil og Sözeri 2017: 544). På denne måten kan

³¹ Subscriber Identity Modul. Et SIM-kort definerer identiteten og telefonnummeret i en mobiltelefon (Boris m. fl 2007).

det hevdes at Tyrkia institusjonaliserer «sladring» (Yesil og Sözeri 2017: 543). En slik institusjonaliseringsprosess kan gjøre befolkningen ansvarsbevisst og gi en følelse av at de bidrar positivt til et sikrere samfunn ettersom de hjelper myndighetene å avsløre personer som potensielt kan true den nasjonale sikkerheten. I tillegg kan det forsterke en samholdsfølelse mellom myndighetene og opinionen ved at opinionen blir gitt politisk myndighet til å rapportere om urettferdighet (Diamond 2012a: 10). På den andre siden kan appen bidra til selv-sensur ettersom kritiske ytringer kan medføre at man blir utstøtt av majoriteten i befolkningen fordi man blir meldt inn som terrorist av andre.

7 Diskusjon: en enhetlig strategi?

I de to foregående kapitlene har jeg analysert hvordan opinionen har utført internettaktivisme, hvilke former for aktivisme som er mest dominerende og hvordan staten har respondert på de ulike stridsspørsmålene innad i landene. I tillegg har jeg analysert hvilke mekanismer statene har prioritert og iverksatt før spesifikke hendelser av internettaktivisme har funnet sted. Dette kapitlet vil oppsummere funnene og diskutere forskjeller og likheter mellom landene. Funnene som presenteres bygger på datagrunnlaget som er analysert i kapittel 5 og 6.

Hvordan har opinionen utført internettaktivisme?

Kapittel 5 viser at opinionen i landene bruker sosiale medier hyppig til å kommentere, ansvarliggjøre regimet og mobilisere en større andel av befolkningen. Analysen har også vist at aktivismen ikke er gjensidig utelukkende der eksempelvis kulturell aktivisme kan oppfattes av myndighetene som politisk aktivisme. Analysen viser at stridsspørsmålene opinionen engasjerer seg for gjenspeiler de sosiopolitiske omstendighetene i landene. I Kina er eksempelvis miljøaktivisme utbredt (Wee og Jourdan 2013). I Russland, derimot, ytrer en kritisk opinion seg om bekymringer om korrupsjon. Som korrupsjonsindeksen viser skårer Russland høyt på grad av korrupsjon i offentlig sektor (Transparency International 2018), i tillegg til at andelen i befolkningen som bekymrer seg for korrupsjon har økt (Atkinson og Skinner 2019: 17). Samtidig er internettaktivisme om LHBTI-rettigheter utbredt, som kan ses i sammenheng med den russisk-ortodokse kirkes sentrale rolle i det russiske samfunnet (Steinholt 2015). Tyrkia viser tendenser til å bruke gjennomsiktighet og ansvarliggjøring av regimet. Dette kan til dels skyldes den veletablerte datasnokergruppen RedHack. Gruppen har utsatt de tyrkiske myndighetene for flere e-postlekkasjer og offentliggjort opptak av avlyttede telefonsamtaler mellom myndighetspersoner (Sozeri 2016; Freedom House 2018c). Avslutningsvis kan analysen peke på at opinionen bruker de fleste av virkemidlene for internettaktivisme som beskrevet i kapittel 3.2.1.

Hvordan har staten respondert på aktivismen?

Et karaktertrekk ved Russland er at myndighetene omtaler mye av opinionens kritikk som ubalansert og produsert frem av vesten (MacFarquhar 2018). Analysen antyder at russiske myndighetene forsøker å skissere en tolkningsramme for å skape et tydelig fiendebilde (MacFarquhar 2018) Dette kan gjenspeile et ønske om at tolkningsrammen legges til grunn av befolkningen når de vurderer myndighetenes politikk (Iyengar og Kinder 2010: 63-64).

I eksemplene som er valgt ut i denne oppgaven vises det at kinesiske myndigheter har forholdt seg delvis passiv til internettaktivisme. Dette er tydelig når opinionen utfører sosial internettaktivisme for å belyse Kinas klimautfordringer (Park og Zhang 2013; Wee og Jourdan 2013). Når det gjelder miljøaktivisme responderer kinesiske myndigheter med vikarierende motiv og fraskriver seg ansvaret der de skylder på bønders lite bevissthet for etisk gårdsbruk (Park og Zhang 2013). Videre responderte Kina passivt på kulturell internettaktivisme om kvinners rettigheter gjennom Metoo-bevegelsen (Li og Woo 2018; Freedom House 2018a). Myndighetene sensurerte noe innhold, men de tillot likevel at kampanjen fikk spre seg i sosiale medier (Li og Woo 2018). Selv om myndighetene forholdt delvis passiv, betyr ikke det at regimet har toleranse for sosial internettaktivisme. Snarere kan det antas at Kina i dette tilfellet har utvist internettabsolutisme der myndighetene kun har sensurert det innholdet de har oppfattet som truende (MacKinnon 2012: 78). Som det fremkommer i seksjon 5.3.1 kan det antas at myndighetene til dels opplevde kampanjen som positiv fordi den anklaget og ga konsekvenser for kinesiske aktivister som gjennom andre stridsspørsmål enn #MeToo-kampanjen kritiserer regimets politikk (Yi og Chen 2018). Ved å imøtekomme aktivismen med en passiv tilnærming kunne myndighetene observere at aktivister ble marginalisert av opinionen selv. Dette kan oppfattes som en bevisst strategi for å unngå kritikk fra opinionen om undertrykkende kontroll og begrensing i internettfrihet, samtidig som regimet bevarer sin legitimitet (MacKinnon 2012: 78).

En trend i alle landene er at internettaktivisme som omhandler LHBTI-rettigheter er utbredt og imøtekommes aktivt av myndighetene. Jeg tolker det som at responsen kan gjenspeile en frykt for en generell holdningsendring i samfunnet, samt frykt for en voksende ung generasjon der tradisjonelle verdier ikke nødvendigvis har like sterk forankring (Holm 2018; UNDP 2016: 9). I Kina er konfusianisme sentralt og kollektivets stabilitet prioriteres (Kristoffersen 19; 30). I Russland er russisk-ortodokse verdier fremtredende (Steinholt 2015; Human Rights Watch 2018b: 10). Tyrkia opplever en dragning mot mer religiøse verdier (Yalkin, Kerrigan og Lehn 2013: 275). På bakgrunn av dette kan den negative responsen når det gjelder kulturell internettaktivisme være et uttrykk for at myndighetene oppfatter aktivismen som direkte truende mot regimet fordi aktivismen utfordrer det verdisynet myndighetene forsøker å manifestere.

Hvilke tiltak har staten implementert for å sikre monopol på det ideologiske narrativ?

På bakgrunn av funnene i kapittel 6 vil jeg hevde at de tre regimene prioriterer forskjellig mellom hvilke kontrollmekanismer de iverksetter for å sikre monopol på det ideologiske narrativ. I Kina forekommer bruk av alle tre generasjonene. Analysen finner at Kina har implementert tekniske parametere og etablert sentraliserte nettverksbaserte grenseoverganger for å forhindre at uønsket informasjon blir tilgjengelig for befolkningen. Brannmuren kan forhindre at utenlandske virkelighetsoppfatninger befester seg i den kinesiske befolkningen. Brannmuren kan derfor bidra til at Kina ikke er avhengig av å bruke normative kontrollmekanismer i like stor grad som Russland og Tyrkia, ettersom det er færre motstridende virkelighetsoppfatninger som må formes til å samsvare med myndighetens verdier.

Russland har foreløpig kun implementert virkemidler fra andre og tredje generasjon. Analysen avdekker imidlertid et ønske om å etablere et autonomt internett som kan kobles fra den globale internettstrukturen (Balmforth 2019). Analysen finner derfor en draging mot å bruke tekniske virkemidler i Russland. Dette funnet strider med Robert Deibert og Rafal Rohozinskis (2010b: 28-29) oppfatningen om at kun strenge autoritære regimer bruker alle tre generasjoner for informasjonskontroll. Funnet kan implisere en teknologisk avansering i Russland som gjør det mulig å etablere et nasjonalt filtreringssystem. I tråd med Deibert og Rohozinskis (2010b: 28-29) oppfatning kan imidlertid funnet peke på at Russland beveger seg i en mer autoritær retning, og derfor tillegger seg en mer helhetlig strategi for informasjonskontroll som innebærer å bruke alle tre generasjonene. Antakelsene er ikke nødvendigvis gjensidig utelukkende og hva som forklarer trenden må forskes mer på. Det kan eksempelvis tenkes at Russland beveger seg i en mer autoritær retning *fordi* landet vil teknologisk avansere seg, og derfor får mulighet til å ha fullstendig informasjonskontroll.

På lik linje med Russland forekommer kun normative og kognitive virkemidler i Tyrkia. Til forskjell fra Russland ser det imidlertid ut til at fravær av tekniske virkemidler vil bestå fremover da jeg ikke finner antydninger om et ønske fra tyrkiske myndigheter om å etablere et autonomt internett. Mens Kina har en proaktiv tilnærming til kontroll, der regimet opptrer som en grensevakt, finner analysen at Tyrkia har en reaktiv tilnærming til informasjonskontroll. Jeg omtaler Tyrkia som reaktiv fordi analysen avdekker flere tilfeller der Tyrkia imøtekommer en uavhengig og potensielt regimekritisk opinions internettaktivisme først i ettertid av at hendelser har funnet sted. Eksempelvis utøver Tyrkia mest fysiske sanksjoner i form av fengsling av journalister og kritikere (Human Rights Watch 2018c: 2). Det kan argumenteres for at dette virkemiddelet brukes hyppig nettopp fordi Tyrkia ikke har et teknisk, nasjonalt filtreringssystem som forhindrer kritiske ytringer. Tyrkia

kan derfor ikke sette dagsorden slik Kinas grensevaktfunksjon muliggjør. I tråd med dette resonnementet kan det tyde på at Tyrkia er mer avhengig av avskrekking for å oppnå selv-sensur i befolkningen enn de to andre landene.

Hvordan gjenspeiler tiltakene statenes strategiske hensyn?

Kina har en proaktiv tilnærming til hvordan regimet utøver informasjonskontroll. Dette innebærer en kontinuitet i prioriteringen av tekniske virkemidler gjennom den omfattende brannmuren, samtidig som myndighetene prioriterer statlig overvåking høyt. Den proaktive tilnærmingen viser seg synlig gjennom det sosiale rangeringssystemet som myndighetene ønsker å innføre. Systemet kan hevdes å basere seg på begreper innenfor overvåkingsteori, der disiplinbegrepet til Michael Foucault (1995) gjør seg gjeldene. Overvåkingsmodellen til Kina har egenskapen til å offentlig ydmyke ulydige borgere fordi myndighetene kan publisere bildebevis av den «umoralske» gjerningen. I lys av dette kan det argumenteres for at kinesiske myndigheter adapterer opinionens «ansvarsteknologi» (Diamond 2012a: 10). Lett tilgjengelighet av kamera på mobiltelefonen og plattformer som bilder og filmer kan offentliggjøres på, har i utgangpunktet tilrettelagt for at opinionen kan vise brudd som den politiske ledelsen begår. Gjennom rangeringssystemet og overvåkingen kan kinesiske myndigheter ta tilbake muligheten til å forme maktstrukturene i samfunnet, og til å opprettholde en kollektivistisk tradisjon. Som det påpekes i analysen er kinesiske borgere bekymret for forfall av moralske verdier. Denne trenden kan bidra til å styrke rangeringssystemets legitimitet og nytteverdi nettopp fordi systemet kan hevdes å inneha en disiplinerende egenskap. Et strategisk hensyn kan derfor tolkes som å være å innlære befolkningen tilbøyeligheten til selv-sensur, samtidig som myndighetene vil heve den offentlige moral.

Russland på den andre siden bruker normative virkemidler for å legitimere kontroll av hva som er lov til å ytre seg om. Landet har implementert omfattende lover som kan hevdes å ha vikarierende motiv. Analysen har vist at loven om anti-propaganda kan forsterke den russisk-ortodokse kirkes politiske rolle i det russiske samfunnet. Samtidig finner analysen at Russlands lov om utenlandske agenter kan bidra til en polarisering der tolkningsrammer brukes for å danne fiendebilder.

På lik linje med Russland bruker Tyrkia vikarierende motiv for å grunne opinionen. Analysen finner at Tyrkia legitimerer informasjonskontroll ved å henvise til nasjonal sikkerhet. Landets geografiske plassering gjør at regionale konflikter i Midtøsten kan påvirke befolkningens bekymringer, ettersom terrorisme er et sårbart tema (Atkinson og Skinner

2019: 20). Ved flere anledninger har tyrkiske myndigheter henvist til terrorisme når internettaktivisme har funnet sted. Analysen avdekker at terrorisme ble brukt som tolkningsramme etter kuppforsøket i 2016, og når landets Syria-politikk har blitt kritisert.

Analysen avdekker derfor en likhet mellom landene. Regimene ser ut til å prioritere virkemidler som utnytter kontekstuelle forhold når de skal legitimere informasjonskontroll. Kina utnytter landets tradisjon for kollektivistisk stabilitet og befolkningens frykt for forfall i moralske verdier til å innføre et sofistikert overvåkingssystem. Russland utformer lover som kan ses i sammenheng med den russisk-ortodokse kirkes verdisyn. Tyrkia henviser til historiske erfaringer og konflikt mellom ulike, regionale politiske aktører for å verne om nasjonal sikkerhet. På bakgrunn av disse funnene kan det hevdes at den instrumentelle verdien til informasjonskontrollen betinger av statenes evne til å etablere virkemidler som bruker kontekstuelle forhold til å grunne befolkningen for å ramme inn et ønsket budskap.

En annen likhet mellom landene er regimenenes bruk av kunstig grasrotbevegelse for å manipulere opinionen. AKP har angivelig etablert en «hær av internettroll» for å manipulere innhold, overdøve diskusjoner, og marginalisere kritiske aktivister. I Russland har avsløringer om «trollfabrikken» gjort opinionen bevisst på at myndighetene ansetter personer for å diskreditere og marginalisere motstandere av regimets politikk i sosiale medier. 50-cent-gruppen i Kina bruker også prinsipper fra kunstig grasrotbevegelse, men her viser analysen at målet først og fremst er å fremstille Kina positivt. Samtidig skal de kinesiske internettkommentatorene overdøve kritiske ytringer ved å publisere hyppige statusoppdateringer slik at kritisk informasjon forsvinner i mengden, og dermed blir mindre tilgjengelig. En ulikhet som avdekkes mellom Russland og Kina er derfor fremgangsmåten i hvordan kunstig grasrotorganisering brukes. Analysen kan tyde på at Kina forsøker å unngå at opinionen blir politisk sosialisert på sosiale medier, der Russland snarere diskrediterer og offentlig ydmyker kritikere. Målet til Russland kan være å øke opinionens tilbøyelig til selv-sensur ved å skape frykt for å bli diskreditert, samtidig som russiske internettkommentatorer skaper polariserende fiendebilder. Målet til Kina kan hevdes å være å forhindre at personer som vanligvis verken er interessert eller involvert i politikk kan motta og eksponeres for politisk informasjon og ideer når de leser og blar seg gjennom nyhetsoppdateringer som er publisert i deres sosiale nettverk. Dersom opinionen i så fall utsettes for politisk sosialisering skal den foreliggende informasjonen om kommunistpartiets regime være utelukkende positiv.

Både Kina og Tyrkia institusjonaliserer ansvarsteknologi. I kapittel 5.1.1 viser jeg at kommunistpartiet har utviklet en anti-korrupsjonsapp der opinionen kan melde fra om tilfeller av korrupsjon. På samme måte har Tyrkia utviklet en mobilapp hvor opinionen kan melde fra

om støtende innhold i sosiale medier, i tillegg til å varsle om angivelige terrorister som publiserer innhold i sosiale medier. Funnene kan implisere at både Tyrkia og Kina anser prinsippene i internettabsolutisme som nyttige for å unngå at steg tre i diktatorens dilemma inntreffer. Ved å institusjonalisere varslingsappene kan myndighetene ta tilbake monopol på ansvarsteknologien og samtidig gi opinionen følelsen av mer toleranse for deres ytringer. Virkemiddelet kan bidra til å minske misnøye i befolkningen fordi varslingsappene gir befolkningen inntrykk av å ha ytringsfrihet og reell politisk påvirkning.

8 Konklusjon

Oppgaven har hatt som mål å finne ut i hvilken grad Kina, Russland og Tyrkia tolererer at en uavhengig og potensielt regimekritisk opinion organiserer seg og gir uttrykk for motstand mot regimet ved bruk av sosiale medier i perioden 2010-2018. Toleranse er forstått som i hvilken grad ideer og interesser som statene motsetter seg og er uenig i tillates å være tilgjengelig for opinionen på sosiale medier.

Basert på funnene presentert i foregående kapittel finner jeg at alle tre landene har lav grad av toleranse for en kritisk og potensielt regimekritisk opinion, ettersom myndighetene bruker kontrollmekanismer for informasjonskontroll i utstrakt grad. Samtidig finner jeg at forholdsdynamikken mellom staten og opinionen er dynamisk, der aktørene tilpasser og adapterer hverandres atferd.

Et spørsmål som ble reist innledningsvis var om informasjonskontrollen baserer seg på en enhetlig strategi i ikke-demokratiske regimer. Svaret på dette spørsmålet er ja. Selv om myndighetene til dels prioriterer ulikt mellom hvilke virkemidler som implementeres til spesifikke hendelser av internettaktivisme, avdekker jeg at de tre statenes strategiske hensyn er forankret i landenes verditradisjoner og historiske erfaringer. Funnet danner grunnlag for å anta at den instrumentelle verdien til digital IKT betinger av i hvilken grad statene evner å etablere virkemidler som bruker kontekstuelle forhold til å grunne befolkningen for å ramme inn regimets foretrukne budskap.

Et mål med oppgaven har vært å avsløre forhold som kan bidra til å justere og videreutvikle statsvitenskapelige teorier om informasjonskontroll i ikke-demokratiske regimer. Således kan det konkluderes med at studier av ikke-demokratiske regimers toleranse av en uavhengig og potensielt regimekritisk opinion på sosiale medier må analyseres i lys av kontekstuelle forhold. I tråd med dette funnet gir oppgaven støtte til Evgeny Morozov (2012: 48), som mener de sosiopolitiske forutsetningene i en stat er avgjørende for hvordan, hvor omfattende og for hvilke virkeområder kontrollmekanismer utvikles, i tillegg til at de sosiopolitiske omstendighetene er avgjørende for hvordan befolkningen oppfatter statens bruk av mekanismene.

Om det er et bevisst valg av myndighetene å bruke landenes tradisjoner og historiske erfaringer for å legitimere informasjonskontroll, eller om de sosiopolitiske forutsetningene er et resultat av at verditradisjoner og historiske erfaringer er iboende retningsledende, er imidlertid usikkert. For å forsterke denne oppgavens funn må dette forholdet forskes på videre.

Litteraturliste

- Aale, Per Kristian (2019). Putin forsøker å kontrollere internett. Nå vil han ha en «av-bryter». *Aftenposten* [Internett], 14. April. Tilgjengelig fra <<https://www.aftenposten.no/verden/i/jdvPJ0/Putin-forsoker-a-kontrollere-internett-Na-vil-han-ha-en-av-bryter>> [lest 27 april 2019]
- Abramowitz, M., J. (2018). *Democracy in Crisis*. Freedom in the World 2018. Freedom House. Tilgjengelig fra: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2018> [Lest 10. Februar 2018]
- Adcock, R., og Collier, D. (2001). Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research. *The American Political Science Review*, [Internett], 95 (3), s. 529-546. Tilgjengelig fra: <https://www.jstor.org/stable/3118231>
- Akdeniz, Y. (2010). *Report of the OSCE Representative on Freedom of the Media on Turkey and Internet Censorship*. Juridisk gjennomgang. Organization for Security and Cooperation in Europe. Tilgjengelig fra: <https://www.osce.org/fom/41091?download=true> [lest 30. April 2018]
- Almås, G. B (2019). Digitalt diktatur: Kina planlegger sosialt poengsystem. *NRK Urix* [Internett], 5. Februar. Tilgjengelig fra <https://www.nrk.no/urix/kinas-digitale-diktatur_-gar-du-pa-rodt-lys_-blir-du-uthengt-pa-storskjerm-1.14369439> [lest 29. April 2019]
- Amnesty International (2012). *Anti-homolov vedtatt i Russland* [Internett] 13 mars. Oslo: Amnesty International. Tilgjengelig fra <<https://amnesty.no/anti-homolov-vedtatt-i-russland>> [lest 28. April 2019]
- Amnesty International (2013). *Utenlandsk agent-loven ett år etter: Kvelertak på organisasjonene* [Internett] 19 november . Oslo: Amnesty International. Tilgjengelig fra <<https://amnesty.no/utenlandsk-agent-loven-ett-ar-etter-kvelertak-pa-organisasjonene>> [lest 28 april 2019]

Amnesty International (2018). *Weathering the Storm, Defending human rights in Turkey's climate of fear* [Internett] 26. April. Tilgjengelig fra: <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR4482002018ENGLISH.PDF> [Lest 17. Desember 2018]

Atkinson, S. og Skinner, G. (2019). What Worries the World - March 2019. Storbritannia: Ipsos. Tilgjengelig fra <<https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2019-04/what-worries-the-world-march-2019.pdf>> [lest 28. April 2019]

Babbage (2010). Internet censorship in Russia, It's not the Kremlin. *The Economist* [Internett], 25. August. Tilgjengelig fra: <https://www.economist.com/babbage/2010/08/25/its-not-the-kremlin> [lest 27. April 2019].

Balmforth (2019). Russian lawmakers approve second reading of 'sovereign' Internet bill. *Reuters* [Internett], 11. April. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/us-russia-internet-bill-idUSKCN1RN0UX> [lest 27 april 2019].

Barboza, S. og LaFraniere, D. (2011). China Tightens Censorship of Electronic Communications. *The New York Times*. [Internett] 21. Mars. Tilgjengelig fra: <https://www.nytimes.com/2011/03/22/world/asia/22china.html> [Lest 14. November 2018]

Barratt-Due, D. og Nahem, J. (2018). Demokrati under press. *Norsk Utenrikspolitisk Institutt* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2018/Demokrati-under-press> [Lest 11. Februar 2019]

BBC (2017). European Court blasts Russia 'gay propaganda' law. *BBC* [Internett] 20. Juni. Tilgjengelig fra: <https://www.bbc.com/news/world-europe-40338637> [Lest 10. Desember 2018]

Bekkevold, J. I (2018). Xi Jinping og Kinas utenrikspolitiske ambisjoner. *Internasjonal Politikk* [Internett] 76 (3), s. 259-268. DOI: <https://doi.org/10.23865/intpol.v76.1353>

- Bekkevold, J. I., og Stenslie, S. (2015). Xi Jinpings makt og avmakt - Styringsutfordringer i implementeringen av Kinas nye økonomiske modell. *Internasjonal Politikk*. [Internett] 73 (2), s. 183-208. Tilgjengelig fra: https://www.idunn.no/ip/2015/02/xi_jinpings_makt_og_avmakt_-_styringsutfordringer_i_impleme
- Bendrath, R., og Mueller, M. (2011). The end of the net as we know it? Deep packet inspection and internet governance. [Internett] *New Media and Society*, 13 (7), s. 1142-1160. DOI: 10.1177/1461444811398031
- Bennet, L, og Segerberg, A. (2012). The Logic of Connective Action, Digital media and the personalization of contentious politics. *Information, Communication and Society*. [Internett] 15 (5) , s. 739-768. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.670661>
- Birsel, R. (2019). China deletes 7 million pieces of online information, thousands of apps. *Reuters* [Internett], 23 januar. Tilgjengelig fra <<https://www.reuters.com/article/us-china-censorship/china-deletes-7-million-pieces-of-online-information-thousands-of-apps-idUSKCN1PH17M>> [lest 29. April 2019].
- Blatter, J., og Blume, T. (2008). In Search of Co-variance, Causal Mechanisms or Congruence? Towards a Plural Understanding of Case Studies. [Internett] *Swiss Political Science Review*, 14 (2), s. 315-356. DOI: <https://doi.org/10.1002/j.1662-6370.2008.tb00105.x>
- Boris, A. (2007). Subscriber Identity Module Card. *Patent Application Publication*. [Internett] Publiseringsnummer: US20070060200A1. Tilgjengelig fra: <https://patents.google.com/patent/US20070060200A1/en>
- Boyd, D. og Ellison, N. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, [Internett] 13 (1), s. 210-230. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>

- Brady, H. E., og Collier, D. (2004). *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*. Lanham: Rowman & Littlefield
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. 4 utg. Oxford: Oxford University Press.
- Caramani, D. (2014). Introduction to Comparative Politics. I: Caramani, D. red. *Comparative Politics*. 3. Utg. NY: Oxford University Press.
- Carroll, A. and Mendos, L.R. (2017). State-Sponsored Homophobia 2017: A world survey of sexual orientation laws: criminalisation, protection and recognition. *International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association* [Internett] 12. Utg. Geneve: ILGA. Tilgjengelig fra:
https://ilga.org/downloads/2017/ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2017_WEB.pdf [Lest 15. januar 2019]
- Chadwick, A. (2006). *Internet Politics: States, Citizens, and New Communication Technologies*. New York: Oxford University Press.
- Clarke, K. og Koçak, K (2019). Eight years after Egypt's revolution, here's what we've learned about social media and protest. The Washington Post [Internett], 25. januar 2019. Tilgjengelig fra: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2019/01/25/eight-years-after-egypts-revolution-heres-what-weve-learned-about-social-media-and-protest/> [Lest 3. Februar 2019]
- Dalton, R. (2014). *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. 6. Utg. Washington DC: CQ Press.
- Deibert, R. m. fl (2010). *Access Controlled, The Shaping of Power, Rights, and Rule in Cyberspace*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Deibert, R. og Rohozinski, R. (2010a). Beyond Denial: Introducing Next-Generation Information Access Controls. I: Deibert, R., Palfrey, J., Rohozinski, R. og Zittrain, J. red. *Access Controlled, The Shaping of Power, Rights, and Rule in Cyberspace*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, s. 3-14.

- Deibert, R. og Rohozinski, R. (2010b). Control and Subversion in Russian Cyberspace. I: Deibert, R., Palfrey, J., Rohozinski, R. og Zittrain, J. red. *Access Controlled, The Shaping of Power, Rights, and Rule in Cyberspace*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, s.15-34.
- Deibert, R. m. fl. (2012a). *Access Contested, Security, Identity, and Resistance in Asian Cyberspace* Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Deibert, R. m. fl. (2012b). *Access Contested: Toward the Fourth Phase of Cyberspace Controls I*. Deibert, R., Palfrey, J., Rohozinski, R. og Zittrain, J red. *Access Contested, Security, Identity, and Resistance in Asian Cyberspace* Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Deibert, R. og Rohozinski, R. (2012). Liberation vs. Control: The Future of Cyberspace I: Diamond, L. og Plattner, M. F. red. *Liberation Technology, Social Media and the Struggle for Democracy*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, s. 18-32
- Denisova, A. (2016). Democracy, protest and public sphere in Russia after the 2011–2012 anti-government protests: digital media at stake. [Internett] *Media, Culture & Society*, 39 (7), s. 976–994. DOI: <https://doi.org/10.1177/0163443716682075>
- Diamond, L. og Plattner, M.F. (2012). *Liberation Technology, Social Media and the Struggle for Democracy*. Baltimore: The John Hopkins University Press
- Diamond, L. (2012a). Liberation Technology. I: Diamond, L. og Plattner, M.F. red. *Liberation Technology, Social Media and the Struggle for Democracy*. Baltimore: The John Hopkins University Press, s. 3-17.
- Diamond, L. (2012b). Introduction. I: Diamond, L. og Plattner, M.F. red. *Liberation Technology, Social Media and the Struggle for Democracy*. Baltimore: The John Hopkins University Press, s. ix-xxvii.

- Dolan, D., og Heinrich, M. (2018). Erdogan says he will consider referendum on Turkey's EU bid. *Reuters* [Internett] 4. Oktober. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/us-eu-turkey-erdogan/erdogan-says-he-will-consider-referendum-on-turkeys-eu-bid-idUSKCN1ME26K> [28. April 2019]
- Enjolras, B. m.fl (2013). Samfunnsengasjement, deltakelse og offentlighet i en Facebook-tid, I: Enjolras, B. Karlsen, R. Steen-Johnsen, K. og Wollebæk, D. red. *Liker, Liker ikke. Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*, Oslo: Cappelen Damm Akademisk, s. 171-200.
- Eriksson, J., og Lagerkvist, J. (2016). Cyber Security in Sweden and China: going on the attack? I: Friis, K. og Ringsmose, J. red. *Conflict in Cyber Space, Theoretical, Strategic and legal Perspectives* London og New York: Routledge Taylor & Francis Group, s. 83-94.
- Federal Law No 135-FZ (2013). Promotion of Non-Traditional Sexual Relations Among Minors. *Threefold Legal Advisors* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.threefold.ru/russian-laws-amended-federal-law-no-135-fz-amending-certain-laws-russian-federation-view-protect-children> [Lest 5. Januar 2019]
- Fish, I. S (2017). Why does China pretend to be a democracy? *The Washington Post*. [Internett] 11. April. Tilgjengelig fra: <https://www.washingtonpost.com/news/democracy-post/wp/2017/04/11/why-does-china-pretend-to-be-a-democracy/> [Lest 15. November 2018]
- Foucault, M (1995). *Dicipline and Punish, The Birth of the Prison*. 2. Utg. New York: Vintage Books.
- Freedom House (2011). Freedom on the Net 2011: Russia. Tilgjengelig fra: https://freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Russia_FOTN2011.pdf [Lest 15. april 2018]
- Freedom House (2012a). Freedom on the Net 2012: Russia. Tilgjengelig fra: <https://freedomhouse.org/sites/default/files/Russia%202012.pdf> [Lest 15. april 2018]

Freedom House (2012b). Freedom on the Net 2012: Turkey. Tilgjengelig fra:
<https://freedomhouse.org/sites/default/files/Turkey%202012.pdf> [Lest 18. april 2018]

Freedom House (2014). Freedom on the Net 2014: Turkey. Tilgjengelig fra:
<https://freedomhouse.org/sites/default/files/resources/Turkey.pdf> [Lest 19. april 2018]

Freedom House (2016). Freedom on the Net 2016: China. Tilgjengelig fra:
<https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN%202016%20China.pdf> [Lest 23. april 2018]

Freedom House (2017a). Freedom on the Net 2017: Kina. Tilgjengelig fra:
https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN%202017_China.pdf [Lest 25. april 2018]

Freedom House (2017b). Freedom on the Net 2017: Russland. Tilgjengelig fra:
https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN%202017_Russia_0.pdf [Lest 27. April 2018]

Freedom House (2017c). Freedom on the Net 2017: Turkey. Tilgjengelig fra:
https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN%202017_Turkey.pdf [Lest 27. april 2018]

Freedom House (2018a). Freedom on the Net 2018: China. Tilgjengelig fra:
<https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2018/china> [Lest 20. oktober 2018]

Freedom House (2018b). Freedom on the Net 2018: Russia. Tilgjengelig fra:
<https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2018/russia> [Lest 23. Okotber 2018]

Freedom House (2018c). Freedom on the Net 2018: Turkey. Tilgjengelig fra:
<https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2018/turkey> [Lest 20. oktober 2018]

- Garcia, S.E. (2017). The Woman Who Created #MeToo Long Before Hashtags. *The New York Times*. [Internett] 20. Oktober. Tilgjengelig fra: <https://www.nytimes.com/2017/10/20/us/me-too-movement-tarana-burke.html> [Lest 20. November 2018]
- Geng, O. (2015). Fighting China Corruption? There's an App for That. *The Wall Street Journal*. [Internett] 19. Juni. Tilgjengelig fra: <https://blogs.wsj.com/chinarealtime/2015/06/19/fighting-china-corruption-theres-an-app-for-that/> [Lest 12. November 2018]
- George, A. Og Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in Social Sciences*. Cambridge: MIT press.
- Gerring, J. (2007). *Case Study Research: Principles and Practices*. New York: Cambridge University Press
- Gerring, J. (2004). What Is a Case Study and What Is It Good for? *The American Political Science Review*, [Internett] 98 (2), s. 341-354. Tilgjengelig fra: <https://www.jstor.org/stable/4145316>
- Gibson, J., og Bingham, R. (1982). On the Conceptualization and Measurement of Political Tolerance. *The American Political Science Review*, [Internett] 76 (3), s. 603-620. DOI: 10.2307/1963734 Tilgjengelig fra: <https://www.jstor.org/stable/1963734>
- Google (2018). *Forespørsler fra myndighetene om å fjerne innhold*. Innsynsrapport. Tilgjengelig fra <<https://transparencyreport.google.com/government-removals/by-country/RU>> [lest 27 april 2019]
- Gorbunova, Y. (2019). Internet Under Attack in Russia. *Human Rights Watch* [Internett] 18 februar. Tilgjengelig fra <<https://www.hrw.org/news/2019/02/18/internet-under-attack-russia>> [lest 27 april 2019]
- Griffin, G. (2017). *A Dictionary of Gender Studies I*. Oxford University Press [Internett] Tilgjengelig fra <<https://www-oxfordreference->

com.ezproxy.uio.no/view/10.1093/acref/9780191834837.001.0001/acref-9780191834837-e-403> [lest 29. April 2019]

Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. 2. Utg. Bergen: Fagbokforlaget.

Guriev, S., og Treisman, D. (2015). How Modern Dictators Survive: An Informational Theory of the New Authoritarianism. *NBER Working Paper Series nr 21136*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.nber.org/papers/w21136>

Habermas J (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge: Polity Press.

Haktivisme (2018). I *Det Norske Akademis Ordbok*. Tilgjengelig fra: <https://www.naob.no/ordbok/haktivisme> [Lest 10. Desember 2018]

Heritage, T., og Tsvetkova, M. (2012). Russia's female punk band protesters jailed for two years. *Reuters*. [Internett] 17. August. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-russia-pussyriot/russias-female-punk-band-protesters-jailed-for-two-years-idUSBRE87F1E520120817> [Lest 11. Desember. 2018]

Hernández, J. C., og Mou, Z. (2018). 'I Am Gay, Not a Pervert': Furor in China as Sina Weibo Bans Gay Content. *New York Times*. [Internett] 15. April. Tilgjengelig fra: <https://www.nytimes.com/2018/04/15/world/asia/china-gay-ban-sina-weibo-.html> [Lest 20. November]

Higgins, A. (2016). Effort to Expose Russia's 'Troll Army' Draws Vicious Retaliation. *The New York Times*[Internett] 30 mai. Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2016/05/31/world/europe/russia-finland-nato-trolls.html> [lest 20 april 2019]

Holm, M. (2018). Familien i Internasjonal Politikk. *Dagsavisen*. [Internett] 3. Juli. Tilgjengelig fra: <https://www.dagsavisen.no/debatt/familien-i-internasjonalt-politikk-1.1167279> [Lest 11. Desember 2018]

- Howard, P.N., og Hussain, M.M. (2011). The Upheavals in Egypt and Tunisia: The Role of Digital Media. *Journal of Democracy* [Internett], 22 (3), s. 35-48. DOI: <https://doi.org/10.1353/jod.2011.0041>
- Human Rights Watch (2014). World Report 2014. Russia Country Summary. Tilgjengelig fra: https://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/russia_5.pdf [Lest 12. februar 2019]
- Human Rights Watch (2018a). World Report 2018. China Country Summary. Tilgjengelig fra: https://www.hrw.org/sites/default/files/china_1.pdf [Lest 15. februar 2019]
- Human Rights Watch (2018b). World Report 2018. Russia Country Summary. Tilgjengelig fra: https://www.hrw.org/sites/default/files/russia_3.pdf [Lest 3. februar 2019]
- Human Rights Watch (2018c). World Report 2018. Turkey Country Summary. Tilgjengelig fra: https://www.hrw.org/sites/default/files/turkey_3.pdf [Lest 10. februar 2019]
- Huang, C. (2013). Just what is Xi Jinping's 'Chinese dream' and 'Chinese renaissance'? *South China Morning Post*. [Internett] 6. februar Tilgjengelig fra: <https://www.scmp.com/news/china/article/1143954/just-what-xi-jinpings-chinese-dream-and-chinese-renaissance> [Lest 20. November 2018]
- International Telecommunications Union (2018). *COUNTRY ICT DATA (UNTIL 2017): Percentage of Individuals using the Internet* Tilgjengelig fra: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx> [Lastet ned 10. Februar 2018].
- Iyengar, S., og Kinder, D. R. (2010). *News That Matters, Television and American Opinion*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Jansen, V. (2012). DuckDuckGo: Den kule andungen. *Tek.no* [Internett] 30. januar. Tilgjengelig fra: https://www.tek.no/artikler/duckduckgo_den_kule_andungen/106011

[Lest 11. november 2018]

Jensen, J. (2013). Etisk hacking – hvor langt kan man gå? *SINTEFF*. [Internett] 15. Januar.

Tilgjengelig fra: <https://infosec.sintef.no/informasjonssikkerhet/2013/01/etisk-hacking-hvor-langt-kan-man-ga/> [Lest 14. Desember 2018]

Jentoft, M. (2018). Telegram blokkeres i Russland - hevder det er for å stoppe terror. *NRK*

Urix [Internett] 16 april. Tilgjengelig fra <<https://www.nrk.no/urix/telegram-blokkert-1.14009311>> [lest 24. april 2018]

Johnson, I. (2011). Calls for a 'Jasmine Revolution' in China Persist. *The New York Times*.

[Internett] 23. Februar. Tilgjengelig fra:

<https://www.nytimes.com/2011/02/24/world/asia/24china.html?mtrref=www.google.com&assetType=REGIWALL> [Lest 13. November 2018]

Kaiman, J. (2013a). Thousands of dead pigs found floating in Chinese river. *The Guardian*.

[Internett] 11. mars. Tilgjengelig fra:

<https://www.theguardian.com/world/2013/mar/11/dead-pigs-chinese-river> [Lest 10. November 2018]

Kaiman, J. (2013b). Inside China's 'cancer villages'. *The Guardian*. [Internett]. 4. Juni.

Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/04/china-villages-cancer-deaths> [Lest 10. November 2018]

Kaiman, J. (2014). Chinese anti-corruption activist Xu Zhiyong goes on trial. *The Guardian*.

[Internett] 22. Januar. Tilgjengelig fra:

<https://www.theguardian.com/world/2014/jan/22/chinese-anti-corruption-activist-xu-zhiyong-trial> [Lest 12. November]

Karatzogianni, A., Miazhevich, G., og Denisova, A. (2017). A Comparative Cyberconflict Analysis of Digital Activism Across Post-Soviet Countries. *Comparative Sociology*.

[Internett], 16 (1), s. 102-126. DOI: <https://doi.org/10.1163/15691330-12341415>

- Kaya, M. S. (2006). Tyrkisk nasjonalisme og kurdisk frigjøring. En tilstandsrapport. *Internasjonal Politikk*. [Internett] 64 (4), s. 533-552. Tilgjengelig fra: https://www.idunn.no/file/ci/54904478/Tyrkisk_nasjonalisme_og_kurdisk_frigjoering_En_tilstandsrap.pdf
- Kedzie, C. (1997). *Communication and Democracy: Coincident Revolutions and the Emergent Dictators*. Doktoravhandling. Pardee RAND Graduate School. Tilgjengelig fra: https://www.rand.org/pubs/rgs_dissertations/RGSD127.html [lest 25. januar 2018]
- Kelly, S. og Cook, S. (2011). *Freedom on the Net 2011, A Global Assessment of Internet and Digital Media*. [Internett] Freedom House. Tilgjengelig fra <https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN2011.pdf> [Lest 27. januar 2018]
- Kelly m. fl (2017). *Freedom on the Net, Manipulating Social Media to Undermine Democracy*. [Internett] Freedom House. Tilgjengelig fra: https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN_2017_Final.pdf [Lest 27. januar 2018]
- Kelly m. fl (2016). *Freedom on the Net, Silencing the Messenger: Communication Apps Under Pressure*. [Internett] Freedom House. Tilgjengelig fra: https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN_2016_BOOKLET_FINAL.pdf [Lest 27. januar 2018]
- King, G., Pan, J. og Roberts, M. (2017). How the Chinese Government Fabricates Social Media Posts for Strategic Distraction, Not Engaged Argument. *American Political Science Review* [Internett] 111(3), s. 484-501. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0003055417000144>
- King, G., Keohane, R. O., og Verba, S. (1994). *Designing social inquiry: Scientific inference in qualitative research*. Princeton: Princeton University Press.

- Kobie, N. (2019). The complicated truth about China's social credit system. *Wired* [Internett], 21. Januar. Tilgjengelig fra <<https://www.wired.co.uk/article/china-social-credit-system-explained>> [lest 29. April 2019]
- Kristoffersen, H. (2010). *Det nye Kina, kinesisk handel, kultur og politikk*. 2. Utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kuo, L. (2018). China's Weibo reverses ban on 'homosexual' content after outcry. *The Guardian*. [Internett] 16. April. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/16/china-weibo-bans-homosexual-content-protest> [Lest 20. November 2018]
- Lanteigne, M. (2015). Hva skjer i Kina under Xi Jinping?. *Hvor Hender Det? NUPI*. [Internett] Tilgjengelig fra: <https://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2015/Hva-skjer-i-Kina-under-Xi-Jinping> [lest 12. November 2018]
- Li, P., og Woo, R. (2018). In China, #MeToo escalates as public figures are accused of sexual assault. *Reuters*. [Internett] 27. Juli. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-china-harassment/in-china-metoo-escalates-as-public-figures-are-accused-of-sexual-assault-idUSKBN1KH0ZB> [Lest 21. November 2018]
- Liang, F. m. fl (2018). Constructing a Data - Driven Society: China's Social Credit System as a State Surveillance Infrastructure. *Policu and Internet*. [Internett] 10 (4), s. 415-453. DOI: <https://doi.org/10.1002/poi3.183>
- Litvinova, D. (2017). LGBT hate crimes double in Russia after ban on 'gay propaganda'. *Reuters*. [Internett] 21. November. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-russia-lgbt-crime/lgbt-hate-crimes-double-in-russia-after-ban-on-gay-propaganda-idUSKBN1DL2FM> [Lest 1. Desember 2018]

- Luhn, A. (2016). Russia passes 'Big Brother' anti-terror laws. *The Guardian* [Internett] 26 juni. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/world/2016/jun/26/russia-passes-big-brother-anti-terror-laws> [lest 15 april 2019]
- Lyon, D. (2006). 9/11, Synopticon and Scopophilia: Watching and Being Watched. I: Ericson, R. V., og Haggerty, K. D. red. *The new politics of surveillance and visibility*. Toronto: University of Toronto Press. s. 35-54
- Lyon, D. (2007). Part I: Viewpoints. I: Lyon, D. red. *Surveillance Studies: An Overview*. Cambridge: Polity. s. 11-70.
- MacFarquhar, N. (2016). Reviled by Many Russians, Mikhail Gorbachev Still Has Lots to Say. *The New York Times*. [Internett] 2. Juni. Tilgjengelig fra: <https://www.nytimes.com/2016/06/02/world/europe/mikhail-gorbachev-interview-vladimir-putin.html> [Lest 3. Desember 2018]
- MacFarquhar, N. (2018). Inside the Russian Troll Factory: Zombies and a Breakneck Pace. *The New York Times* [Internett] 18. februar Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2018/02/18/world/europe/russia-troll-factory.html> [lest 20. April 2019]
- MacKinnon, R. (2012). China's "Networked Authoritarianism" I: Diamond, L. Og Plattner, M. F. red. *Liberation Technology, Social Media and the Struggle for Democracy*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, s. 78-92
- Mathiesen, T. (1997). The Viewer Society: Michel Foucault's 'Panopticon' Revisited. *Theoretical Criminology* [Internett], 1 (2), s. 215-234. DOI: <https://doi.org/10.1177/1362480697001002003>
- Meduza (2017). Russia's approves information society development strategy through 2030. *Meduza* [Internett], 10 mai. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/en/news/2017/05/10/russia-s-approves-new-information-society-development-strategy-through-2030> > [lest 27. April 2019]

- Morozov, E. (2012). *Wither Internet Control? I: Diamond, L. Og Plattner, M. F. red. Liberation Technology, Social Media and the Struggle for Democracy.* Baltimore: The Johns Hopkins University Press, s. 47-59
- Nereid, C. T. (2013). Tyrkia og de økte forventningers misnøye. *Norsk Utenrikspolitisk Institutt.* [Internett] 1. September. Tilgjengelig fra: <https://www.nupi.no/nupi/Publikasjoner/Innsikt-og-kommentar/Hvor-hender-det/HHD-2013/Tyrkia-og-de-oekte-forventningers-misnoeye> [Lest 16. desember 2018]
- Ngo, M. (2018). #MeToo is growing in China – despite government efforts to stop it. *Vox.* [Internett] 27. Juli. Tilgjengelig fra: <https://www.vox.com/world/2018/7/27/17621420/china-me-too-chinese-women-social-censor-sexual-assault> [Lest 21. November 2018]
- Nye, J. (2011). *The Future of Power.* New York: Public Affairs
- NRK (2018). #metoo. Tidslinje over nyheter. *NRK.* [Internett]. Tilgjengelig fra: https://www.nrk.no/nyheter/_metoo-1.13728056 [Lest 21. November 2018]
- NTB (2012). Gorbatsjov kritisk til russisk valgresultat. *Aftenposten.* [Internett] 4. Mars. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/verden/i/awoxL/gorbatsjov-kritisk-til-russisk-valgresultat> [Lest 3. Desember]
- Olsen, M. (1965). *The logic of collective action : public goods and the theory of groups.* Cambridge: Harvard University Press.
- Parks, L., Goodwin, H., og Han, L. (2017). “I Have the Government in My Pocket...”: Social Media Users in Turkey, Transmit-Trap Dynamics, and Struggles Over Internet Freedom. *Communication, Culture and Critique* [Internett] 10 (4), s. 574-592. DOI: <https://doi.org/10.1111/cccr.12173>
- Park, M., og Zhang, D. (2013). Chinese farm says it dumped dead pigs in river. *CNN.* [Internett] 14. Mars. Tilgjengelig fra:

<https://edition.cnn.com/2013/03/13/world/asia/pigs-china-river/index.html> [Lest 10. November 2018]

Petrov, N., og Nazrullaeva, E. (2018). Regional Elites and Moscow. I: Treisman, D. Red. *The New Autocracy Information, Politics, and Policy in Putin's Russia*. Washington D.C: The Brookings Institution. s. 109-136

Polat, Bakiroğlu og Sayın (2013). Hactivism in Turkey: The Case of Redhack. *Mediterranean Journal of Social Sciences* [Internett] 4 (9), s. 628-636. DOI: 10.5901/mjss.2013.v4n9p628

Ragin, C. C., og Rubinson, C. (2009). The Distinctiveness of Comparative Research. I: Landman, T., og Robinson, N. red. *The SAGE Handbook of Comparative Politics*. Los Angeles: Sage

Ramzy, A. (2011). State Stamps Out Small 'Jasmine' Protests in China. *Time*. [Internett] 21. Februar. Tilgjengelig fra: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2052860,00.html> [Lest 14. November 2018]

Reporters Without Borders (2013). "Occupy Gezi" protests lead to wave of arrests of news providers. *Reporters Without Borders* [Internett] 6. Juni. Tilgjengelig fra: <https://rsf.org/en/news/occupy-gezi-protests-lead-wave-arrests-news-providers> [Lest 14. Desember 2018]

Reporters Without Borders (2016). New Internet filtering system condemned as backdoor censorship. *Reporters Without Borders* [Internett] 20 januar. Tilgjengelig fra <https://rsf.org/en/news/new-internet-filtering-system-condemned-backdoor-censorship> [lest 28.april 2019]

Reuters (2018). Online outcry forces China's Twitter, Weibo, to backtrack on censorship of gay content. *South China Morning Post*. [Internett] 16. April. Tilgjengelig fra: <https://www.scmp.com/news/china/society/article/2141907/online-outcry-forces-chinas-twitter-sina-weibo-backtrack> [Lest 20. November 2018]

- Richburg, K. B. (2011). Nervous about unrest, Chinese authorities block Web site, search terms. *The Washington Post*. [Internett] 25. Februar. Tilgjengelig fra: https://www.washingtonpost.com/world/nervous-about-unrest-chinese-authorities-block-web-site-search-terms/2011/02/25/ABPdw5I_story.html [Lest 14. November 2018]
- Rosenau, J. N. (1968). Moral Fervor, Systematic Analysis, and Scientific Consciousness in Foreign Policy Research. I: Ranney, A. red. *Political Science and Public Policy*. Chicago: Markham. s. 197-238.
- Rosenstone, S. J., & Hansen, J. M. (1993). Mobilization, Participation, and Democracy in America. New York, NY: Macmillan.
- Rød, E. G., og Weidmann, N. B. (2015). Empowering activists or autocrats? The Internet in authoritarian regimes. *Journal of Peace Research*, [Internett], 52(3), s. 338–351. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343314555782>
- Saleh, N (2012). Egypt's digital activism and the Dictator's Dilemma: An evaluation. *Telecommunications Policy, The International Journal of Digital Economy, Data Sciences and New Media*. [Internett], 36 (6), s. 476-483. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2012.04.001>
- Sajej, N. (2017). Interview: Alyssa Milano on the #MeToo movement: 'We're not going to stand for it any more'. *The Guardian*. [Internett] 1. Desember. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/culture/2017/dec/01/alyssa-milano-mee-too-sexual-harassment-abuse> [Lest 21. November 2018]
- Schia, N. N., og Gjesvik, L. (2017). China's Cyber Sovereignty. Policy Brief. *Norsk Utenrikspolitisk Institutt*. [Internett] 17. Mars. Tilgjengelig fra: <http://hdl.handle.net/11250/2434904>

- Seawright, J., og Gerring, J. (2008). Case Selection Techniques in Case Study Research: A Menu of Qualitative and Quantitative Options. *Political Research Quarterly*, [Internett] 61 (2), s. 294–308. DOI: <https://doi.org/10.1177/1065912907313077>
- Shahbaz, A. (2018). *Freedom on the Net 2011, The Rise of Digital Authoritarianism*. Internett] Freedom House. Tilgjengelig fra: https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN_2018_Final%20Booklet_11_1_2018.pdf [Lest: 28. April 2018]
- Shirky, C. (2011). The Political Power of Social Media: Technology, the Public Sphere, and Political Change. *Foreign Affairs*. [Internett], 90 (1), s. 28-41. Tilgjengelig fra: <https://www.jstor.org/stable/25800379>
- Siaroff, A. (2013). *Comparing Political Regimes, A Thematic Introduction to Comparative Politics*. 3. utg. University of Toronto Press.
- Smilden, J. E. (2009). Tyrkia og omverdenen. *Norsk Utenrikspolitisk Institutt*. [Internett] 8. Mars. Tilgjengelig fra: <https://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2009/Tyrkia-og-omverdenen> [Lest 16. Desember 2018]
- Sozeri, E. K (2016). RedHack leaks reveal the rise of Turkey’s pro-government Twitter trolls. *The Daily Dot*. [Internett] 30. September. Tilgjengelig fra: <https://www.dailydot.com/layer8/redhack-turkey-albayrak-censorship/> [Lest 13. Desember 2018]
- Steinholt, Y. B. (2015). Kronikkserie om Russland, del 3: Den russisk-ortodokse kirke slipper stadig mer til i maktens korridorer. *Aftenposten*. tilgjengelig fra: https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/KRRe/Kronikkserie-om-Russland_-del-3-Den-russisk-ortodokse-kirke-slipper-stadig-mer-til-i-maktens-korridorer [lest 11. desember 2018].
- Tai, Z. (2015). Networked Resistance: Digital Populism, Online Activism, and Mass Dissent in China, Popular Communication. *Popular Communication*, [Internett] 13 (2), s. 120-131. DOI: <https://doi.org/10.1080/15405702.2015.1021469>

Tank, P. (2016). Tyrkias regionale politikk i Midtøstens skiftende geopolitiske landskap. *Babylon, Nordisk tidsskrift for Midtøstenstudier*. [Internett], 14 (1), s. 34-43. DOI: <http://dx.doi.org/10.5617/ba.4114>

Theocharis, Y. (2015). The Conceptualization of Digitally Networked Participation. *Social Media + Society*. [Internett] 1 (2), s. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.1177/2056305115610140>

The Economist (2014). What China means by "democracy". *The Economist*. [Internett] 25. November. Tilgjengelig fra: <https://www.economist.com/the-economist-explains/2014/11/25/what-china-means-by-democracy> [Lest 15. November 2018]

The Wall Street Journal (2015). Full Transcript: Interview With Chinese President Xi Jinping. *The Wall Street Journal* [Internett] 22 september. Tilgjengelig fra <<https://www.wsj.com/articles/full-transcript-interview-with-chinese-president-xi-jinping-1442894700>> [lest 24. april 2019]

Tilly, C. og Tarrow, S. (2015). *Contentious Politics*. 2. Utg. New York: Oxford University Press

Tkacheva, O. m. fl (2013). Cyberactivists, Social Media, and the Anti-Mubarak Protests in Egypt. I: Tkacheva, O. mfl. red. *Internet Freedom and Political Space*. Rand Corporation, Rand National Defense Research Institute, s. 43-72.

Transparency International (2018). Corruption Perceptions Index 2018. *CPI*. [Internett] tilgjengelig fra: <https://www.transparency.org/cpi-2018-embed/table.html>

UNDP (2016). *A National Survey on Social Attitudes towards Sexual Orientation, Gender Identity and Gender Expression*. United Nations Development Programme. Tilgjengelig fra: https://www.undp.org/content/dam/china/img/demgov/Publication/UNDP-CH-PEG-Being%20LGBT%20in%20China_EN.pdf [Lest 12. November 2018].

- Utenriksdepartementet (2017). *Internasjonal cyberstrategi for Norge*. Strategi. Oslo: Utenriksdepartementet. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/dokumenter/sikpol/cyberstrategi_web.pdf [Lest 28. September 2017]
- Van Deth, J. W. (2009). Establishing Equivalence. Ragin, I; Landman, T., og Robinson, N. red. *The SAGE Handbook of Comparative Politics*. Los Angeles: Sage
- Van Evera, S. (1997). *Guide to Methods for Students of Political Science*. New York: Cornell University Press.
- Van Laer, J. (2007). Internet Use and Protest Participation: How do ICTs Affect Mobilisation? *PCW paper 2007/1*. [Internett] Tilgjengelig fra: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.520.7021&rep=rep1&type=pdf> [Lest 20. april 2018]
- Vedeler, M. (2013). Erdogan: - For meg er sosiale medier den verste trusselen mot samfunnet. *Aftenposten* [Internett] 3 juni. Tilgjengelig fra <<https://www.aftenposten.no/verden/i/BR3j0/Erdogan---For-meg-er-sosiale-medier-den-verste-trusselen-mot-samfunnet>> [lest 28 april 2019]
- VPN (2019). I Nettvett. Tilgjengelig fra: <https://nettvett.no/vpn-virtuelt-privat-nettverk/> [Lest 20. april 2019]
- Wan, A. (2015). China upgrades anti-graft app so whistleblowers can send images of officials caught red-handed. *South China Morning Post*. [Internett] 19. Juni. Tilgjengelig fra: <https://www.scmp.com/tech/apps-gaming/article/1823789/china-upgrades-anti-graft-app-so-whistleblowers-can-send-images> [Lest 12. November 2018]
- Wee, S., og Jourdan, A. (2013). In China, public anger over secrecy on environment. *Reuters*. [Internett] 10. Mars. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-china-parliament-pollution/in-china-public-anger-over-secrecy-on-environment-idUSBRE92900R20130310> [Lest 10. November 2018]

- Xinhua (2017). Xinhua Insight: What does China-style democracy matter to its people? *Xinhua*. [Internett] 10. Mars. Tilgjengelig fra: http://www.xinhuanet.com/english/2017-03/10/c_136118749.htm [Lest 15. November 2018]
- Yalkin, C., Kerrigan, F., og Lehn, D. (2013). (II)Legitimisation of the role of the nation state: Understanding of and reactions to Internet censorship in Turkey. *New Media and Society*. [Internett] 16 (2), s. 271-289. DOI: 10.1177/1461444813479762
- Yang, G. (2009a) *The Power of the Internet in China, Citizen Activism Online*. New York: Columbia University Press.
- Yang, G. (2009b). China since Tiananmen: Online Activism. *Journal of democracy*, [Internett] 20 (3), s.33-36. DOI: doi:10.1353/jod.0.0094.
- Yang, G. (2014). Internet Activism and the Party-State in China. *Daedalus. Journal of the American Academy of Arts and Science*. [Internett] 143 (2), s. 110-123. DOI: https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1162/DAED_a_00276
- Yesil, B., og Sözeri, E. K. (2017). Online Surveillance in Turkey: Legislation, Technology and Citizen Involvement. *Surveillance and Society*. [Internett] 15 (3/4), s. 543-549. DOI: <https://doi.org/10.24908/ss.v15i3/4.6637>
- Yi, B. L., og Chen, S. (2018). After saying #MeToo, Chinese women fight censorship to push for change. *Reuters*. [Internett] 9. August. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-china-rights-women/after-saying-metoo-chinese-women-fight-censorship-to-push-for-change-idUSKBN1KU0ZS> [Lest 21. November]
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: design and methods*. 4. Utg. Thousand Oaks: Sage
- Zhou, V. (2016). Foreign hackers in China's sights with proposed changes to cyber law. *South China Morning Post*. [Internett] 1 november. Tilgjengelig fra: <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2041725/foreign-hackers-chinas-sights-proposed-changes-cyber> [lest 24. april 2018]

Zuckerman, E. (2015). Cute Cats to the Rescue? Participatory Media and Political Expression. I: Allen, D. og Light, J. red. *From Voice to Influence: Understanding Citizenship in a Digital Age*. Chicago: The University of Chicago Press. s. 131-154.